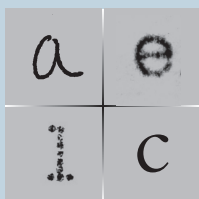

AELC

ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS
EN LLENGUA CATALANA

TRENTA ANYS
DE L'ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS
EN LLENGUA CATALANA
1977-2007

Llengua, cultura i literatura

TRENTA ANYS DE L'ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS EN LLENGUA CATALANA
1977-2007

TRENTA ANYS
DE L'ASSOCIACIÓ D'ESCRITORS
EN LLENGUA CATALANA
1977-2007

Llengua, cultura i literatura

Edició a cura de
Magí Sunyer

Barcelona, 2008

Amb el patrocini de:

© dels autors

Primera edició: desembre de 2008

Dipòsit legal: B-53.748-2008

Edita: Associació d'Escriptors en Llengua Catalana

Canuda, 6, 5è (Ateneu Barcelonès) 08002 Barcelona

E-mail escriptors@aelc.cat <http://www.escriptors.cat>

Disseny i realització: Insòlit, Barcelona

Impressió: SA de Litografia

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització dels seus titulars, llevat d'excepció prevista per la llei. Dirigiu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

Índex

Presentació

Reflexions per a una commemoració	9
--	---

Llengua, cultura i literatura

València	11
Tarragona	21
Alacant	33
Castelló de la Plana	41
Girona	53
Palma	65
Lleida	75
Barcelona	89
Perpinyà	97

Conclusions

9 conclusions de 9 taules rodones	107
--	-----

Alguns brindis

Jaume Pérez Montaner	127
Olga Xirinacs	131
Maria-Antònia Oliver	135

Imatges	137
--------------------------	-----

Reflexions per a una commemoració

Durant la tardor del 2007 –amb un apèndix la primavera de l'any següent– l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana ha volgut commemorar les seves tres dècades d'existència amb un seguit d'actes a tots els territoris de llengua catalana per reflexionar sobre la seva trajectòria, analitzar el moment present i parlar també de perspectives de futur. Una celebració, però, també amb la seva part lúdica o gastronòmica, amb els brindis i els àpats després de les taules rodones programades. Uns debats que comptaren amb la participació de vells i nous associats, anteriors i actuals responsables de la junta directiva, i també alguns escriptors que, per diverses raons, ja no són, o encara no són, membres de l'AELC.

Oferim ara la publicació d'aquestes reflexions, a partir de la transcripció de les sessions–que en un parell de casos no fou possible d'enregistrar i ha estat reconstruïda per la persona responsable de l'acte–, tasca que cal agrair a Lluís Mangot, a partir de la qual Magí Sunyer n'ha fet l'edició definitiva, destriant i resumint aquells aspectes més destacables, a més d'elaborar unes conclusions finals. L'edició es completa amb alguns testimoniatges gràfics dels actes, a càrrec dels fotògrafs Carme Esteve i Jesús Prats. En aquest capítol de responsabilitats positives cal esmentar també, òbviament, i agrair un cop més, la gentilesa del nostre consoci Albert Ràfols Casamada en fornir-nos la imatge d'aquesta commemoració, que ha acompanyat tota la nostra activitat durant tot el darrer any.

Creiem que el balanç que es desprèn de les taules rodones i els col·loquis posteriors en què es va articular la reflexió és prou positiu en diversos aspectes, tant respecte a la feina realitzada com pel que fa a la necessitat actual de la nostra acció reivindicativa i als reptes del futur immediat. En aquest sentit,

s'hi detecten repetidament mancances i perills que ja han generat accions diverses durant aquest any 2008 i que continuaran essent primordials en els mesos pròxims: afavorir la comunicació d'autors i obres per superar la incomunicació «regional» que s'està produint, millorar les possibilitats d'intercanvi i participació dels socis, intensificar la captació de noves veus d'escriptors i escriptores que són ara poc presents en el cos social, mantenir la defensa de la unitat lingüística i nacional o persistir en la defensa dels drets professionals en tots els seus aspectes i manifestacions. Aquestes són algunes de les reflexions i demandes més essencials que, al costat de les dades derivades sobre l'estudi de la professionalitat, marquen el nostre programa d'actuació per als pròxims anys.

Si bé ningú no pot negar el legítim dret que tenim els membres de l'AELC a sentir-nos satisfets i contents dels nostres trenta anys d'existència, segurament la millor manera de validar i empènyer endavant el nostre col·lectiu ha de partir d'aquesta reconsideració dels nostres objectius i raons de ser. Han canviat moltes coses d'ençà d'aquella tardor del 1977, quan ens constituïem en associació arran del final de l'àmbit de producció literària del Congrés de Cultura Catalana. Les circumstàncies són certament distintes però creiem que hi ha una idèntica justificació existencial i, sobretot, innumbrables raons per continuar endavant en una trajectòria reivindicativa, de vegades incòmoda per a alguns, que per moltes fites que assoleixi sempre tindrà nous reptes per aconseguir.

Amb un record emotiu per a tots aquells i aquelles que durant aquestes tres dècades van esmerçar dedicació i esforços a fer viable l'AELC, i amb l'agraïment sincer a aquelles persones que hi continuen bregant, els dediquem en modest homenatge aquest volum commemoratiu.

Guillem-Jordi Graells

Llengua, cultura i literatura

València

Dimarts, 6 de novembre de 2007
Octubre, Centre de Cultura Contemporània

Obertura de l'acte:

Ramon Guillem

Amb la participació de:

Josep Ballester, Núria Cadenes i Josep Piera

Modera:

Isabel Robles

Brindis:

Jaume Pérez Montaner

Obre l'acte Ramon Guillem, vicepresident de l'AELC al País Valencià, que agraeix a Octubre, Centre de Cultura Contemporània, un espai en què l'Associació realitza activitats com Escriptors al Terrat, que aculli l'acte. Explica que amb aquesta taula rodona l'Associació d'Escriptors comença la celebració del trentè aniversari i anuncia les vuit següents, repartides pels Països Catalans, fins a la cloenda a Barcelona del 29 de novembre. Després d'una breu repassada a la història de l'Associació, amb esment especial dels presidents i dels anteriors vicepresidents del País Valencià –Enric Valor, Josep Piera, Jaume Pérez Montaner i Josep Ballester–, i de constatar l'afiliació dels escriptors valencians –prop de dos-cents sobre un total de més de mil– explica que la commemoració d'aquest trentè aniversari vol convertir-se en una reflexió i un balanç sobre la llengua, la literatura i la cultura al llarg d'aquestes tres dècades, del present i dels reptes de futur. A continuació, agraeix la presència del públic i dels ponents i dona la paraula a Isabel Robles, moderadora de l'acte.

Isabel Robles, vocal de l'AELC al País Valencià, presenta els ponents, Josep Ballester, poeta, assagista i traductor, Núria Cadenes, periodista i autora de llibres memorialístics, i Josep Piera, poeta i narrador. En destaca les principals publicacions, els premis obtinguts i la tasca cívica i cultural.

Intervé en primer lloc Josep Ballester, professor de la Universitat de València, que ha estat fundador de l'Associació de Joves Escriptors i vocal i vicepresident de l'AELC, el qual articula la intervenció sobre els eixos de la repassada històrica i la projecció de futur. Des de la consciència que qualsevol associació viva ha de mirar cap endavant però també que és imprescindible reflexionar sobre el passat, tot intentant rectificar els errors i «sobretot reconèixer aquelles persones que ens han precedit i ens han fet com som», recorda

que la necessitat de la creació d'un sindicat que agrupés els escriptors, manifestada ja a l'època de la República, es va percebre de nou en la dècada dels anys 70, a partir de les conclusions del Congrés de Cultura Catalana, i es va concretar el 1977 en la creació de l'AELC. En rememora les primeres passes, la comissió gestora i la primera junta directiva i una anècdota entranyable: l'abril de 1991, en un restaurant de Cullera, Joan Fuster traspassava la presidència a Avel·lí Artís, «Tísner», amb el lliurament simbòlic d'una cullera de postres que d'aleshores ençà s'ha incorporat al patrimoni de l'Associació, al costat de la litografia de Joan Miró, logotip de l'entitat. Destaca que l'associació s'ha proposat una triple funció: la defensa dels interessos professionals dels escriptors, la promoció interior i exterior de la literatura catalana i l'organització d'actes que serveixin de trobada, d'estudi i de reflexió a l'entorn del fet literari. Recorda que des del primer moment es va crear un servei gratuït d'assessorament jurídic i considera com un dels aspectes més positius de l'actuació de l'entitat la participació en l'elaboració de la llei de la propietat intel·lectual i en la d'un conveni marc amb els sectors editorials sobre els models de contracte d'edició. També valora de manera positiva la participació en la societat CEDRO, que gestiona els drets de reprografia i forneix finançament per a una part important de les activitats que organitza l'Associació. Conclou que el balanç d'aquests trenta anys és positiu, i que si no ho hagués estat, possiblement l'Associació, en aquest país en què tot s'acaba i torna a començar sempre, no hauria sobreviscut durant tres dècades. Posa en relleu que, a diferència de trenta anys enrere, en l'actualitat la majoria dels llibres s'editen prèvia signatura d'un contracte que regula aspectes econòmics i de drets, i que el reconeixement internacional de l'existència dels escriptors com a col·lectiu literari també és un fet, però adverteix que no seria bo aturar-se en l'autocomplaença, que s'han de resoldre nous reptes que els escriptors d'arreu del món tenen plantejats, sense oblidar mai els constants perills que amenacen una literatura que s'escriu en una llengua minoritzada. Recorda quan l'Associació va treure a la llum un informe sobre la llengua al País Valencià, que va alçar molta polseguera entre els escriptors, entre els editors i sobre tot entre certes institucions, i que fins i tot hi va haver certes amenaces perquè no eixís, i el relaciona amb l'informe recent, «Escriure en català, estat de la professionalització», que serveix per conèixer on som i cap on podem anar. Subratlla l'interès d'aquests informes.

Núria Cadenes fa notar la notable presència de l'AELC al Google –325.000 entrades– i divideix l'exposició en els tres segments semàntics del nom de l'entitat. Considera especialment remarcable la constitució d'una Associació que agrupa persones que practiquen un ofici com el d'escriptor o escriptora, tan solitari però alhora tan inserit en un temps i en una col·lectivitat i connectat a una tradició que permet identificar frases i expressions com «L'Alba, una noia de quinze anys...» –i continuar-les amb «verge i bruna»–, «Ufff» –amb «va dir ell»– o «tot ho recordes mentre vas estenent la roba», o relacionar Pitús amb un zoo; una tradició que tothom, i sobretot els que tenen determinades responsabilitats, hauria de conèixer; una tradició també constituïda pels grans escriptors i les grans escriptores que han format i formen part de l'AELC. Considera que l'Associació té com a primer mèrit relacionar persones que exerceixen una activitat aïllada i permetre que no se sentin estranys, sinó que persones que escriuen sobre coses diferents però en el fons parlen el mateix llenguatge experimentin que «en som molts més dels que ells volen i diuen»; l'AELC és un punt de trobada, no tan sols per llepar-se les ferides o fer bromes sobre problemes compartits sinó, sobretot, per intentar trobar-hi solucions. A continuació rescata una citació de Joan Oliver, de l'any 1938, que proposa com a divisa de l'obligació de l'escriptor: «Produir literatura, bona literatura, obra artística, de la que salva el temps i l'espai i ennobleix el nom i la memòria d'una terra i fixa una personalitat nacional en l'assemblea dels grans pobles.» Presenta l'activitat de l'escriptor en la lluita amb els interessos de la indústria editorial i l'exemplifica amb els problemes de creadors com Orson Welles, qui, malgrat haver de patir retallades de fins a vint minuts en algunes pel·lícules, va aconseguir produir peces mestres com *Touch of evil*. Remarca les dificultats de professionalització de l'escriptor català, que es dedueixen de l'enquesta recent de l'AELC, la poca presència en els mitjans de comunicació, singularment a la televisió, que resumeix amb una frase de Toni Cucarella quan diu que la presència mediàtica dels escriptors en català és sempre *in articulo mortis*, i amb una altra de Josep Pla: «hi ha una quantitat determinada de persones que viuen de renda, que és una cosa conspícua i sòlida. Escriure té més força, fa viure de l'aire del cel. De pressentiments, galindaines, hipòtesis i profecies.» Explica que el darrer terme de la denominació, Llengua Catalana, és clarament definitori, en la línia de la frase de Fernando Pessoa «La meua llengua és la meua pàtria» o en la d'Enric Valor: «Tot el que estime i he amat està dintre la llengua

catalana. Estem fabricats, engendrats amb el nostre idioma.» Diu que per això moltes vegades s'ha sentit orgullosa de la defensa de la llengua que ha fet raonadament, sòlidament, l'AELC: quan Antònia Vicens es va oposar, en nom de l'AELC, al bilingüisme dels premis Ciutat de Palma, amb uns versos de Josep Maria Llompart: «Jo dic que aquesta terra esdevindrà un incendi, / perquè ja n'està farta dels peus que la calciguen»; quan es va publicar l'informe sobre la llengua i els escriptors al País Valencià; en la postura inequívoca davant de tots i cadascun dels intents barroers o sibil·lins de trossejar la nostra llengua, d'afèblir-la, d'eliminar-la del mapa. Recorda que Ponç Pons ha dit que el futur de la literatura catalana va lligat al de la llengua, que va lligat al de la política, i que els qui clamen per la despolitització de la llengua són els que la damnen des de la política, i clamen contra la politització acusant de polititzar-la als qui la defensen; que l'estat de les autonomies ha procurat una fragmentació normativa, editorial, de mercat, mediàtica, mental, de la cultura catalana, i no tan sols des d'una perspectiva valenciana, sinó també des d'un blaverisme estructural principatí. Valora que l'AELC ha ensenyat i ensenya contínuament a actuar amb ambició, amb ganes de projecció, a saber que som una literatura potent, a proclamar-ho. Conclou que al capdavant, com en aquell vell aforisme suecà, sempre comencem i acabem allà mateix: «escriure, fer literatura és tot això que vostès diuen i a més a més, una forma de venjança».

Josep Piera, després d'una broma, que arrenca les rialles del públic, sobre la seva condició d'«avi» de l'Associació, exposa la diferent perspectiva que en pot tenir si se l'examina des d'ara o des dels anys 76-77. Valora positivament guanys de l'Associació com la generalització d'un model de contracte editorial, que va marcar un inici de professionalització, en major o menor grau, desconegut anteriorment –«cal dir que som també la primera fornada d'escriptors que no sols somia a professionalitzar-se sinó que cobra»–, però, sobretot, evoca amb un gran vigor la barreja de compromís, d'entusiasme, d'eufòria, de voluntat i de joventut en la majoria dels components de la seva generació, el Congrés de Cultura Catalana i l'anada a València de Guillem-Jordi Graells «i algú més buscant bolets d'escriptors» en el Primer Encontre d'Escriptors dels Països Catalans, «una idea tan utòpica com fracassada, però tan estupenda i generadora de projectes com ho era en aquell moment», a Gandia, «una ciutat que a penes si se'n recordava de qui putes era Ausiàs Marc i no sabia res de qui era Joanot Martorell». Recorda que l'AELC és una associació espanyola

just per no ser només de Catalunya i per poder ser-ho de Països Catalans, tot gràcies a l'acció d'«aquells escriptors joves d'aleshores que ens van fabricar aquelles il·lusió i fantasia lligades a la història, la política, el desig, i moltes altres coses, entre elles també la clandestinitat, la política i no tocar de peus a terra, que tot forma part de la joventut». Continua amb una extensa i vital evocació de l'encontre de Gandia i del de Mallorca, l'any següent, en què ja es va plantejar si l'AELC havia de ser un sindicat i la utilitat que podia tenir. Quan retreu el període en què va ser vicepresident de l'AELC al País Valencià, remarca la diferent situació a València, on fins i tot l'obra literària del vicepresident, Enric Valor, era ben poc coneguda. Atribueix a aquell entusiasme extraordinari i poc realista la comunicació efectiva entre els escriptors catalans i l'existència de l'AELC i repassa les gratificants experiències dels primers temps, amb Josep Maria Castellet i Josep Maria Llompart, amb l'activisme de Jaume Fuster, i en rememora anècdotes. Com a balanç, remata: «Jo li dec molt, com he dit, a l'Associació d'Escriptors, molt. Durant tots els anys que hi vaig ser, m'ho vaig passar molt bé, vaig aprendre molt, vaig fer grans amics, vaig sentir Barcelona com la meva metròpoli natural.» Tot seguit deriva cap al canvi de condicions que es va produir a partir dels anys vuitanta, quan «la cosa es mesquinitzava, es provincianitzava, es miserabilitzava lentament en tots els aspectes. No només humanament, políticament, civilment... tot això gràcies al senyor Lerma i companyia», quan «veiem que a València tot es clandestinitzava», quan «les il·lusions es converteixen en fracassos, les fantasies en abandons, les ideologies en paper mullat, les raons en desraons i comença una debacle bastant important». Recorda que en aquell moment, fins a l'aparició de Josep Ballester i Vicent Berenguer, semblava que no hi hagués relleu generacional. Creu que caldria recopilar la memòria d'aquestes històries i fabricar la tradició del que s'ha fet per tal que tot no acabi, com és habitual al País Valencià, amb les successives generacions d'escriptors, des dels medievals fins a Vicent Andrés Estellés, perquè no esdevingui «un desert d'oblits, d'ocultacions, de derrotes, de misèries col·lectives i personals, de batalles perdudes de què la nostra ingenuïtat va voler fer *tabula rasa* i, a partir d'aquí, fer un salt». Acaba recordant que una de les fites col·lectives d'aquells temps és l'AELC, germen de les successives, des de la Institució de les Lletres Catalanes fins a la Fira de Frankfurt de l'any passat, i amb una reivindicació dels Països Catalans: «I tots junts som xicotets, som poqueta cosa, però tenim mar, tenim palmeres, tenim deserts,

tenim muntanyes, tenim neus, tenim illes, tenim una miqueta de tot. Som un petit univers mediterrani si ens mirem conjuntament.»

Tot seguit, la moderadora obre el diàleg, que s'inicia des del públic, sobre la necessitat de donar suport als escriptors que comencen. Josep Piera explica que no creu que aquesta sigui una funció de l'Associació, que en té d'altres de molt importants –ho aprofita per rectificar les seves reticències a afiliar-se a CEDRO, que li ha proporcionat alguna alegria econòmica– i aconsella a l'escriptor jove «que escriga, que bregue, que es baralle, que s'enamore, que viatge, que se'n vagi a empenyar a qui tinga que empenyar, que patisca, que disfrute... i la resta està en mans dels déus. L'Associació d'Escriptors no li va a garantir res. Ni pot, ni deu». Josep Ballester s'hi afegeix per reforçar l'argumentació de Piera: «Un escriptor ha d'escriure. Una altra cosa és des d'un punt de vista sindical, d'ajudes o de promocions, però un escriptor si no escriu, en què es converteix? En un funcionari escriptor, per tant l'ha cagat.» Piera es pregunta si ara, en un món en què es creen moltes cel·les solitàries, l'Associació manté l'eficàcia dels primers temps a l'hora de generar contactes entre escriptors. Núria Cadenes comenta que, tanmateix, els joves també troben canals, que «hi ha gent que diu poemes i s'ajunten quatre i a partir d'aquí van per casals i fan coses precioses.»

Des del públic es planteja si en els inicis s'establia una relació més directa amb els escriptors consagrats. Piera pensa que potser sí, precisament perquè era una etapa inaugural. Cadenes opina que avui el reconeixement dels consagrats no és tan clar. Una persona del públic suggereix que potser el fet de reunir-se llavors donava força, però Piera fa notar que la poca participació també era un mal de l'època. Núria Cadenes hi afegeix que, tot i així, l'AELC tenia un paper referencial que continua exercint. Josep Piera considera que la consolidació és un dels seus mèrits més grans, i que s'hauria de donar una espenta per assolir fites noves, «cal agarrar eixa plataforma per a un nou salt, si no ens arrupim», i creu que aquesta és l'obligació dels joves, «usar el que nosaltres hem aposentat, per a projectar-vos més lluny encara. Si no és quan no haurà servit per res. Haurem creat una associació conservadora i conservacionista», perquè el pessimisme no duu enlloc. Se suscita el tema de les editorials. Josep Piera opina que l'edició a València, tot i que és infinitament superior que la de trenta anys enrere, ha perdut impacte, presència mediàtica i a les llibreries, en clau local i nacional.

El diàleg deriva cap a l'escola valenciana, respecte a la qual Josep Piera és crític, tot i que reconeix el paper que ha exercit en la normalització de la llengua. Creu que és aquell producte mateix de l'esperit dels anys 70, envellit, i que també aquí falta una empenta d'aire nou en aquella escola renovadora de fa trenta anys. Considera positiu que s'hagi consolidat però no veu brots creatius importants des d'un punt de vista artístic i literari fruit de l'escola valenciana: «De tant en tant es troba un poeta jove que parla ja d'una manera i fa pensar que s'ha educat al 100% en la llengua i que ja té una tradició feta», però això de tant en tant no com a embranzida global, potser hi ha una gran base, però no és el magma d'un volcà. Núria Cadenes aporta una visió més optimista sobre la qüestió. Presenta l'exemple dels components d'Obrint Pas, que no són escriptors però són músics i són els fills «de la línia», el paradigma dels fills «de la línia», i com ells n'hi ha d'altres. Defensa que hi ha expressions diverses, que cada època troba la seva expressió, i que ella observa una vitalitat en els xiquets que també cal tenir present. Josep Ballester exposa que potser se n'espera massa, de l'escola, que surt gent molt preparada, però que tal vegada no es dedica a l'escriptura, sinó a la medicina, o s'expressa a través d'internet o de la música, que hi ha una llavor, però la normalitat no existeix. Josep Piera afegeix que hi ha una confusió entre llengua i literatura, que en la llengua sí que s'ha aconseguit un grau de normalització com els valencians no havien tingut mai en unes àmplies minories, no en la majoria social, que s'ha assolit una cultura bàsica que en molts casos no ha superat l'EGB però que no hi ha hagut una gran evolució estètica, la literatura dedicada a la normalització lingüística ha empobrit el discurs literari, i pensa que la literatura d'institut «ha fet més mal que una tronà». Pensa que cal valorar el fenomen de la cançó, que ha arrelat amb un retard considerable respecte de la resta dels Països Catalans, i que cal estimular, fer, crear, dir, fabricar... i si hi ha una gent darre-re, tard o prompte funcionarà, «Cal esperar. Cal tindre paciència, que diuen els vells.»

Des del públic, s'exposa que l'escola valenciana hauria de formar lectors, més que escriptors, que el problema greu és quins lectors està formant, que moltes vegades provoca que s'avorreixi la literatura, i que s'hauria de reaccionar contra la relegació de la literatura a l'optativitat a l'ESO. Respecte de les editorials, creu que moltes tenen el que s'han buscat, perquè han provocat el regne de taifes i ara s'hi ofeguen, no hi ha lectors. Un altre assistent opina que, en efecte,

hi ha una diferència claríssima entre la llengua i la literatura, que l'escola possiblement no és la solució única, que hi ha altres contextos en què la situació lingüística pot ser totalment diferent. Josep Piera hi afegeix que no és l'escola, el que ha fracassat, sinó el país, la societat, la política, que a l'escola li ha passat com als escriptors: «La literatura que s'ha fabricat en aquests trenta anys és esplèndida comparada a la que teníem, l'esforç dels mestres és grandíols comparat amb el dels mestres del franquisme, el que no ha evolucionat, especialment al País Valencià, i s'ha impedit i s'ha frustrat, és l'aspecte social, civil i polític. Mentre no tinguem "xismorro" televisiu sobre els nostres mites particulars, la classe baixa de nació oprimida ni se sent de classe baixa ni de nació oprimida.»

La moderadora tanca l'acte amb l'agraïment als assistents i la convocatòria del sopar subsegüent, on Jaume Pérez Montaner llegirà un brindis literari.

Llengua, cultura i literatura

Tarragona

Dijous, 8 de novembre de 2007
Departament de Cultura de la Generalitat

Obertura de l'acte:

Magí Sunyer i Adam Manyé

Amb la participació de:

Joaquim Mallfrè, Montserrat Palau, Jordi Tiñena
i Joan Cavallé (qui també modera la taula rodona)

Brindis:

Olga Xirinacs

Adam Manyé, delegat de Cultura de la Generalitat a Tarragona, poeta i soci de l'AELC, com a amfitrió, dóna la benvinguda als assistents i expressa la satisfacció que sent de poder acollir l'acte.

Magí Sunyer, vocal de l'AELC al Principat, agraeix l'acollida que la delegació de la Generalitat dispensa a l'acte i l'assistència del públic, fa una breu repassada a la història de l'Associació, n'explica les funcions principals, encoratja els escriptors de la sala que encara no en són socis que se'n facin, agraeix als ponents que hagin acceptat de formar part de la taula i dóna la paraula a Joan Cavallé, que exercirà la doble funció de moderador i de ponent.

Joan Cavallé, dramaturg, narrador i assagista, presenta els companys de taula, Joaquim Mallafrè, traductor i professor del Departament de Filologia Catalana de la Universitat Rovira i Virgili, Montserrat Palau, professora del mateix Departament i narradora, i Jordi Tiñena, narrador i adaptador de textos clàssics.

Joaquim Mallafrè comença la seva intervenció amb una breu repassada a aquests trenta anys de l'Associació i la centra en la traducció durant aquestes tres dècades, a partir tant d'estudis com de l'experiència directa. L'estructura en tres apartats: traduccions literàries al català, traduccions literàries del català i els quaderns de l'AELC. Recorda que, en ser creada l'AELC, la traducció no passava pels seus millors moments, sinó que, després d'una època d'entusiasme als anys seixanta, havia patit una crisi en els setanta que es va remuntar en els vuitanta, que en els primers noranta es van publicar traduccions importants i des d'aleshores va tornar a decaure, fins a l'actualitat, malgrat que en els darrers anys s'han publicat traduccions fonamentals, com *Les mil i una nits*, *l'Alcorà*, i els *Assaigs* de Montaigne. Remarca que, entre els símptomes de

represa, destaca el protagonisme de la traducció en l'editorial valenciana Bro-mera. Tot seguit, fa notar que quan es parla de les dificultats amb què topa la literatura catalana per ser coneguda al món, no s'ha d'oblidar que totes les llengües minoritàries tenen problemes similars i que la cultura catalana no s'aparta de la tendència a traduir de les llengües amb més prestigi. Posa com a exemple el centenar d'obres publicades durant la dècada dels vuitanta en unes col·leccions representatives, Les Millors Obres de la Literatura Universal i la prolongació de la col·lecció per al segle XX, amb un ventall ampli de traduccions. Les conclusions resulten significatives: les llengües de què es tradueix es limi-ten a 12; de l'anglès, 32 obres; del francès, 21; de l'italià, 15; de l'alemany, 15; del rus, 9; del gallec i portuguès, 3, i només 1 del llatí, el provençal, el suec, el noruec, el polonès i el grec modern. La novel·la és el gènere que hi predomina, tal com és previsible en unes col·leccions d'aquest tipus, però això constata el desplaçament de la poesia, que havia estat emblemàtica en la literatura catala-na noucentista; a més d'algun llibre d'assaig, hi trobem 73 obres de narrativa, 14 de poesia i 13 de teatre. Exposa que la tria d'aquestes col·leccions obeeix a diverses raons: apareixen en un moment de represa, són el fruit de la col-laboració entre una editorial i una entitat d'estalvi i combinen les traduccions fetes *ad hoc* (la majoria) amb les recuperades de temps anteriors (una trentena, sense comptar les antologies, de Carner, Sagarra, Farran i Mayoral...). Consi-dera destacables col·leccions com Poesia del Segle XX, Textos Filosòfics i Clàssics del Pensament Modern, traductors com Xavier Benguerel, Gerard Vergés i Salvador Oliva –els dos darrers per les traduccions de Shakespeare– i les versions d'obres de Joyce, Proust, Kafka, Maiakovski, Boccaccio, Shakespeare, La Fontaine, Sterne i Melville, entre altres. Fa referència al Seminari de Traducció poètica de Farrera, per on han passat poetes escocesos, hebreus, bretons, italians, àrabs, eslovens, quebequesos, portuguesos, hongaresos, grecs, polonesos, neerlandesos, romanesos, asturians i alemanys, a més dels tres se-minaris de traducció teatral, d'autors minoritaris o poc coneguts. Dóna les dades de traduccions literàries del català de la Institució de les Lletres Catala-nes, que indiquen que del 1977 al 1996 es van traduir 1.036 obres de literatu-ra catalana a d'altres llengües, des de l'espanyol, el francès, l'italià i el grec fins al xinès i el japonès, passant pel gallec, el basc, el provençal, el serbocroat, el búlgar i el romanès, entre d'altres; que entre els autors del segle XX, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu, Joan Perucho, Josep Pla, Montserrat Roig, i

Manuel de Pedrolo han estat els més traduïts; i que han sortit bones versions de poesies de Carles Riba, Josep Carner, J. V. Foix, Salvador Espriu, Miquel Martí i Pol, Joan Brossa, Pere Calders, Gabriel Ferrater i Francesc Parcerisas. Continua aportant dades: segons un informe de la UNESCO de 1994, el català va ser la desena llengua del món més traduïda entre 1988 i 1994; de 1993 a 1995, Quim Monzó, Mercè Rodoreda, Isabel-Clara Simó, i Jesús Moncada han estat els preferits, per aquest ordre, i Ramon Llull, el *Tirant* i el *Curial e Güelfa* compten amb noves traduccions. Desgrana la informació procedent de l'Institut Ramon Llull per al Principat per a 1998-2003, amb 401 llibres en 24 llengües, de les quals amb més de deu hi ha el castellà (215), el francès (40), l'alemany (30), el romanès, el gallec, l'anglès i el portuguès, per aquest ordre; i la del catàleg del Govern de les Illes Balears per a 1999-2003: 86 llibres en 12 llengües, de les quals amb més de 10 obres hi ha el castellà (molt per davant de les altres), l'alemany, el romanès, el gallec i el francès, també per aquest ordre. Constata que entre tots dos catàlegs, a part d'autors inclosos en les antologies, trobem consignats 127 autors (i tres editors-antòlegs explícits) dels quals s'ha traduït alguna obra a d'altres llengües: amb 10 o més traduccions i per aquest ordre hi ha Quim Monzó (15), Ramon Llull (14), Baltasar Porcel (13), Albert Salvadó (13), Mercè Rodoreda (12), Blai Bonet (11), Josep Pla (11), Carme Riera (11), Joan Brossa (10) i Carles Duarte (10), d'on es dedueix que Ramon Llull continua sent el gran clàssic traduït i que Mercè Rodoreda és a totes les llistes. Lamenta que per al País Valencià no es compta amb un catàleg equivalent, i que les dades que ha pogut recollir donen 33 traduccions a 9 llengües en els deu o dotze anys anteriors a 2004, que totes les traduccions modernes són de narrativa i que es dedueix que no hi ha gaire activitat editorial «normal», és a dir d'editors que tractin els textos valencians com a traduïbles, i que, en canvi, és destacable la tasca, rigorosíssima i important, de les universitats valencianes, si bé amb la limitació d'una projecció al món universitari, per exemple en la traducció de clàssics (medievals, moderns i contemporanis) a diverses llengües, la digitalització de les traduccions preexistents, la realització de concordances i lematitzacions (multilingües), i l'edició digital i/o en paper i d'activitats com el I Simposi Internacional de Traducció de Clàssics Valencians Poliglotes, de 2005, organitzat per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV), IVITRA i la Universitat d'Alacant. Finalment, dóna notícia que a la Catalunya Nord, se n'enregistren algunes al

francès de Jordi Pere Cerdà, Joan Lluís Lluís, Pau Berga, Joan Daniel Bezsonoff, Patrick Gifreu, Jep Gouzy, Josep Sebastià Pons i Pere Talrich. Estableix una distinció entre les traduccions en llibre i en revistes, aquestes darreres sovint amb poca difusió, i exposa que totes les traduccions necessiten subvencions, i que els països que més diners hi dediquen són el Regne Unit, França, Alemanya i Itàlia, aquest darrer més del doble que l'Instituto Cervantes. Recorda que la traducció del *Tirant lo Blanc* a l'anglès, de David Rosenthal, va constituir el primer èxit editorial d'una traducció d'obra catalana, que la llengua a què es tradueix més és el castellà i dona una llista d'alguns dels traductors més destacats en diverses llengües: al francès, Edmond Raillard (Quim Monzó i Sergi Pàmies), Bernard Lesfargues (Mercè Rodoreda i Jaume Cabré), Jean-Marie Barberà (*Tirant lo Blanc*, *L'expedició dels catalans a Orient*, *Jacob Xalabín* i *Curial e Güelfa*); al neerlandès, Bob de Nijs (*Tirant*, *Curial e Güelfa*, Joan Perucho i Llorenç Villalonga), Adri Boon (Salvador Espriu, Jesús Moncada, Joan Perucho, Josep Pla). Explica que Bob de Moor va dirigir la versió teatral de *La plaça del Diamant*; que a l'alemany, abans de Frankfurt, hi ha hagut catalanística i traduccions de Jacint Verdaguer, Quim Monzó, Vicent Andrés Estellés, que Angelika Maas ha traduït Mercè Rodoreda i que la Fira de Frankfurt ha representat l'esclat de Jaume Cabré, Albert Sánchez Piñol (que té contractada *La pell freda* a 27 idiomes) i Maria Barbal, entre els moderns, i l'interès per Ramon Llull. Destaca la tasca realitzada a l'Europa centrooriental per Jan Schejbal (13 obres), Jana Matei (Jaume Cabré i Mercè Rodoreda), Simona Škrabec (Pere Calders, J. V. Foix, Jesús Moncada i Jaume Cabré). Aporta algunes dades més: Jesús Moncada estava traduït a 15 llengües a finals de 2005, i Mercè Rodoreda a 30 llengües; s'han celebrat reunions de traductors de Jaume Cabré, de Carme Riera i de Mercè Rodoreda. Acaba amb una més breu referència als Quaderns de l'AELC dedicats a la traducció, a les Jornades sobre Traducció Literària, a la base de dades de traductors de l'AELC i als Seminaris sobre la Traducció a Catalunya.

Joan Cavallé, en funció de ponent, centra la intervenció en el teatre durant els darrers trenta anys. En primer lloc, considera que és evident que el teatre ha viscut l'enorme canvi que representa passar d'un país sense estructura teatral a un país amb una cada cop més extensa xarxa de teatres, que s'ha professionalitzat i s'ha constituït un *star system* local. També que les possibilitats d'intervenir en el camp de les arts escèniques com a autor s'han diversificat, perquè

el dramaturg, a més d'escriure obres de teatre, participa en dramaturgies col·lectives, adapta textos aliens, escriu guions per a sèries de TV, pel·lícules i actes de diversa mena. Adverteix, però, que aquest canvi, essencialment quantitatiu, no pot fer perdre de vista que, entre 1977 i 2007, l'evolució no ha traçat una línia ascendent, que s'ha produït una travessia del desert, que ha durat ben bé una dècada, durant la qual s'ha negat el pa i la sal als autors dramàtics catalans i la professió teatral (companyies, actors, directors, institucions...) semblava que no cregués en la possibilitat que emergissin autors catalans propis i preferia dedicar-se a traduir estrangers. Explica que aquesta travessia del desert ha deixat molts cadàvers, que, tot i que en aquest moment aquella dècada ominosa ja és història i aquella pràctica està enterrada –l'«operació Belbel» va servir per demostrar allò que era possible–, malauradament, ni aquella operació ni el que ha passat després no han servit per recuperar els noms que havien estat deixats enrere, no només d'autors, sinó també de directors, i que la nova etapa ha quedat emmirallada per la descoberta dels valors que aporta la joventut i la renúncia a tot allò que duu l'empremta de vell; era la manera de dir que, els responsables de la situació, no s'havien equivocat. Exposa que en aquest moment el país viu una situació anòmla, en què una colla d'autors i directors tenen unes notables possibilitats d'estrenar les seves obres mentre que altres bons autors i directors no en tenen cap, i això no sempre justificat per una qüestió de qualitat; que el fenomen també s'esdevé amb les traduccions: obres ben traduïdes per traductors de llarga trajectòria són tornades a traduir, per encàrrec dels nostres teatres públics, sense que les noves traduccions millorin les que ja hi havia i sense reconèixer la tasca meritòria d'aquelles traduccions anteriors fetes sense les mínimes condicions econòmiques. Afegeix que el país està teatralment partit en dos pols molt separats entre si: d'una banda, un gran nucli de teatres públics molt ben dotats econòmicament i, a l'altre extrem, una gran massa de creadors, hiperactius i hipermotivats, que omplen les cartelleres de sales alternatives i altres vies de difusió; entremig, hi ha les grans empreses privades, més pròximes al primer pol que no al segon. Valora que els elements negatius (injustos, en realitat) d'aquest panorama, no han de fer perdre de vista que la realitat és que, avui per avui, la dramaturgia catalana viu un bon moment: el nombre d'autors en actiu; el nombre d'obres que s'estrenen o publiquen; la capacitat d'alguns d'aquests autors de connectar amb el gran públic i de penetrar de manera exitosa en

altres mercats; fins i tot la capacitat de renovació del llenguatge teatral d'un bon nombre d'aquests autors, fan veure el got mig ple. Per contrarestar aquest balanç positiu, creu que és convenient posar a l'altre platet de la balança alguns elements negatius: deriva generalitzada cap a un teatre sense substància, sense profunditat, reduït a pur formalisme; empobriment del llenguatge literari; manca de col·leccions de teatre que permetin mantenir viva la tradició del teatre llegit.

Montserrat Palau arrenca amb la constatació que aquests trenta anys han suposat el pas de la resistència i el combat a les lleis del mercat, econòmiques. Explica que el 1977 encara estava marcat per la necessitat de sortir d'un passat recent de supervivència en condicions duríssimes de repressió, clandestinitat i resistència, politització i compromís cívic i social, en què fer cultura era fer país. Aquesta dinàmica havia arribat a un punt d'inflexió durant els anys seixanta, amb l'intent de convertir la cultura catalana en una cultura de masses, popular, amb iniciatives com la Nova Cançó, quan la intel·lectualitat, els escriptors i les escriptores eren protagonistes, agents actius, en la construcció de la identitat nacional, però a partir de la transició, amb la constitució de la Generalitat, es va produir una pèrdua de protagonisme de l'intel·lectual que va comportar que una part dels activistes culturals esdevinguessin funcionaris i uns i altres fossin deixats de banda a l'hora d'elaborar, pensar, decidir quina cultura catalana, quin projecte de cultura catalana s'havia de promoure; fou quan els escriptors es van centrar en la professionalització, en les possibilitats de viure de l'ofici d'escriure. Recorda que en aquest context va néixer l'AELC, l'any 1977, en un període intens en què es va generar la il·lusió que la democràcia faria possible que la llengua i la literatura catalanes esdevinguessin les d'una nació normal, un projecte que encara es desenvolupa i que ha conduït a una certa normalització que ha comportat més diversitat, molta producció, l'aparició d'escuderies editorials i l'emergència dels agents literaris i dels autors mediàtics (mediàtics que són autors i autors que esdevenen mediàtics). És una evolució que també ha afectat l'AELC, que ha promogut més serveis i activitats i ha creat una pàgina web. Considera que s'ha esdevingut una gran paradoxa: per una part, en molts aspectes, s'ha aconseguit aquesta normalització, per altra banda, no s'ha assolit la normalitat d'aconseguir que la catalana sigui la cultura i la literatura –amb prou feines la llengua– del país, i s'ha continuat carregant amb la rêmora de l'eterna qüestió dels autors i autores en llengua

castellana. Tot això en un país amb tendència a mirar-se el melic, però també, al mateix temps, a no fer res, recrear-se en el victimisme, en un país de males llengües desagrades que neguen més de tres vegades les genealogies i els models que els han precedit (Salvador Espriu, Manuel de Pedrolo, Maria Aurèlia Campany...), i amb noves i espinoses qüestions: el descrèdit de les humanitats davant les tecnologies, la nova relació de la literatura amb les editorials i l'economia, el reducte, cada vegada més petit i esquerdat, en què s'ha convertit l'estudi de la literatura, l'existència d'una crítica mínima, la poca presència d'escriptors a les universitats i uns instituts i uns programes de televisió que sovint fan avorrir els llibres. Conclou que l'antídot només pot ser l'estimulació de l'autoestima: tenim el que tenim i és bo, hi ha de tot i es pot triar, calen més i millors condicions, però també cal tenir clar què som i què tenim, que no és poc, no acceptar que som de segona divisió i veure que els escriptors i les escriptores han triomfat a Frankfurt quan han disposat de l'oportunitat –no tots cent, però mai no triomfen tots els que hi van.

Jordi Tiñena aborda el tema de la professionalització de la literatura catalana i comença amb una de les conclusions de l'enquesta de l'AELC, que diu que la literatura catalana està a nivell europeu, això és, en precari i depenent dels ajuts públics, per qüestionar-la com a poc rellevant atès el poc que sabem de la literatura europea –de la búlgara, de la polonesa, de la italiana– però sobretot de la nostra: quants dels llibres que arriben a les editorials es publiquen?, quants tenen subvenció directa més enllà del suport genèric?, quants exemplars s'editen de cada títol?, quants se'n venen i quants acaben sent pasta de paper i en quin termini de temps? Tot seguit constata que el pessimisme abunda, i posa com a exemple les expressions de Joan Daniel Bezsonoff, Víctor Gómez o Pau Faner a la taula rodona de la Universitat Catalana d'Estiu de 2007, però també l'optimisme d'alguns autors, com Albert Sánchez Piñol, en la mateixa taula rodona, el qual, tanmateix, confon la seva situació personal amb la del col·lectiu quan es pregunta si «Algú està disposat a pagar [...] perquè un escriptor desconegut [...] li vengui el llibre?» i respon «Probablement no.», contestació que pensa que no deixa de ser paradoxal, perquè precisament ell hauria de respondre que sí. Per a Jordi Tiñena, la qüestió no rau ni en l'optimisme que correspon a un èxit excepcional –quants se n'han produït en la nostra literatura els darrers anys?–, ni en l'amargor dels que aspiren a viure de la literatura i no se'n surten o se'n surten ben justet. Retreu la predicció de

Quim Monzó que la literatura catalana s'enfonsarà en vint anys i la consideració que sense mercat no hi ha res, però considera insuficient la reducció de la literatura al mercat. Torna a l'enquesta de l'AELC, en el punt que indica que només un 6% dels autors catalans viu d'escriure i es pregunta si és molt o poc i, sobretot, si aquest percentatge fa una literatura. Considera que el tema de llengua ho enverina tot, ens fa perdre perspectiva i emmascara la realitat. No nega ni aquest ni els altres factors que remenen la cua –el paper dels mitjans de comunicació, l'excés de títols publicats, el tancament de llibreries, etc.–, però creu que seria allisonador fer la llista, farcida de clàssics, dels autors importants, d'aquí i d'arreu, que no han viscut mai de la creació literària. Creu que tot arrenca d'un malentès que aclareixen quatre multiplicacions i divisions. Proposa que imaginem un autor que publiqui un llibre cada any. Per esdevenir un trist mileurista, amb el 10% de drets d'autor, hauria de vendre una mitjana de vuit mil exemplars de cada llibre, a quinze euros l'exemplar, sense descomptar els impostos; si la xifra es multiplica per cinc-cents escriptors –només l'AELC té més de mil socis, i és obvi que no hi són tots–, vol dir que s'haurien de vendre quatre milions d'exemplars anuals, als quals hauríem de sumar els dels que s'escriuen en castellà i totes les traduccions que ens arriben. A partir d'aquí, es poden fer totes les extrapolacions que es vulgui: un llibre cada dos o tres anys, només cent escriptors, etc. El resultat és que els números no surten, i que la professionalització, entesa com a activitat econòmica, és un desideratum inabastable per a la majoria, de manera que el 6% de l'enquesta de l'AELC potser és raonable. Tanmateix, opina que, sense que vulgui dir que s'hagi de renunciar a viure'n, la literatura és una altra cosa i no es pot plantejar en aquests termes, que aboquen necessàriament a un carreró sense sortida, sense perdre de vista que el llibre és també un producte comercial i que les editorials fan números, i per això les tirades són petites, les novetats duren poc i els llibres desapareixen del mercat en un tres i no-res. Considera que ens encaminem, si no hi som ja, a una situació caracteritzada pel pocs-molt i molts-poc, en què desapareix el coixí intermedi: pocs autors que vendran força i pels quals apostarà la indústria en la distribució, i molts que vendran poc o molt poc, amb una distribució escassa i desigual i una presència testimonial a les llibreries. També valora que, deixant de banda el paper nacionalitzador en favor de la cultura en català, que habitualment negligeixen, els mitjans de comunicació juguen relativament poc en la promoció del llibre: poden alimentar l'ego, o destruir-lo,

però la promoció es relaciona amb la distribució, i aquesta és una decisió de la indústria editorial, que quantifica, i el boca-orella, tan romàntic, funciona només alguna vegada. Planteja un símil futbolístic: si, posem per cas, només hi ha vint equips de primera divisió i cada equip té vint-i-dos jugadors, només hi pot haver quatre-cents quaranta jugadors de primera; resulta una obvietat que milers de jugadors de categories inferiors no hi arribaran, per bé que juguin; això no impedeix que hi aspirin i que continuïn jugant a futbol. Així, arriba a la conclusió que la professionalització s'haurà d'entendre d'una altra manera, deslligada de l'explotació comercial en la majoria dels casos, segurament com un acte d'autoexigència, fet i fet, el que ha estat sempre, aquí i fora d'aquí. Planteja que, potser ara més que en cap altre moment, tenim a l'abast noves eines de promoció independent, al marge del mercat, precàries encara, però de gran potencialitat, la xarxa d'internet, els blocs i webs literaris, que poden crear una comunitat de lectors, un nou boca-orella de resultats encara per descobrir, però que, en qualsevol cas, són l'únic terreny en què es pot moure la promoció de la majoria d'autors, per als quals la indústria no apostarà, ni que publiqui els seus llibres. Acaba: «Si amb aquest panorama, el 78% dels enquestats per l'AELC es mostra satisfet o resignat, déu n'hi do!»

Tots seguit es desenvolupa un viu diàleg i Olga Xirinacs pronuncia un brindis en vers que precedeix la conversa distesa amb una copa de cava a la mà.

Llengua, cultura i literatura

Alacant

Divendres, 9 de novembre de 2007
Sala Multiusos de la Seu Universitària d'Alacant

Obertura de l'acte:

Guillem-Jordi Graells

Amb la participació de:

Gaspar Jaén, Jesús Moncho i Antoni Prats

Modera:

Carles Cortés

Brindis:

Lluís Alpera

Obre l'acte Guillem-Jordi Graells, qui expressa la satisfacció i l'honor que, com a president de l'Associació, li representa introduir l'acte, perquè constitueix una demostració de la voluntat de l'AELC de ser present a tots els territoris de parla catalana, amb una atenció especial, que es vol reforçar, cap a les zones del domini lingüístic amb més dificultats. Tot seguit incideix en el caràcter commemoratiu de l'acte i en activitats recents destacades de l'Associació i remarca l'orgull que sent per la tossuderia en el manteniment de la identitat lingüística, de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó, o a l'Alguer. Agraeix al públic l'assistència a l'acte i, molt especialment, als ponents i a Carles Cortés responsable de l'organització.

Carles Cortés, després d'una cita de Baltasar Porcel sobre la seva condició de mediterrani, «si és que encara som, som mediterranis», presenta els escriptors que intervindran en la taula rodona, Gaspar Jaén, poeta, Jesús Moncho, narrador, i Antoni Prats, poeta, i anuncia que el professor i poeta Lluís Alpera tancarà l'acte amb un brindis.

Gaspar Jaén explica que ha portat dos documents per aquesta ocasió, el carnet de soci de l'AELC de 1977 i el llibre editat en ocasió del vintè aniversari, en el qual es constata, al costat de les reflexions i els balanços, la poca documentació disponible sobre els inicis. Recorda l'engendrament i la constitució de l'Associació –l'encontre de Gandia, el de Mallorca–, lligats amb el Congrés de Cultura Catalana, en un moment d'estructuració teòrica del país i en unes circumstàncies molt diferents de les actuals, quan han emergit altres tipus d'escriptor, no tan directament llibrescos, com els guionistes. Tot seguit glossa el text que va publicar en la commemoració dels vint anys de l'entitat i recorda que la normalització dels ajuntaments democràtics i la creació de la

Institució de les Lletres Catalanes per la Generalitat de Catalunya van comportar que els objectius de l'AELC, en un principi molt amplis –reivindicació, participació i producció culturals–, se centressin en aspectes que ja en els primers temps defensaven com a propis Montserrat Roig i Guillem-Jordi Graells, com ara la defensa professional de contractes i de drets d'autor, menys vistosos que altres però absolutament fonamentals i que desemboquen en les funcions actuals de l'Associació i en apostes estratègiques com la gestió de la propietat intel·lectual, a través de CEDRO, per exemple, que provoca l'efecte gairebé miraculós que fins i tot als poetes els arribin alguns euros a l'any. Quan es planteja si l'Associació ha respost a les expectatives que va aixecar, si s'han assolit els objectius fundacionals, explica que, ara com deu anys enrere, representa «un motiu de fidelitat amb la història personal i amb la història col·lectiva dels Països Catalans, perquè la unitat de la llengua i, sobretot, la idea de llengua parlada en un territori que es podia anomenar, i que jo crec que es pot continuar anomenant, Països Catalans era i és un tema absolutament fonamental.» Constata que, per la seva dedicació a la poesia, amb una obra en revisió contínua, no ha comptat mai amb la literatura com a mitjà de subsistència i, en conseqüència, l'AELC no ha estat per a ell, un organisme de defensa d'interessos professionals –tot i que creu que està bé que faci aquest paper– sinó que ell s'ha mantingut dins de l'Associació amb l'objectiu d'acomplir una funció fonamentalment política, en el sentit que Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés, Josep Maria Castellet, Josep Maria Llompart i tants d'altres entenien el terme «polític» quan «s'estava engendrant la criatura», en un moment en el qual gairebé tot era i havia de ser polític, al contrari d'avui, quan «gairebé res no volen que siga polític, quan realment tot continua sent polític.» Per a ell, aquest és el sentit de l'AELC: una associació d'escriptors d'un idioma i una cultura per damunt de les fronteres que, a partir de l'any vuitanta, va anar establint d'una manera més i més fèrria, l'Estat de les autonomies: «per tant, a part dels interessos professionals, una unió per la defensa d'allò que, des del meu punt de mira, millor pot tenir una cultura o una llengua, que és l'idioma.» Fa veure que no es fragmenten les llengües poderoses, com el castellà i l'anglès, però sí que es produeix la fragmentació del portuguès en gallec i portuguès i es pretén fer el mateix amb el català. Ell també, com Enric Valor, considera prioritària la defensa de la unitat de la llengua, i l'AELC, trenta anys després, malgrat els problemes, els dubtes, i l'establiment de fronteres, «continua mantenint eixe

cos, no sé si tan feliç però feliç al cap i a la fi» i, en conseqüència, conserva «alguna cosa de tot aquell esperit de quan érem joves, quan la mateixa societat –civil, se’n diu– catalana, dels Països Catalans, era jove i per tant planava per damunt de tots els que eren aleshores allí.»

Jesús Moncho planteja la seva intervenció com una reflexió sobre el fenomen literari en l'actualitat a partir de tres pilars. El primer, el dels creadors, d'escriptors de literatura en valencià, en llengua catalana, creu que és quantitativament satisfactori, i si en termes de qualitat les valoracions són més relliscoses, pel subjectivisme que comporten, dades objectives, com l'interès del mercat espanyol a estirar un escriptor valencià com Ferran Torrent, permeten afirmar que també en l'aspecte qualitatiu els resultats són bons. Troba que en concret a la ciutat d'Alacant, lloc difícil, se'n pot estar mitjanament satisfet; com a exemple, i sense donar el nom, recorda que un narrador alacantí ha arribat a assolir el vint per cent de les vendes d'una editorial com Bromera. En el camp de la poesia destaca la feina duta a terme per Rodríguez Bernabeu, i en el de l'assaig, gènere «que marca el grau de consciència d'una societat», esmenta el premi de la Generalitat Valenciana lliurat a Enric Balaguer. També en el segon pilar, l'edició, pensa que el País Valencià està ben servit, amb dues agrupacions d'editors i amb la presència d'editorials com Bromera a la Fira de Frankfurt. Tanmateix, considera que no és tan feliç la relació que s'estableix entre editorials i escriptors en català, perquè sembla imprescindible la plataforma dels premis per arribar a l'edició, i això molt sovint comporta, a més d'una institucionalització que acaba limitant les possibilitats dels escriptors, la pèrdua dels drets d'autor per part dels creadors, explícita en les bases de les convocatòries de premis, que acaben desviant els premis en metàl·lic cap a les editorials, amb «la qual cosa les institucions públiques, preferentment ajuntaments i diputacions, i també entitats parapúbliques, com pugui ser una caixa d'estalvis, que han dotat uns premis, uns certàmens per a fomentar la creació literària en la llengua autòctona, territorial, resulta que per una estranya artimanya passa a apropiar-se'ls l'editorial, que considera que això són l'acompte de drets d'autors.» Ho exposa davant la junta de l'Associació per veure si té una solució i aquest foment de la creació pot anar als creadors i no a les empreses privades que són les editorials. El tercer pilar, els lectors, és el més feble, es fonamenta preferentment en el públic escolar i falla en el gran públic, la persona mitjana del carrer. Pensa que hi influeix la situació de la llengua i que les institucions hi haurien

d'incidir, i que aquesta dependència del sector escolar acaba condicionant la creació, ni que sigui indirectament. També reflexiona sobre la conveniència d'adequar el registre lingüístic al dels possibles lectors, que sovint no llegeixen llibres en català perquè no els entenen bé. Tot seguit, deriva cap a la poca visualització de la literatura en llengua autòctona en la societat d'avui, amb un mercat dominant de literatura en castellà, i assenyala l'administració com la responsable de la falta de dinamització en aquest aspecte, segurament perquè veu l'escriptura en català allunyada dels seus interessos; creu que això afecta sobretot l'administració autonòmica i que en segons quins ajuntaments hi ha un esforç superior. Considera, en canvi, que alguns mitjans de comunicació, com *El País* i *Levante*, hi col·laboren en la mesura de les seves possibilitats, amb suplementos culturals. Acaba amb la convicció que la literatura és una manera d'afrontar la vida i el nostre temps, «vida i temps nostre tan estimats, per tant literatura nostra que també hauria de ser estimada per tots.»

Antoni Prats comenta el cas de la comarca de la Marina, amb premis literaris modestos que fan una tasca constant i que, ni que l'AELC no tingui una incidència específica en el progrés de la literatura en una determinada contrada, hi contribueix amb la relació entre escriptors, tan important, i amb la funció divulgadora dels premis, amb la distribució de les bases. Exposa que ell, com Gaspar Jaén, per la dedicació fonamental a la poesia, no participa de bona part de la problemàtica que es deriva de la professionalització, però que l'existència mateixa de l'Associació el fa sentir comunicat amb un col·lectiu i això l'esperona a continuar creant. Fa un balanç positiu de la literatura catalana, amb diferències importants entre el Principat i el País Valencià, en bona part derivades d'un molt divers grau de tradició –la biblioteca que s'hereta dels avantpassats, per exemple– entre els escriptors d'una i altra contrada, perquè la tradició literària pròpia entre els valencians era molt més feble, i això acaba repercutint en l'aparició d'escriptors. Malgrat tot, valora prou la vitalitat literària del País Valencià, on s'han esdevingut autèntics miracles, com l'aparició de Joan Fuster o Vicent Andrés Estellés, i planteja expectatives amb les generacions més joves, que han tingut l'oportunitat d'escolaritzar-se en valencià, i amb unes circumstàncies socials que han millorat, malgrat tots els entrebancs coneguts. Destaca també la relació promoguda per l'AELC amb els escriptors bascos i gallecs en el Galeusca, l'organització del qual, l'any 2008, correspon al País Valencià.

S'obre el diàleg, que s'inicia amb una intervenció sobre la multiplicitat d'associacions d'editors, Guillem-Jordi Graells fa notar que és un fenomen que també es produeix al Principat, on actuen l'Associació d'Editors en Llengua Catalana i el Gremi d'Editors de Catalunya, fins i tot amb gent que té doble militància, perquè és de l'una i de l'altra, i que tenen un paraigua estatal que és la Federación de Gremios de Editores de España, que les acull totes. Il·lustra amb una anècdota molt recent, de la mateixa setmana, determinats enfrontaments locals entre associacions d'editors. Explica que en l'inici d'aquestes celebracions d'aniversari de l'AELC, a València ciutat, es van convidar altres associacions a un sopar i hi van anar representants tant del Gremi d'Editors Valencians com de l'Associació d'Editors del País Valencià, que es van asseure en taules separades i es va comentar que no es parlen; això no impedeix que, siguin o no efectives aquestes rivalitats, disposin d'una patronal conjunta per discutir tots els seus temes industrials, de difusió i de suport de les administracions públiques. A continuació informa, en relació amb la demanda de Jesús Moncho, que «l'Associació ha aprovat una circular que s'està començant a enviar a totes les administracions públiques i a totes les entitats sense ànim de lucre que convoquen o col·laboren en la convocatòria de premis literaris, remarcant-los la contradicció que hi ha entre la voluntat de donar premis per estimular els autors i la realitat que sovint qui s'està premiant realment són els editors, a través de la fórmula que ell ha explicat. Per tant, que els premis es converteixen automàticament en bestretes que, per la quantia del premi, pràcticament lliguen de per vida l'autor amb l'editorial i que, a més sovint, va seguit pel fet que, com que el llibre ja està pagat, ni s'arriba a fer un contracte, i tota una sèrie de pràctiques absolutament fraudulentos i contràries a la llei. Aquesta circular ha començat a ser enviada i s'han mantingut converses amb alguns ajuntaments del Principat que han vingut a demanar suport, per exemple l'Ajuntament d'Olot o l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet i en els dos casos, parlant amb la regidora de Cultura, quan se li ha fet l'observació «Us heu adonat que, amb això, a qui realment esteu beneficiant i esteu donant suport és a l'editor?», han caigut de l'arbre perquè no s'ho havien plantejat. Els gestors culturals en general tenen una preparació bastant precària i qui realment pressiona i sovint redacta les bases són els editors, que evidentment escombren cap a casa. Esperem que això tingui una eficàcia i que les administracions públiques, els ajuntaments, les diputacions i les entitats sense afany de lucre,

o sigui fundacions, caixes, entitats cíviques que no es dediquen a això, com a mínim reflexionin sobre el tema. Nosaltres, a partir de l'any vinent –els hem de donar un cert marge–, deixarem de distribuir les convocatòries dels premis que tinguin aquesta clàusula; com a mínim que facin el que en alguns llocs ja es fa, que una part raonable del premi sigui en concepte de bestreta, però que el gruix del premi sigui realment un premi, que, com el nom indica, ha de ser lliure i per estimular, no per lligar de mans i peus.»

Una nova intervenció del públic expressa la queixa sobre la circumstància que la feina dels membres de jurats literaris sovint no és retribuïda. Guillem-Jordi Graells replica que la culpa és de les persones afectades, que l'AELC té penjat al web un barem, uns mínims d'honoraris professionals, entre els quals hi ha els que s'han de reclamar per fer de jurat en un concurs literari, i que si l'afectat no ho reclama, és cosa seva, com el cas de qui accepta que li publiquin un llibre sense contracte, i l'Associació no hi pot fer res; és l'escriptor qui hauria de fer servir les tarifes elaborades com a criteri per cobrar la feina, i no acceptar que simplement el convidin a sopar o li donin una cistella amb productes típics de l'indret. Jesús Moncho aclareix que algunes institucions, com l'Ajuntament de València i, probablement, la Diputació d'Alacant i l'Ajuntament de Benissa no accepten que les editorials els imposen les seues condicions, però també és cert que les editorials pressionen. Per exemple, l'Ajuntament de Benissa, que és un dels més antics en el foment de la creació literària i a donar els premis als autors i no a les editorials, rep una pressió molt forta per part de l'editorial, que per cert és de Barcelona, perquè efectivament la dotació del premi sigui com una bestreta de compra dels drets d'autor. L'Ajuntament, dubitatiu, li ho va preguntar i ell li va dir que no, que no transigira per cap concepte perquè l'editorial ja cobra al mateix Ajuntament quan li ven una quantitat d'exemplars de la edició. Aprofita que té la paraula per explicar que hi ha una sèrie de fòrums que posen en coneixement de la societat la creació literària en català, com el Foro 80 Mundos d'Alacant i altres en ciutats diverses i que eixes tribunes són d'una gran eficàcia.

Tot seguit el president de l'AELC anuncia la cloenda de l'acte amb un element més festiu, el brindis, que va a càrrec d'«un escriptor de significació especial», a Alacant, Lluís Alpera.

Llengua, cultura i literatura

Castelló de la Plana

Dimecres, 14 de novembre de 2007

Llibreria Babel

Obertura de l'acte:

Lluïsa Julià

Amb la participació de:

Joan Baptista Campos, Vicent Pallarés i Vicent Usó

Modera:

Carles Bellver

Brindis:

Joan-Francesc Mira

Obre l'acte Lluïsa Julià, secretària de l'AELC, qui dóna la benvinguda als assistents a la quarta taula rodona del cicle, explica la història i els objectius de l'Associació, les darreres accions dutes a terme, el propòsit de reflexió i celebració de l'acte que s'inicia, i cedeix la paraula al moderador.

Carles Bellver presenta els tres ponents, Vicent Pallarés, narrador i guionista, Vicent Usó, novel·lista, i Joan Baptista Campos, poeta, i dedica un record a Manuel Garcia Grau, el jove escriptor traspasat que va ser l'ànima de l'activitat de l'AELC a Castelló, tot destacant-ne, a més de la trajectòria com a escriptor i activista cultural, els valors humans: «En la paraula i en l'exemple, Manel ens va ensenyar que viure és resistir i no desistir mai, com diu un dels seus poemes, i que no hauríem de cedir mai a la temptació de callar, de callar per no trencar el perfecte i impertorbable ordre del no-res, establert pels cèsars o els grans sacerdots de la gran pàtria de tots els grans i perfectes prodigis.»

Vicent Pallarés anuncia que en el repartiment previ que entre els ponents han fet dels conceptes de la convocatòria de la taula rodona, ell parlarà de Llengua, Vicent Usó de Cultura i Joan Baptista Campos de Literatura, i que, més exactament, ha titulat la seva intervenció «La literatura, factor de normalització lingüística». La introdueix amb una anècdota atribuïda a Sir Winston Churchill, el qual, quan li van dir que improvisés i resumís en deu minuts un discurs que havia de pronunciar l'endemà, va replicar que era impossible, i que, en canvi, si el fessin parlar dues hores no necessitaria ni un minut per preparar la intervenció. Recorda els inicis i els propòsits primers de l'AELC i reconeix que d'aleshores ençà s'ha avançat de manera significativa en els objectius explícits. Posa com a exemples que avui la publicació de tota obra en català va precedida del corresponent contracte d'edició, el qual, si més no en teoria,

garanteix la percepció dels drets d'autor que puga generar; que la majoria d'autors i autores estan associats a CEDRO i perceben els drets de reprografia que els pertocuen; que són nombroses les activitats literàries que s'organitzen arreu del nostre territori lingüístic al llarg de l'any, com ara aquest cicle de taules rodones; o que la nostra literatura acaba de ser la convidada a la Fira de Frankfurt. Tanmateix, considera que en el que fa referència als objectius implícits el panorama resulta més fosc. Analitza les dades de l'estudi «Escriure en Català. Estat de la professionalització» i n'extreu que un 60% dels enquestats escriu en català i en castellà tot i ser membres de l'AELC, perquè no és fàcil viure de la literatura si s'escriu només en català, que el 49% dels enquestats afirma tenir una dedicació regular a la literatura, sense que això vulga dir exclusiva –opció que confessa només un 6,8%–, mentre que un 37,5% afirma tenir-hi una dedicació intermitent, tan sols un 9,9% assenyalava dedicar-s'hi esporàdicament i només un 6,8% dels enquestats declara que es dedica exclusivament a escriure, és a dir que ha convertit l'escriptura en la seua professió, però encara així ha de completar els ingressos amb altres tasques compatibles amb la creació literària, com ara la traducció d'altres llengües al català o del català a altres llengües, les col·laboracions periodístiques, l'exercici de la crítica literària o la correcció editorial i que, per tant, més del 93% de la mostra no té l'escriptura com a activitat principal sinó que viu d'una altra professió i dedica a la literatura, en major o menor intensitat, el temps sobrer. Així doncs, conclou que el grau de professionalització continua sent baix. Es refereix després a la normalització lingüística, aspecte en el qual pensa que «la informació disponible tampoc no incita a llençar les campanes al vol», perquè la llengua està lluny de estar normalitzada «i caldria ser molt optimista per confiar que algun dia arribarà a ser-ho». Retreu les conclusions de l'Institut d'Estudis Catalans al respecte, d'on s'infereix que a començaments de segle XX el percentatge de població del nostre territori lingüístic que s'expressava habitualment en català oscil·lava entre el 70 i el 80% i ara només ho fa entre el 50 i el 55%. Utilitza els percentatges que proporciona la bibliografia més actual, que expliciten que el català és la llengua més utilitzada al carrer i en les situacions informals a la Franja de Ponent, per sobre de la resta del territori, però que l'ús decau notablement en el contacte amb les institucions financeres o quan es va a la consulta del metge; també que a la Franja és on hi ha més coneixement de l'idioma, i que en la transmissió generacional es distingeixen tres grups ben diferenciats:

a l'Alguer i a la Catalunya Nord, l'ús del català mostra índexs negatius que identifiquen estadis avançats del procés de substitució lingüística, mentre que a Andorra i Catalunya la vitalitat de la llengua és clarament més alta i les Illes, el País Valencià i la franja de Ponent es mantenen com a zones amb un moderat avanç. A totes les zones se supera el 90% en índex de comprensió oral, a excepció del País Valencià i la Catalunya Nord i en lectura, els percentatges també varien en funció de la zona: en el cas de Catalunya i Andorra, 9 de cada 10 habitants declaren saber-lo llegir; a les Illes un 79%; a la Franja un 72%; al País Valencià un 51%; a l'Alguer un 46% i a la Catalunya Nord un 31%; pel que fa referència a l'escriptura, a Catalunya la practica un 62% de la població, a Andorra un 61%, a les Illes un 45%, a la Franja un 30%, al País Valencià un 27%, a l'Alguer un 13% i a la Catalunya Nord un 10%. Conclou que els resultats exposats, malgrat que les dades no fan referència al món del cinema ni al de la televisió ni a la música ni a la premsa escrita, per retreure alguns exemples significatius d'ofertes en la nostra llengua més aviat esquivades, no posen de manifest un clar ambient de normalització lingüística a casa nostra, és a dir, l'ús permanent i generalitzat del català en totes les situacions comunicatives i en tots els àmbits d'ús social. Exposava a continuació que el panorama també és decebedor en el sector literari: en habilitat lectora, el percentatge de població que afirma saber llegir en català va des del 90% de Catalunya i Andorra fins al 31% de la Catalunya Nord, passant pel 51% del País Valencià, però si bé al nostre territori lingüístic 9 de cada 10 autors i autores amb obra literària publicada escriu en català, tot i que 6 de cada 10 ho alternen amb el castellà, el públic que practica habitualment la lectura en la nostra llengua es redueix a un 5% del mercat, sense analitzar si aquest percentatge es refereix només a les lectures fetes de manera voluntària, i, per tant, no inclou les de caràcter forçós que es realitzen durant el període d'escolarització obligatòria, o si, pel contrari, hi estan incloses. En qualsevol cas, un 5% de la població lectora –no de la població general– és ben poc, i, en conseqüència, la incidència sobre la normalització lingüística des d'aquest àmbit és escassa, «poca cosa es pot fer des de la trona quan els bancs de l'església estan quasi deserts». Acaba amb una valoració dels trenta anys d'AELC que estima que ni que no s'hagin acomplert els objectius inicials, si l'Associació no existís, «ens mouríem en un panorama més trist i en la majoria dels casos ens trobaríem en una situació d'aïllament o de desconexió o de solitud o, fins i tot, d'abandonament. Personalment puc

afirmar que l'existència de l'Associació ha contribuït en gran mesura a fomentar la bona relació entre nosaltres i, en alguns casos, ens ha conduït a l'amistat. Estic segur que no som pocs, i m'hi incloc, els que en moments difícils hem trobat companys disposats a escoltar-nos, a injectar-nos la dosi necessària d'autoestima per a superar les dificultats i continuar escrivint. I això, sens dubte, és d'agrair, no només des del punt de vista literari sinó sobretot en el sentit emocional.»

Vicent Usó inicia la intervenció amb la pregunta de si és normal una societat que pot mantenir jardiners, mecànics, auxiliars administratius, però no els seus escriptors «i això que som gent austera, acostumada a passar amb ben poc». Per fer entendre la anormalitat, utilitza un estudi recent sobre hàbits de consum cultural segons el qual dels onze milions de persones majors de catorze anys dels territoris de parla catalana n'hi ha més de dos que mai no llegeixen diaris, més de tres que mai no llegeixen revistes, més de cinc –quasi la meitat– que mai no llegeixen llibres; més de sis que mai no utilitzen internet, més de set que mai no van al cinema i més de vuit que mai no van a concerts en viu ni a espectacles ni a exposicions. Se centra en el percentatge dels que mai no llegeixen llibres i fa notar que això significa «cap» llibre, no ja de bona literatura ni de literatura, sinó de la mena que sigui, en la llengua que sigui; s'hi afegeix que la mitjana del consum de llibres als Països Catalans és d'un cada quatre mesos per persona, i que la de llibres en català al País Valencià és tan escassa que segons els paràmetres dels economistes no arriba als mínims necessaris per obtenir la categoria de mercat. Ironitza sobre el fet que això provoca que l'escriptor valencià en català escrigui no per a un tipus determinat de lector sinó gairebé per a uns lectors concrets que pot arribar a conèixer. Gira l'atenció cap a l'àmbit editorial, clarament dividit en dos grups, «el de la literatura infantil i juvenil, abocada als centres docents i als lectors molt i molt incipients i que sí que permet parlar de mercat, ni que siga captiu, i el de la literatura per adults, on no hi ha prou demanda que faça viable cap inversió». Dedueix que és per això que moltes editorials ja no publiquen novel·les, assaigs, ni poemaris que no vinguin avalats per un premi, o sigui, que no comptin amb un suport institucional que eviti les pèrdues. S'hi afegeix que els mitjans de comunicació consideren de segon nivell la literatura que s'escriu en català, tal com ho il·lustra el tractament que fa uns anys donaren a Ferran Torrent quan quedà finalista del Premi Planeta: en bona part de la premsa se'n parlava com

si de cop i volta hagués madurat, com si per fi s'hagués deixat de romanços i s'hagués convertit en un escriptor de veritat, com si la literatura que havia fet en català fóra, només per això, inferior a *La vida en el abismo*. També assenyalava el tractament periodístic desmesurat de certs esdeveniments culturals, que no es produeix mai amb fites de la literatura com la traducció dels assaigs de Montaigne al català que ha fet fa poc Vicent Alonso, o la que va fer Joan Francesc Mira de la *Divina Comèdia*, aportacions fonamentals a la nostra cultura, i tot perquè la cultura que fa servir la llengua com a mitjà d'expressió genera recels al País Valencià, i els pateixen la literatura i la música. Considera que tot és conseqüència d'una transició inacabada que ha deixat, entre altres seqüeles, el tractament de la llengua com un aspecte problemàtic, i que ningú no vol problemes, en uns mitjans de comunicació en què manen els gerents i no els periodistes i en què els ingressos per publicitat, en bona part institucional, superen els de les vendes als quioscos. Es refereix també a les polítiques culturals que s'apliquen des del Palau de la Generalitat, «que, a banda de subventionar generosament esplèndids focs d'artifici, s'han caracteritzat per donar peu a polèmiques absurdes amb la intenció de minar la credibilitat de les manifestacions culturals d'expressió catalana», que han negat a la llengua del país cap suport que vaja més enllà de l'anècdota o que han evitat d'utilitzar els mitjans de comunicació públics per al foment cultural del nostre país. Remet a l'«Informe sobre la llengua i els escriptors del País Valencià», de l'AELC, que denunciava l'hostilitat del poder envers la literatura en català i que continua essent plenament vigent: «les coses estan així, senyores i senyors. Estem instal·lats en una societat esquiva, tenim uns polítics hostils i convivim amb uns mitjans de comunicació que sovint estan a la inòpia, quan no s'estableixen en el tòpic o en la mala fe.» Tot i això, opina que el moment que vivim és, amb les estadístiques a la mà, un dels més pròspers de la literatura catalana al País Valencià; que la segona meitat del segle XX i els anys que duem del XXI han vist la major floració d'escriptors de la història del país, i alguns d'excelsos: Joan Fuster o Vicent Andrés Estellés per citar-ne dos que ja són clàssics; que s'ha assistit a la més ingent publicació de títols de gèneres més diversos que mai, a la proliferació més gran d'editorials amb criteris empresarials i, fins i tot, a la consolidació d'un grup fidel de lectors com no n'hi ha hagut a la història; que si la situació no és tan pròspera com esperàvem és, sobretot, perquè la comparem amb les esperances desmesurades que es covaven durant la transició i que

pel que fa al mercat –al no-mercat valencià–, s’hauria d’incidir en la idea que l’àmbit natural d’acció dels escriptors en català i el de les editorials no hauria de ser la seva comunitat autònoma sinó el conjunt de països de parla catalana, una perspectiva que s’ha perdut molt sovint a causa en part de la consolidació de les fronteres administratives de l’Estat o de les Autonomies i algunes inèrcies geopolítiques conegudes, però també de recels particulars i de barreres mentals que caldria esvair. Conclou que s’ha avançat en alguns terrenys, encara que no tant com voldríem, però també s’ha reulat en altres que són essencials: l’ús social del català, per exemple, «hem fet feina però, com hem vist, ens queda la mar sencera per llaurar. I és ací on l’AELC cobra especial importància. A través de la denúncia de situacions anòmales, a través de la defensa dels drets dels escriptors, a través de l’organització, durant tot l’any, d’actes de reflexió sobre l’ofici d’escriure, sobre la importància de la literatura; a través del foment de la relació entre els autors, de manera que puguem intercanviar experiències, possiblement sentir-nos participants en un projecte comú a través de mesures de potenciació de la presència pública dels professionals de la literatura, a través de la realització d’estudis que ens diguin on som i què cal fer per millorar». Creu que així és pot pal·liar la invisibilitat dels escriptors valencians: «Els mitjans de comunicació llancen, sense llegir-les, les nostres notes de premsa a la paperera, els polítics ens miren de reüll i els estudis diuen que no tenim massa lectors. Però, malgrat tot, continuem fent feina, continuem escrivint el món. I per què? Perquè quan topes de sobte amb un personatge que et fa l’ullet i et convida a seguir-lo, quan t’atrapa un argument irresistible i no estàs per res ni ningú, quan totes les neurones et bullen d’activitat perquè li dones voltes a la millor frase que se t’ha ocorregut mai, quan la febre de la creació literària se t’apodera de la voluntat i t’obliga a seure davant del full en blanc i deixar-t’hi les hores, quan la passió d’escriure t’absorbeix i t’hi aboques de ple, no hi ha polítics, ni mercats, ni periodistes ni déu que ho puga parar. I aquesta és una dada que encara no han après a reflectir les estadístiques.»

Joan Baptista Campos posa títol a la seva intervenció, «Literatura catalana: entre la creació i la comunicació. Proposta per a un espai habitable». Comença dient que la literatura apunta a l’obtenció d’un plaer estètic, d’un goig espiritual, que els textos que la humanitat ha produït i continua produint no tenen en principi cap finalitat pràctica. En expressió d’Umberto Eco, al literat el mou allò que anomena *gratia sui*, l’amor a si mateix. D’altra banda, l’exercici de les

lletres apel·la directament al coneixement, a la identitat i a l'alteritat. A aquestes dues cares de la moneda, hi afegeix un cantell, la funció de la literatura com a factor de cohesió social, com a reivindicació nacional, com a patrimoni cultural de la tribu que cal preservar, perquè l'escriptor viu en un marc social determinat i la seva tasca s'al·leta en bona part de la tradició i d'una llengua literària que no li són alienes. A partir d'aquest plantejament, exposa que el problema rau en quina d'aquestes parts de la moneda és la que preval per al nostre àmbit, si la salut de la nostra literatura passa directament per l'equilibri d'aquestes tres parts i en quin paper representa de tot aquest marc contextual la creació i la comunicació. Planteja que fa temps que hem deixat d'escoltar un discurs nacional, que sembla que en la recepta literària ja ningú no està per buscar rendibilitats comunes: els temps canvians que ens ha tocat viure, la necessitat constant de resituar-se en un mercat agressiu per no perdre el tren de les vendes, i també l'assoliment d'un *status quo* dins la indústria del llibre han provocat que s'abandonés la bandera d'aquell catalanisme cultural, aquella plusvàlua nacional que havia generat en no pocs moments pràctiques proteccionistes o intervencionistes que, al seu parer, deslegitimen el procés de creació, perquè la dimensió estètica, cognitiva i espiritual de l'activitat literària es perd quan parlem de rendibilitat econòmica. Continua amb l'afirmació que la indústria editorial, en general, ha apostat deliberadament per la quantitat, si es vol per la llengua, però dubtosament per la literatura. Per a ell, la creació literària té a veure amb el diàleg de l'escriptor amb l'altre, amb l'exploració de territoris ignots, amb la fundació de nous espais i de perfils lectors i, en canvi, «el llibre sembla que ha deixat de ser la imatge del món. Ja no és un significant, ja no és aquella bella totalitat d'antany, ja no hi ha res a comprendre però sí que hi ha molt encara per aprofitar-s'en. Probablement el llibre siga això que diu Foucault: una caixa d'eines.» Aclareix que no parla de la mort del llibre, de la desaparició del llibre en català, ni tan sols de la desaparició de la ficció catalana ni de la poesia en català, «un art, aquest últim, que segons dades mai no publicades compta amb més autors que lectors.» Pensa que sí que s'intueix una altra manera de llegir, perquè s'han produït uns canvis radicals que no hem tingut temps de capir, i uns altres models de relació del creador amb els lectors. Des de la certesa que en els darrers trenta anys la literatura catalana ha assolit un protagonisme mediàtic com mai i que l'edició de títols en català s'ha multiplicat per deu, es veu que un percentatge elevat de l'edició –entre el 35% i el

40%– va a càrrec d'institucions públiques i de la resta una bona tallada són llibres de text, llibres preparats per als col·legis. També fa referència a la incidència cada vegada major dels premis literaris sobre l'edició i a l'afició dels polítics a sortir a la fotografia. Ressalta que la literatura ajuda a mantenir la llengua com a patrimoni col·lectiu, i que, com passa amb els altres països en relació amb els seus escriptors de referència, «ningú no negarà a hores d'ara que l'obra d'Ausiàs Marc, de Josep Pla o de Manel Garcia Grau han ajudat a redreçar el fet literari en català.» Posa en relleu que en aquests trenta anys l'AELC s'ha mostrat com una entitat dinàmica, representativa d'una part molt important del sector de la creació literària en català, i que gràcies a ella hi ha hagut una relació permanent i oberta amb altres realitats culturals i amb altres llengües d'àmbit geogràfic restringit, tant de dins de l'Estat espanyol –els Galeusca– com de fora. Ha esdevingut una veritable plataforma d'agitació cultural i cívica, des d'on s'ha dignificat la tasca de l'escriptor, s'ha enraonat sobre la funció de la llengua en la nostra societat i s'ha tornat a obrir un debat que semblava clos sobre el tema del compromís inherent a la voluntat d'escriure i de viure en català. Assenyala que també s'han escoltat veus dissidents o, si més no, distintes a les que preconitzava la línia oficial de l'Associació i que al llarg d'aquests anys s'han alternat i s'han superposat, de vegades harmònicament com els sèpals d'una flor, d'altres d'una manera un tant anàrquica com si foren línies tumorals, unes etapes reivindicatives amb unes altres de més presència social i de compromís amb l'escriptor, uns períodes on la reflexió sobre el fet d'escriure ha prevalgut sobre d'altres qüestions conjunturals, i que l'etapa actual sembla d'incertesa, davant la qual es confessa una mica perplex. Des de la passió per l'escriptura i per la llengua, comuna als associats, explica com voldria l'AELC: «La casa de l'escriptor que jo vull ha de ser un lloc de trobada, un espai de convivència, de reflexió i d'anàlisi. Una plataforma des de la qual es puguin delegar qüestions gremials, i no gremials, a unes altres institucions, promoure la literatura, vetllar per la seva presència contínua i continuada en la vida col·lectiva, refermant els principis de solidaritat sense perdre els nostres orígens i el compromís amb la idea de país. Són tasques que ens caldrà anar polint entre tots de mica en mica. El camí sembla que encara és llarg. La casa de l'escriptor l'hem d'anar construint rajola a rajola, caldrà anar-la bastint a poc a poc però sense solucions de continuïtat. La casa ja té un bon rebedor, amb vistes al mar i a la muntanya. Hi ha diferents estances, una cuina amb

diferents línies de menjar, dieta mediterrània, casolana, vegetariana, mar i muntanya, fins i tot ens atrevim amb la cuina de fusió. L'Associació ha de ser l'abrigall que acull els nouvinguts. Hem de fet ampla i còmoda la sala de visites amb les finestres obertes de bat a bat perquè entre contínuament l'aire necessari que ens renouvelle. L'habitació dels convidats ha de ser necessàriament acollidora, cal fer un safareig per rentar la roba i unes bones canonades perquè, de tant en tant, és precis tirar de la cadena i no ens hauríem d'oblidar de bastir una habitació digna i confortable per als companys i companyes que acudeixen a demanar-nos ajut, per una qüestió de solidaritat humana.»

Carles Bellver, a partir de l'afirmació de Joan Baptista Campos que en poesia hi ha més autors que lectors, pregunta si l'escriptura en català serà sostenible en el futur i si les generacions següents s'apuntaran també a aquest projecte o el nombre d'autors anirà disminuint. Vicent Usó creu que abans hi havia un compromís que avui no es detecta, potser perquè la situació ha canviat i ha millorat una mica i els sistemes de coacció són més subtils. També planteja, a propòsit dels premis, si la gent que està començant a escriure tindrà les oportunitats de començar a publicar.

Tot seguit, Carles Bellver dóna pas al brindis de Joan-Francesc Mira.

Llengua, cultura i literatura

Girona

Dijous, 15 de novembre de 2007
Centre Cultural la Mercè

Obertura de l'acte:

Anna Casassas

Amb la participació de:

Josep M. Fonalleras, Joan-Lluís Lluís i Francesc Serés

Modera:

Jaume Fabre

Brindis:

Dolors Bramon

Obre l'acte Anna Casassas, vocal de l'AELC per Catalunya, qui agraeix al Centre Cultural la Mercè i a l'Aniol Casadevall l'acollida i l'ajuda en l'organització, explica el programa de taules rodones de celebració del trentè aniversari, l'activitat de l'Associació, les condicions per formar-ne part i introdueix Jaume Fabre, el moderador.

Jaume Fabre agraeix l'assistència del públic, destacable pel mal temps que fa, que no convida a sortir de casa, presenta els tres ponents, Josep Maria Fonalleras, narrador, Joan-Lluís Lluís, narrador, periodista i responsable de la casa de la Generalitat a Perpinyà, i Francesc Serés, novel·lista, dels quals destaca que són nascuts en tres dècades diferents, i els proposa que debatin sobre literatura i mitjans de comunicació.

Francesc Serés centra la seva intervenció en tres àmbits: els mitjans de comunicació, la normalització lingüística i la política. Sobre els mitjans de casa nostra, expressa la preocupació perquè, tret dels que són públics, no n'hi ha cap de rendible, i si no són rendibles és perquè hi ha un factor que se'n escapa, que és el públic. Encara que es pot dir que en totes les cultures hi ha mitjans subvencionats, no es pot negar que hi ha grans imperis amb xarxes molt ben connectades i que poden pensar a vint, trenta anys vista, però això a casa nostra no passa. Exposar que a casa nostra els diaris han acabat en mans de mitjans de publicació castellana, com l'*Avui*, i com passaria amb *El Punt* si no rebés un suport institucional molt fort, i que s'esdevé el mateix amb gairebé tots els grups empresarials i editorials. Opina que això no implica que no es vengui ni que no hi hagi públic, però s'ha de pensar com s'ha de fer per arribar a més gent. Respecte als mitjans públics, troba preocupant que «fins fa quatre dies Televisió de Catalunya no tingués un programa de llibres», que en les recoma-

nacions que es fan als Telenotícies i en molts programes de TV3, el percentatge recomanat de llibres en castellà és altíssim, que això pot ser entès com un símptoma d'altres coses –per exemple, hi ha una revista que es diu «revista d'excepcions culturals», en la qual l'excepció cultural és el català, i això que està feta en català. Pensa que això ha de fer recapacitar sobre si realment ens ho creiem, si s'han fet les polítiques adequades, o, fins i tot, si es traeixen alguns dels principis fundacionals d'aquests tipus de mitjans. Pel que respecta a la llengua, comenta que li costa molt pair un cert tipus de polítiques que s'estan duent a terme. Considera positiva la normalització lingüística a les escoles, ell es dedica a ensenyar català als fills dels immigrants que arriben a Olot, però aquests fills dels immigrants que aprenen el català, després es troben que a l'administració ningú o molt poca gent no els parla en català o tenen problemes amb els metges perquè els atenguin en català. L'exemple li serveix per il·lustrar moltes de les coses que passen en aquest país, si ens creiem o no ens creiem les lleis de què ens hem dotat, i opina que els successius governs no se les han cregut. Aquesta qüestió el condueix al camp de la política, on pensa que domina «un binomi bastant indestructible»: els socialistes no es van creure mai allò del català i deien que apostaven per la cultura i els convergents no es creien allò de la cultura però deien que apostaven pel català. Ell considera que ni uns ni altres apostaven pel català ni per la cultura realment, i, sense saber com s'acabarà desenvolupant en els propers anys, tot i que li agradaria pensar que bé, es declara escèptic. No tot és negatiu, des de la seva perspectiva: «hi ha molta part assolida, el que passa és que això no ens ha de fer perdre de vista que hi ha moltes coses que encara estan per assolir, fins i tot quan ens hem dotat d'uns instruments dels fons, dels pressupostos, perquè poguessin ser».

Joan-Lluís Lluís manifesta entusiasme per haver estat cridat a Girona a parlar de literatura i llengua catalana, perquè, tal com va dir un escriptor occità, «mentre hi hagi algú per escriure en occità, Occitània viurà», i això val per a qualsevol llengua, per això expressa la convicció que «els escriptors són també la garantia que el país on viuen i la llengua en què escriuen existeixen com a país i com a llengua». Es declara incondicional de la literatura catalana, cosa que no vol dir que no tingui criteri i que no distingeixi allò que és dolent d'allò que és admirable, hi ha de tot i troba un honor formar-ne part, però fins i tot els best-sellers clònics i insuportables li creen una gran admiració «perquè és senyal que aquesta literatura nostra és una literatura normal i jo tinc afany

de normalitat. Ser normal i català sembla una cosa antinòmica, però visca la mediocritat si ens fa normals, perquè la intel·ligència en un gueto és difícil de gestionar.» Explica que això resulta especialment important per a ell perquè «jo vinc de Perpinyà, que de tots els territoris de parla catalana, com hauria dit l'Espriu (no, Llach), és el més malaurat» i aquí se sent en terra promesa: «En aquest vaixell que s'enfonsa, que fa aigües –a Perpinyà realment hi ha aigua a tot arreu i ja fa temps que les rates n'han fugit i ens han deixat sols–, per a mi saltar al vostre vaixell, que no és terra ferma tampoc, eh, és un vaixell que trontolla efectivament però, en tot cas aguanta, flota, avança, té un rumb, per a mi és un plaer, és un descans, és un privilegi. I espero un dia poder tenir la nacionalitat gironina, ja que la catalana sembla que sigui complicat.» Tot seguit confessa que quan publica un llibre n'agafa un exemplar, hi escriu una dedicatòria a un lector desconegut i l'abandona a la plaça de la Independència, «perquè els gironins teniu aquesta virtut extraordinària d'haver batejat una plaça amb un nom que commemora un esdeveniment futur, i això ho trobo tan meravellós que realment només puc agrair-vos.»

Josep Maria Fonalleras comença la intervenció amb un punt de discrepància amb Francesc Serés, perquè opina que les subvencions de l'administració no són una almoina o un salvavides, sinó un dret, i que *El Punt* va néixer amb l'obligació de ser rendible i, en canvi, altres empreses «amb presència castellana o espanyola» han rebut injeccions econòmiques importants de la Generalitat o d'altres grups mediàtics. Fet l'incís, deixa de banda la idea de fer un balanç dels trenta anys, perquè no vol fer una valoració que seria més sociopolítica que no estrictament literària i diu que parlarà «de temes que m'afecten més, diguem-ne, com a creador, que no pas com a analista, perquè em sembla que la literatura, tot i estar tots reunits en una associació, és una activitat absolutament íntima, impossible de compartir. La compartim perquè som lectors també.» Replica a Joan-Lluís Lluís que entén que utilitzi la imatge del vaixell i les rates, venint com ve de Perpinyà, però ell pensa que a més s'ha deixat que «hi ha un iceberg a quatre passes contra el qual aquest vaixell, que som nosaltres, està a punt de xocar». I encara que actualment, diu, «hi ha diversos complexos editorials, una vitalitat jo crec de qualitat literària destacadíssima, més diners de promoció i de valoració de determinats escriptors, més best-sellers, més presència internacional, més edicions... em sembla que el català s'està morint». No és pessimisme, és realisme, i ell aposta per adoptar una posició poc política. Davant la pregunta,

feta de manera recurrent a Frankfurt, de «per què escrius en català?», una pregunta que no haurien fet a cap escriptor castellà ni alemany, pensa que no s'ha d'adoptar una posició política reivindicativa sinó plantejar-ho com una qüestió de fer servir les eines que tenim per explicar determinades coses. Fonalleras defensa una actitud individualista: si mentre hi hagi un escriptor que faci servir la llengua, la llengua viurà, d'escriptors catalans n'hi ha bastants. Concedeix poca importància als suplements literaris dels diaris. Explica que el periodisme, per la immediatesa, l'ha salvat de la mandra d'escriure. Discrepa d'una afirmació de Quim Monzó, la que diu que es planteja el periodisme i la literatura amb la mateixa exigència de qualitat, perquè ell pensa que el periodisme és una mena d'entrenament, de manteniment, de provatura, tot i que moltes vegades el periodisme funciona tant com a droga, és tan xuclador, fa treballar tant en un altre tipus de coses, «que després oblides que tens una cursa i potser ni cal tenir-la» i que «moltes de les aportacions que es fan avui en dia, en prosa i en estilística catalana, em sembla que deuen molt a la participació d'aquests escriptors en el terreny del periodisme».

En el torn de rèplica, Francesc Serés diu que ell també té la sensació que el vaixell s'enfonsa, i que viu a Olot, on tothom parla català, però prové de la Franja, on no s'ensenya a les escoles perquè el govern aragonès no ho permet, i que allí l'iceberg ja és a tocar. Pensa que hi ha futur per endavant però no li interessaria una situació absolutament marginal de la llengua. Li interessa, si de cas, la possibilitat de recuperar terreny per a la literatura a partir de la política perquè, en definitiva, les llengües i la indústria editorial també són una qüestió de força, com s'ha pogut veure a Frankfurt, i que cal examinar quines polítiques s'han fet, quines orientacions s'han seguit i en quines direccions cal anar, perquè, en definitiva, tot és política, i no cal obviar-ho. Que a la Franja no s'ensenyi català, és una qüestió política. Afegeix, per posar un exemple, que al cinturó industrial de Barcelona un 40 % de classes a les escoles es fan en català.

Josep Maria Fonalleras s'hi suma amb la constatació que la llengua es pot ensenyar a les aules i desaparèixer al pati. Respecte a l'actitud política i ideològica, considera que en l'actualitat no es dóna la situació en què uns escriptors «saben que fent allò que estan fent, directament, amb més o menys originalitat, amb més o menys voluntat política, amb més o menys validesa, fent literatura, tenen la possibilitat de capgirar determinat tipus de coses», si de cas, la resposta política es produeix a posteriori.

Joan-Lluís Lluís intervé per expressar el seu acord amb el fet que és un tema polític, encara que «si escrivim és per una mena de necessitat interior, perquè ho hem triat», i que –malgrat la llengua en què escriuen– tots tres són bilingües, i ell, si no hagués après català, hauria escrit igualment, en francès, i hauria intentat ser escriptor francès. Francesc Serés protesta amb l’afirmació que ell no és bilingüe, perquè no ha pensat mai en castellà. Per la seva banda, Josep Maria Fonalleras diu que ell, sí.

Joan-Lluís Lluís continua amb l’exposició del procés que duu de la necessitat interior d’escriure a la tria de llengua, que considera que no és innocent i neutra, sinó política, perquè si la tria no la polititza l’escriptor, la polititzen els altres. Respecte a la realitat de la llengua, pensa que a Catalunya hi ha un perill molt greu d’irlandització, «és a dir una llengua oficial però que ningú més la parla», que a la Catalunya Nord fa un segle el 98% de la població parlava català, sense cap estatut oficial, i que «avui hi ha gent que parla català, però és molt, molt, molt minoritària i va baixant, tot i que el prestigi de la llengua a Catalunya Nord també va pujant molt gràcies a vosaltres, però això és un altre tema. Llavors aquest perill existeix molt concretament i no estic segur que d’aquí un segle a Girona quedi molta gent per parlar català.» Explica que, segons els sociolingüistes, no existeix una societat bilingüe, on dues llengües són cooficials i conviuen en pau, harmonia i fraternitat, sinó que la més forta es menja l’altra i per tant l’única possibilitat de supervivència per a una llengua és ser l’única llengua oficial: no hi ha cap exemple al món d’una cosa diferent que funcioni. Això implica haver de fer tries, de vegades doloroses, perquè no totes les fidelitats són compatibles entre elles. Per això pensa que, en el cas de Catalunya, la fidelitat a l’Estat espanyol és totalment contradictòria amb la fidelitat a la llengua catalana «i que si decidiu, com teniu tot el dret de fer, perdurar fidels a l’Estat espanyol, això significa a mitjà termini la desaparició de la llengua catalana i que, al contrari, si decidiu democràticament, com teniu tot el dret, la fidelitat a la llengua catalana això implica, necessàriament, de dir adéu a l’Estat espanyol». Acaba amb una pregunta també estranya que li van fer a Frankfurt: «què val millor, viure o escriure?» i per portar-la a les últimes conseqüències la va transformar en «què val millor, fer novel·la o fer l’amor?».

Jaume Fabre aporta dades més optimistes en el panorama periodístic: tant *El Segre*, a Lleida, com *El Periódico*, a Barcelona, deu anys enrere van llançar doble edició, en català i en castellà, i la clientela s’ha repartit en parts iguals,

això vol dir que hi ha un lector en català. S'hi han d'afegir l'*Avui* i *El Punt*, i el futur es pot mirar amb un cert optimisme, però també s'ha de tenir en compte el retrocés de la premsa escrita davant la televisió, internet i els diaris gratuïts. A continuació pregunta directament a Anna Cassassas, com a traductora, què opina d'aquestes dobles edicions.

Anna Casassas contesta que estan molt mal traduïdes i que a ella el que li agradaria és que els diaris estiguessin directament fets en català: «A mi no em ve de gust comprar *El Periódico* traduït al català, no em fa il·lusió. El que passa és que si compro l'*Avui* tampoc no em fa il·lusió perquè no té la qualitat que jo li voldria», i afegeix que el que més lamenta és la desaparició de Catalunya Cultura, perquè un govern que té una ràdio i no té una emissora cultural és una vergonya, i s'hauria hagut de protestar. És símptoma que hi ha coses que no funcionen gens, i no funcionen gens per voluntat política. «Jo, encara avui, he vist dues criatures àrabs parlant-se en català, fins al moment que han començat a pujar el to i a dir coses que no volien que els altres entenguéssim i han passat a l'àrab. Però mentre tenien una conversa normal, això de "Maria, deixa-ho, no m'ho toquis", no sé què, la tenien en català i en un català perfecte amb accent del Pla de l'Estany. Això vol dir que pot ser, pot ser si algú vol, no? Per tant som nosaltres que hem de voler i hem d'exigir que els que ens governen ho vulguin i ho apliquin, perquè possible ho és. Si la gent parla català i la gent ho considera normal, vol dir que la gent llegirà, que la gent llegirà els suplement, que hi haurà una ràdio i que no ens hem d'enfonsar, però no ens hem d'enfonsar si volem. Si no ho volem, és un altre tema.»

Josep Maria Fonalleras opina que lligar independència i supervivència de la llengua és un error. Joan-Lluís Lluís replica que «la independència és necessària però no suficient», i Fonalleras contesta que no s'ho planteja des d'un punt de vista polític, de si està a favor o en contra de la independència. Creu que en un país independent no estaria garantida, de cap manera, la supervivència del català, «perquè estàs en un altre entorn, estàs en una història que afecta... no sé, es deixaria de publicar *El País* a Catalunya, es deixaria de publicar *La Vanguardia* castellana? Jo crec que no. Es deixarien de veure les televisions digitals a Catalunya? Jo crec que no.» En la qüestió de Catalunya Cultura, té la mateixa opinió que va expressar Saramago: «crear una emissora només de cultura i no tenir cultura a tota l'emissora normal, em sembla que és un error que fan».

Anna Casassas replica que per a ella era important «començar el dia sentint l'opinió de l'elit intel·lectual del meu país, i saber què pensaven sobre les coses que estaven passant, no de política, no de futbol, no d'altres coses d'aquest tipus, sinó sobre el món de la cultura», i sobretot saber que hi ha gent que pensa i no únicament que ven vetes i fils.

Francesc Serés qualifica de destrallera la metàfora de tancar Catalunya Cultura i fer una radiofórmula, simplement perquè potser hi havia coses que no hi funcionaven prou bé. Fonalleras aclareix que ell qüestionava el començament, no el final, sobre el qual està d'acord amb Casassas i Serés, el qual continua amb l'afirmació que discrepa de l'opinió de Saramago, perquè també hi ha cultura a Catalunya Ràdio, i el que interessien, a més, són espais específics per a la cultura: «El que estàvem parlant és, bé, hi ha un espai per a això o no hi ha un espai per a això? I això té a veure amb: hi ha un projecte de país en el qual això està inclòs? O no hi està inclòs?», i que la qüestió s'ha de plantejar a tot l'arc polític. També pensa que l'entramat dins dels mitjans fa que se sigui molt poc crític, «perquè tothom està esperant on tindrà la cadira d'aquí a dos anys», i els punyals volen però si s'escolta la ràdio tot sembla una bassa d'oli: «Hi ha una xarxa d'interessos que està absolutament imbricada, els grups depenen els uns dels altres d'una manera jo diria catastròfica, és a dir, avui tens un paio que és a RAC1, que és també a TV3 i que pot escriure a *El Periódico*. Però si ets a tres llocs, com pots tu tenir visions diferents? A tot arreu s'explorarà la mateixa visió. Si tu te'n vas de la línia editorial saps que et faran fora d'aquell diari. Tot acaba sent un no-res. L'opinió d'*El Periódico* difereix tan poc de la de *La Vanguardia*, difereix un bri de la d'*El País*, no?»

Jaume Fabre encoratja el públic a intervenir. La primera persona que parla planteja un altre problema lligat a l'endogàmia i és que se sol identificar Catalunya amb la ciutat de Barcelona, on hi ha una gran quantitat de castellano-parlants, i que fins i tot amb la independència hi hauria problemes amb la llengua, encara que es disposaria d'unes armes polítiques, però opina que tampoc no s'han utilitzat gaire bé les que ara es tenen. Exposava que els diaris nacionals, exceptuant *El Punt*, donen una visió absolutament limitada del que és el país.

Joan-Lluís Lluís pensa que aquesta situació de tenir una capital absorbent no és diferent de la que es produeix en altres països, i la persona del públic li replica que a un país sense estat el perjudica més. El ponent diu que justament

la cultura serveix, entre altres coses, per cohesionar un país, i per fer això s'ha d'instrumentalitzar la cultura, cosa en la qual els francesos són mestres. Explica que «el sistema de Catalunya Ràdio, Catalunya informació i tot això ha estat copiat del sistema francès, on hi ha France Culture, France Musique, France Info. France Culture té una audiència ridícula, inferior a l'1%, però France Culture és el rovell de l'ou de la cultura francesa, és la nineta dels ulls del ministre de Cultura», i que ningú no deixaria que es tanqués, hi hauria una revolució de palau, no de carrer perquè ningú no l'escolta, però de palau, perquè, «com deia l'Anna, hi ha tota la *intelligentsia* francesa que es pot expressar allà», i que els francesos ho tenen molt clar, l'audiència no importa, és una qüestió de qualitat i d'intel·ligència: «Jo escolto France Culture de vegades i és molt interessant. De vegades totalment frustrant perquè són intel·lectuals que parlen entre ells i es contesten, tot això, és una mica endogàmic. Però, en tot cas, els francesos tenen molt clar que això s'ha de preservar perquè forma part de la cohesió interna, perquè la gent que no escolta France Culture igualment n'està orgullosa, que existeixi, i em sembla que gent que no escoltava Catalunya Cultura també estava orgullosa que existís aquesta ràdio. I, efectivament, és una pena tot el que ha passat, i passa igual en molts altres àmbits de la cultura. Aquesta quota de 25% de cançó en català, que no sé si s'aplica o no, que és obligatòria a Catalunya i que va fer aixecar crits al cel, a França, amb el francès –i el francès és una de les llengües més potents del món, en termes de prestigi probablement la segona més potent del món– la quota és del 50%. Ells no tenen problemes a imposar el francès quan cal, i això que el francès no corre cap perill. I aquí hi ha una timidesa sempre quan cal defensar el català, com si fóssim maleducats. I no.»

Montserrat Bayà intervé per exposar que «el problema que ens perjudica no és que a Barcelona hi hagi més castellans o àrabs o anglesos –perquè depèn del barri també sents anglès– sinó que realment som una cultura que no té estat al darrere, perquè, si mires Londres, hi ha una barreja de nacionalitats i cadascú parla el que vol, és evident que ningú es plantejarà ni ningú et preguntarà per què escrius en anglès. O sigui, tots els problemes que podem tenir és perquè no hi ha un estat al darrere. No crec que als andorrans els preocupi perquè saben que a Andorra, el parlin molt o poc, té un estat amb el català com a llengua oficial. El nostre problema és que la llengua oficial que tenim és molt poc oficial perquè està sempre subjugada, però no crec que sigui Barcelona que

generi uns problemes que ens perjudiquen sinó que el perjudici, per a mi, és evident que és que no tenim el reforç d'un estat al darrere.»

Miquel Pairoli planteja que a Girona hi ha dos diaris en llengua catalana, tots dos són rendibles i tots dos existirien, i seguirien sent rendibles, si no rebessin les subvencions que reben, i que també existeixen revistes d'àmbits diversos, des de música fins a tecnologia, que són rendibles a part de les subscripcions. També fa notar que el diari més subvencionat a Catalunya, per part de la Generalitat, és *La Vanguardia*, i que si s'extrapola al conjunt del grup Godó, el fenomen pren unes dimensions descomunals. Francesc Serés aclareix que ell es referia a si hi ha algun grup de comunicació català, potent, que pugui generar notícies, que pugui abastir de notícies els altres grups, que sobrevisqui al llarg del temps, que pugui portar aquesta veu a l'exterior, que la pugui comunicar. Afegeix que no creu que s'hagin de treure les subvencions, però tampoc de mantenir diaris amb respiració artificial, i que molts paguen molt poc pels articles, i sobreviuen gràcies a la militància dels col·laboradors. Miquel Pairoli li replica que a un diari de qualsevol ciutat espanyola equivalent a Girona es paga el mateix, i Serés respon que ell es refereix a un diari que ja no és local. Jaume Fabre hi aporta un nou punt de vista: aquests diaris, si no tinguessin subvencions, serien rendibles, i si no fossin rendibles, al propietari li interessaria seguir-los fent, perquè hi ha una rendibilitat col·lateral, perquè la majoria d'empresaris de premsa, de diaris petits i grans, utilitzen el mitjà com una plataforma d'influència per als seus altres negocis, que és en els que de debò guanyen diners, i tenen subvencions que no tindrien i poden introduir-se en mercats on no es podrien introduir, de manera que l'argument que amb el diari es guanyen pocs diners s'ha de relativitzar.

Des del públic, Antoni Martí expressa la sensació que els escriptors han d'assumir tots els papers de l'auca perquè qui ho hauria de fer no ho fa. No troba normal que es parli de si els diaris són o no rendibles, ho seria més que es discutís sobre la crítica literària i de la seva tasca com a lectors i escriptors, i que no caldria parlar sempre de la llengua, perquè si arriba la independència es continuaran plantejant els debats literaris: «Si ens la juguem és en no caure en la mediocritat. És a dir, si tenim una literatura brillant, si tenim uns suplements literaris brillants, si tenim unes emissores de televisió brillants on, veritablement, la llengua sigui imperceptible perquè solament t'interessin els continguts, tindrem molt guanyat.» Una altra persona del públic torna a

l'assumpte de Catalunya Cultura, i opina que potser l'error aquí va ser pensar en termes de nombre d'audiència i no de qualitat, i que per petita que sigui l'audiència és necessari de mantenir-la i pensar en el pes específic que pot tenir una determinada audiència i la gent que fa la ràdio.

Tot seguit, Jaume Fabre tanca el debat i anuncia el brindis a què l'AELC convida, precedit pel brindis literari de Dolors Bramon.

Llengua, cultura i literatura

Palma

Dissabte, 17 de novembre de 2007
CaixaForum Palma

Obertura de l'acte:

Miquel Bezares

Amb la participació de:

Ponç Pons, Antoni Serra i Antònia Vicens

Modera:

Bernat Joan

Brindis:

Maria-Antònia Oliver

Obre l'acte Miquel Bezares, vicepresident a les Illes de l'AELC, qui explica el programa del trentè aniversari i dóna la paraula al presentador, Bernat Joan, el qual convida els ponents a analitzar les darreres tres dècades de la literatura catalana i de l'Associació i a presentar les perspectives de futur; fa referència a l'enquesta publicada recentment, a la normalització lingüística i presenta els ponents, el poeta Ponç Pons, de qui destaca que acaba de ser distingit amb un guardó de l'AELC, la narradora i activista cultural Antònia Vicens i el narrador i periodista heterodox Antoni Serra.

Ponç Pons expressa la seva satisfacció de ser membre de l'Associació, «una de les coses més endevinades de sa meva vida», una Associació que creu que ha evolucionat en consonància amb els signes dels temps, sempre amb la difícil tasca de «coordinar un col·lectiu d'egos en què tots i totes som es millor escriptor del món.» Recorda que al principi l'AELC es va haver de dedicar a resoldre qüestions de tipus legal que no estaven aclarides, com contractes i drets d'autor –en l'actualitat normalitzades només a Catalunya, no a Mallorca ni a Menorca– i que ara es dedica més a promocionar, a difondre i a potenciar la literatura catalana, feina molt necessària, perquè la professionalització en català resulta molt difícil dins d'una societat que encara avui és diglòssica i en què la premsa fa més cas dels escriptors en castellà que dels que escriuen en català. Explica que un escriptor d'una illa petita, si no va a Barcelona i no hi triomfa, sembla que no existeixi. Es pregunta si la normalització lingüística ha implicat que hi hagi més escriptors però no més lectors. Remarca com a gran mèrit que l'AELC ha aconseguit que els escriptors prenguin consciència que són un col·lectiu que existeix, que formen part d'una cultura en perill i que es coneguin entre ells. Té interès a subratllar l'aspecte humà, perquè a ell l'Associació li ha

«servit per a fer amics, i, només per això, per jo ja valia la pena ser soci de s'AELC» i que l'Associació és «sa meva posada», a Barcelona, el lloc amic que li fa comprendre la ciutat, que la hi ha humanitzat, que al carrer de la Canuda, 6, cinquè, hi té «sa meva família, i això és molt important per jo.» Entre els reptes pendents, esmenta la Casa de l'Escriptor, sobre la qual manifesta dubtes, i acaba dient que el ser o no ser de l'Associació depèn dels associats, «en sa mesura que sapiguem col·laborar, ajudar i aportar idees i suggerències», que la Junta ha de saber quedar en un segon terme, donar pas als altres, ser solidaris i no voler estar sempre «*en la cresta de la ola*» i que la millor manera d'atreure nous associats és l'exemple: «Tots aquests escriptors joves que surten, si veuen que naltros existim, que naltros fem activitats, que naltros ens ajudem, jo crec que poc a poc ells veuran que ser de s'AELC és important.»

Antònia Vicens comença recordant tres presidents «que varen pesar molt a s'AELC i que mos han deixat massa prest, com poden ser en Joan Fuster, des País Valencià, en Josep Maria Llompart de ses Illes i en Jaume Fuster des Principat», tres noms que basten per comprovar que en el naixement de l'Associació hi van intervenir persones amb un pes intel·lectual i humà que tothom ha respectat molt «i encara ara crec que bevem una mica des seu bagatge». Tot seguit rememora que en aquella època, trenta anys enrere, quan es creava l'AELC, a Mallorca vivien «un poquet desconcertats, escriure en català era una cosa quasi subversiva que no podies dir» i l'Associació «mos va donar agombol. Èrem molts, mos vèiem una mica, sabíem que en es carrer Canuda hi havia qualcú que mos faria costat», que va ser molt important, sobretot, perquè la societat sapigués que hi havia escriptors en llengua catalana i que, en canvi, la professionalització és un altre assumpte, perquè a Mallorca està en un estadi deficient. Creu que els escriptors «fem sentir massa poc sa nostra veu» i que d'aquestes taules rodones hauria de sortir el compromís d'intentar-ho.

Antoni Serra també comença la seva intervenció amb el record de quan uns escriptors de tots els Països Catalans amb excel·lents relacions entre ells discutien sobre la professionalització i la seva capacitat com a escriptors, «tota una sèrie de gent que participàvem d'aquesta mena de discussions de sa necessitat de crear un lloc, no necessàriament geogràfic sinó sobretot intel·lectual, des d'on poder mostrar sa nostra realitat com a escriptors i tenir, també, una seguretat com a escriptors». Atorga una gran importància a la celebració del Congrés de Cultura Catalana pel caràcter nacional que va tenir i perquè en la

branca literària es va arribar a l'acord de crear l'AELC. Respecte de la professionalització, concretada en la necessitat de dignificar l'economia de l'escriptor, considera més important la discussió de fons que l'escriptor és professional perquè investiga «no tan sols de sa sintaxi o s'ortografia [...], sinó amb aquesta necessitat i força que s'escriptor havia de tenir per lluitar, amb ses seves armes, per crear noves formes dins des món de sa literatura. Això eren ses dues bases quant a sa professionalització, després ja venia tota la resta però aqueixes eren ses dues, per mi, essencialment bàsiques.» Recorda que es trobaven molt còmodes a l'AELC, que en va ser vocal i vicepresident però que posteriorment se'n va donar de baixa perquè el va preocupar la possibilitat que esdevingués elitista, «vaig tenir sa sensació, en un moment determinat, que es produïen escriptors de primera, escriptors de segona i escriptors de tercera» i ell pensa que a l'Associació tothom ha de ser igual, que les categories les decidiran els crítics i els lectors, «però a s'Associació jo considerava que no s'havia de notar lo més mínim aqueixa diferència, i jo la notava, jo tenia aqueixa percepció». Aclareix que no la va tenir referida a ell però sí a altres i que també trobava que «es sentit de Països Catalans el teníem però no es donava una resposta molt directa de s'Associació», i posa com a exemple el tractament diferent que, a TV3, durant la recent Fira de Frankfurt es va donar als escriptors de les Illes, del País Valencià i de la Catalunya Nord respecte dels del Principat, quan Baltasar Porcel va ser pràcticament l'únic escriptor mallorquí que hi va ser destacat. Creu que l'Associació hauria hagut de deixar ben clara la seva visió al respecte.

Tot seguit, el moderador obre el debat, que inicia Antònia Vicens per mostrar discrepància amb Antoni Serra. Explica que quan ella va entrar a formar part de la junta de l'Associació va trobar «una gent que molt de temps que hagués pogut dedicar per ella el dedicava a promocionar els altres. No sé si de primera o de segona o de tercera perquè sempre som humans i si tens un amic hi penses primer que un que no és amic, però jo mai vaig veure aquesta separació dins s'AELC de primera, de segona i de tercera.» A continuació, retreu la falta de participació dels socis, tant en les assemblees com a la premsa, recorda que a les eleccions s'hi pot presentar tothom, que l'AELC no deixa de tenir defectes, i que ella mateixa s'ha barallat amb altres membres de l'Associació perquè tenien punts de vista diferents, però confia que han quedat amics. Afegeix que ella està agraïda a l'AELC i que quan té problemes amb contractes

l'ajuden. Acaba aquesta intervenció amb l'opinió que les institucions han de donar diners, que són de tothom, per a la literatura.

Ponç Pons incita el públic a intervenir i tot seguit exposa certs límits que l'Associació ha d'observar, com ara no recomanar el vot per cap opció ni cap orientació política, com en algun cas s'ha proposat. Creu que hi ha d'haver llibertat, encara que la majoria d'associats sigui catalanista, i que no ha de servir amb cap institució, ni que doni diners. Considera molt difícil la professionalització en català, tot i que és el seu somni, perquè ell està contra l'opció d'Elliot, que deia que no és bo viure de la literatura, que és preferible tenir una feina als matins i escriure després. Recorda que quan va ser de la junta van proposar i dur a la pràctica que els homenatges es fessin en vida, sense esperar la mort d'un escriptor. La seva junta en va fer tres, a Josep Maria Llompart, a Blai Bonet i a Marià Villangómez, quan encara eren vius, i proposa aquesta línia d'actuació. Respecte a la professionalització, tem que el consum cultural no derivi en banalització, perquè té un concepte molt elevat de la literatura. Afirmar que per als escriptors catalans és fonamental el concepte de Països Catalans i que el repte final és la independència del país. S'adhereix a la proposta d'Antoni Serra d'emprar l'expressió «treballadors de la cultura» que utilitzaven Walter Benjamin i Bertolt Brecht. Manifesta la seva poca preocupació per no haver anat a Frankfurt, per un problema d'última hora, perquè el que ell vol és «que la nostra llengua, que la nostra cultura, funcioni, vagi cap endavant, sigui coneguda, la potenciï i millori i ja està.»

Antònia Vicens considera perillosos els homenatges a escriptors vius si després de morts, com en el cas de Josep Maria Llompart, ben pocs se'n recorden i es deixa de defensar la seva poesia. Ponç Pons intervé de nou per insistir en la conveniència de dedicar els homenatges a autors vius, però està d'acord amb Antònia Vicens en la injustícia que suposa que «ningú no ralli avui de Josep Maria Llompart, qui no tan sols va ser un gran poeta sinó a més molt compromès, molt implicat, va fer molt per la nostra societat». Explica que precisament té en premsa un llarg article, «Reivindicació de Josep Maria Llompart», al *Diari de Menorca*.

El moderador incita el públic a intervenir i ho fa Àngel Terron, que recorda l'encontre d'escriptors joves de 1982, especialment memorable per la relació amb escriptors molt joves, com na Margalida Pons i per l'enfrontament entre Jaume Vallcorbaplana i Ramon Pinyol i destaca la funció d'enllaç entre escrip-

tors que exerceix l'AELC, que ara, en un moment d'incomunicació entre mallorquins i valencians, potser s'hauria de reprendre.

Guillem-Jordi Graells intervé per dir que no està d'acord amb Antoni Serra. Que, per desgràcia, l'AELC és una de les poques realitats que subsisteixen en l'àmbit dels Països Catalans en el sector cultural, perquè moltíssimes de les xarxes, de les complicitats, dels circuits, etcètera, s'han perdut; que, a qualsevol nivell que analitzem la realitat cultural dels Països Catalans, s'ha produït un procés de regionalització nefast que cada vegada té més comunicats els diversos territoris, i que contra això l'Associació hi pot lluitar relativament, perquè no pot pas influir sobre les distribuïdores ni sobre altres elements. Continuarà fent el que pugui i potenciarà aquesta línia d'actuació, sobretot si ajuden les administracions democràtiques, no les neofranquistes, dels Països Catalans, amb la vehiculació i la intensificació dels contactes que existeixen. Afegeix que Antoni Serra, en la seva intervenció, atribueix a l'AELC molt de poder respecte a temes com Frankfurt o què fa i què deixa de fer TV3, i que no en té; que l'Associació, durant aquests anys, ha reclamat moltes coses a TV3 i no li han fet mai cap mena de cas, ni en temps del pujolisme ni en el del tripartit, començant per programes de promoció dels escriptors, de l'escriptura i de la literatura i acabant per com recull, o com no recull, TV3 els esdeveniments culturals, quin relleu es dona al Premi Planeta i quin al Premi Sant Jordi, i tants altres temes repetits fins al cansament. Respecte a Frankfurt, recorda que l'AELC va ser la que va dir que només hi havien d'anar els escriptors en llengua catalana i de tots els Països Catalans, i que es «va crear un malestar i una polèmica i un "cristo" que després ens atribueixen haver estat al darrere de totes aquestes maniobres quan, de fet, més aviat érem molestos i els anteriors consellers de cultura socialistes no ens van tenir gens en compte», i afegeix: «hem trobat el programa de Frankfurt absolutament fet sense la nostra col·laboració ni la nostra complicitat, i ens vam haver de muntar uns actes bilateralment amb els escriptors alemanys, una relació que ens vam buscar nosaltres.» Recorda que l'AELC va néixer a l'època de la transició com a oposició a la situació d'aleshores i que ha tingut la virtut, alguns diran «maleïda virtut», d'haver estat sempre a l'oposició, fins i tot a la Institució de les Lletres Catalanes, la recuperació de la qual va sorgir d'una proposta de l'AELC, i, en canvi, «hi ha alguna altra associació d'escriptors que curiosament sempre ha estat en el poder i amb el poder. Nosaltres, tant amb Convergència com ara amb altres

partits, sempre som els pesats, els molestos, els que reivindicuem. Altres ho aprofiten com a plataforma, i ben fet que fan, però la nostra voluntat és que a través de la Institució, com ara a través de l'Institut d'Estudis Baleàrics si és possible, es facin les activitats de promoció i que nosaltres ens puguem mantenir més en les funcions de defensa dels drets dels escriptors, no només professionals, que em sembla que és allò que si no ho fem nosaltres no ho farà ningú.»

Lluïsa Julià dona suport al que ha dit el president i s'alegra d'haver sentit a totes les taules rodones celebrades la força amb què va sorgir l'AELC, que quan ella hi va entrar va tenir la sensació que no calia que l'AELC es preocupés d'una sèrie de coses, que per a això hi havia les institucions i els polítics, i després es va adonar, i amb el tema Frankfurt ho ha viscut en primera persona, que s'havia de continuar fent sentir la veu de l'Associació.

Intervé Margarita Ballester per manifestar la voluntat d'interacció i de promoció entre els Països Catalans, per aconseguir trencar les inèrcies regionalitzadores marcades des dels estaments polítics a través de subvencions adreçades a territoris específics, a fi que els escriptors de cada indret siguin coneguts a tot el país, i no tan sols en la seva regió. Tot seguit, Sebastià Serra reincideix en la constatació que el retrocés de l'espai comunicacional és bestial, a la ràdio, a la televisió i arreu. En segon lloc, explica l'obsessió que té, des de la seva nova responsabilitat, per la distribució de productes culturals: «Naltros hem demanat ja fa un mes a ses llibreries de la Generalitat que han de tenir els llibres que se fan a ses illes en català i no tenim resposta i a cap llibreria de la Generalitat hi ha hagut, que jo sàpiga, canals de recepció de publicacions institucionals ni d'editorials», i que l'Institut d'Estudis Baleàrics vol fer l'esforç de difondre el que es produeix i fer-ho circular, i que pensa que el moviment associatiu i les institucions polítiques conjuntament hauran de treballar, perquè de recursos econòmics les institucions en tenen.

El moderador dona cinc minuts més a cada membre de la taula per contestar, per mostrar desacords i per tot el que convingui i comença Antoni Serra que contesta a Sebastià Serra, perquè pensa que des de la política no es proporcionen prou recursos a la cultura i a continuació segella l'amistat amb Antònia Vicens amb un petó i replica a Lluïsa Julià que l'AELC va créixer a Mallorca «no per sa força, per sa possibilitat de sa societat, en aquells moments sa nostra societat era essencialment franquista! Va néixer de l'aposta d'unes

minories, torn a repetir, d'unes minories contra es franquisme, i això s'ha de tenir en compte. Per tant, sempre haurem d'actuar a partir de ses minories». A Guillem-Jordi Graells li diu que no està en contra de l'Associació, encara que no hi estigui associat, que la seva oposició es fonamenta en un concepte intel·lectual. Respecte a Frankfurt, diu que més que no pas una influència en el programa, esperava una presa de posició pública, que l'AELC es manifestés en els mitjans de comunicació sobre la discriminació d'escriptors, i que veu que ja ho ha fet. Antònia Vicens opina que a Frankfurt es van gastar massa diners en folklore, en comptes de dedicar-los a traducció. Recorda que l'Associació s'ha compromès molt amb la societat i posa l'exemple de la renúncia a cobrar subvencions si el govern del PP no canviava la política lingüística, que «quan a Caterina Cirer mos enganyava amb es Premis Ciutat de Palma, varem anar a es Parlament», que s'hi van deixar la pell i van ser assenyalats.

Ponç Pons creu que tothom està content de ser de l'Associació i que es valora la feina feta. Explica que a ell no li agrada discutir, però sí discrepar i dialogar, que si a l'AELC hi ha discrepàncies i baralles és perquè està viva, que ell n'és soci «perquè és una manera d'estar associat amb altra gent que creu en el mateix i que tractam d'incidir damunt sa societat, però en es fons siguem sincers, sa feina nostra és escriure. S'ha de tractar de continuar escrivint, escriure lo millor que puguem i si podem fer un poema que sigui bo, o un conte, o una novel·la o una obra de teatre molt millor». Demana que les relacions entre els escriptors millorin, siguin més positives, més transparents, més netes, més amistoses. Vol recordar que la gent que treballa a les juntes hi perd moltes hores i els dona les gràcies. Antònia Vicens exposa que està d'acord amb el que ha dit Ponç Pons, «que sa nostra feina és escriure, escriure lo millor possible, d'aquesta manera també mos defensem a naltros, el nostre ego i sa llengua catalana, però crec que sa junta de s'AELC sempre ha de lluitar per sa llengua catalana perquè si sa llengua catalana no té crèdit tampoc no tenen crèdit es nostres llibres, lo que volem són lectors, i si es president o es portaveu des govern mos xerra en castellà i ens diu que no és necessari parlar en català tampoc no tindrem lectors, per tant crec que, ja per egoisme, hem de lluitar perquè a tots es sectors socials hi hagi sa llengua catalana i sobretot que hi puguem escriure i editar, però també que hi puguem comprar es pa, perquè crec que sa llengua és més aliment que tot», i que, en conseqüència, el vessant de lluita, al carrer no s'ha de deixar mai.

En un nou torn final que el moderador ofereix, Ponç Pons reincideix sobre la necessitat de «lluitar, per defensar es concepte de Països Catalans i sobretot per salvar sa llengua catalana, per potenciar, per donar a conèixer sa llengua catalana, que és realment lo que ens fa ser aquí i és es nostre principal signe d'identitat. Aquesta ha estat sa primera cosa que jo he dit a sa meva primera intervenció, la mantenc, i jo no hi renunciaré mai.» Tanca l'acte el moderador amb una recapitulació: «hi ha un cert neguit perquè tenim una societat on hi habiten onze milions i escaig d'uropeus, per tant un mercat potencial gros, un públic lector potencial ampli, i perquè això es consolidi necessitam arribar a consolidar també un espai comunicacional i un espai cultural i un espai arreu des Països Catalans que tengui una cohesió i dins es qual la nostra cultura es pugui desenvolupar d'una manera normal» i posa l'accent en què des de les institucions s'ha d'actuar perquè els Països Catalans siguin un espai «en què realment una cultura, una literatura i una llengua com són les catalanes es desenvolupin amb plena normalitat». Acaba amb l'anunci del dinar al restaurant Bahía Mediterráneo, on Maria-Antònia Oliver farà un brindis literari.

Llengua, cultura i literatura

Lleida

Dilluns, 19 de novembre de 2007
Cafè del Teatre

Obertura de l'acte:

Adrià Chavarria i Miquel Pueyo

Amb la participació de:

Emili Bayo, Pere Pena i Josep M. Sala-Valldaura

Modera:

Albert Villaró

Brindis:

Josep Vallverdú

Adrià Chavarria, vocal al Principat de l'AELC, dóna la benvinguda als assistents, explica la sèrie d'actes commemoratius en què s'insereix aquesta taula rodona i posa l'accent en la partícula «en» del nom de l'Associació, que clarifica i evita problemes. Tot seguit, dóna la paraula a Miquel Pueyo, delegat del Govern de la Generalitat a Lleida.

Miquel Pueyo destaca la seva condició de soci de l'AELC, recorda els orígens de l'Associació, n'explica les tasques essencials i la valora com una eina molt important. Creu que aquesta taula rodona constitueix una bona ocasió per reflexionar sobre la llengua catalana, els nivells de sobirania, les alternatives històriques actuals, la societat civil, els nivells i les funcions del llenguatge i en particular sobre la intel·ligibilitat del llenguatge polític, que creu que no és menor que la dels que practiquen altres activitats.

Albert Villaró, que exerceix de moderador, reflexiona sobre la seva relació amb l'AELC i confessa que, malgrat que li agrada poc el logotip mironià, se sent reconfortat cada cop que en rep informació. Presenta els ponents, Josep Maria Sala-Valldaura poeta, assagista, crític, traductor i catedràtic de literatura espanyola de la Universitat de Lleida, Pere Pena, poeta i assagista, i Emili Bayo crític literari i narrador.

Josep Maria Sala-Valldaura recorda els inicis de l'AELC i opina que els objectius plantejats, potser perquè la missió era excessiva o perquè literatura i política no han anat ben bé cap a la mateixa direcció, s'han desenvolupat a mitges al llarg d'aquests trenta anys. Per exemple, la sintonia entre els Països Catalans ha quallat des d'un plantejament utòpic i ideològic però no ben bé en el polític, entre d'altres raons perquè el socialisme valencià hi ha jugat amb poca decisió. Des del punt de vista estètic, creu que a la literatura catalana li

continua faltant assaig, un dels elements importants de les literatures occidentals, i que el dèficit no sembla que s'hagi de resoldre, perquè la competència és excessiva, i així com la poesia surt beneficiada de l'existència d'una plataforma com internet, aquesta eina encara complica la normalització dels sectors més especulatius, reflexius, de la literatura. Valora que en novel·la s'ha anat augmentant el ventall de possibilitats, tot i que s'han perdut alguns gèneres, com la novel·la eròtica, s'hi han afegit tot un seguit de peces que mancaven i es pot parlar de normalització. Caldria veure de quina manera es pot enfortir la cultura popular pels terrenys dels *mass media* i del consum, que de vegades no són prou favorables des del punt de vista econòmic.

Pere Pena fa un balanç positiu, almenys aparentment, de l'evolució del món cultural en aquests últims trenta anys, perquè es publica més que mai –hi ha el dubte sobre si es llegeix tant– i es desenvolupen unes activitats al voltant de la paraula –taules rodones, lectures– molt superiors a les de temps enrere. Creu que caldria analitzar si la qualitat ha augmentat en la mateixa proporció. S'atura en un aspecte que considera rellevant: s'ha produït una asimetria enorme entre la cultura que es fa a la gran capital, Barcelona, i la que es fa a les ciutats més petites, com pot ser Lleida, i al mateix temps una asimetria enorme, encara més preocupant, entre les activitats culturals que es fan en les ciutats i les que es fan en el món rural. Troba molt preocupant la que afecta al món rural, víctima central d'una desmembració franquista que la democràcia no ha corregit, entre d'altres raons, perquè s'ha cregut que als pobles els correspon el folklore: festes populars, la majoria d'elles d'arrel religiosa i com menys intel·lectuals siguin, millor. Considera que això es pot explicar des d'una visió radial de la cultura –primer hi ha el focus principal, com la gran metròpoli que irradia la cultura, i després els petits focus, les petites ciutats que també n'irradien– que segueix fil per randa el model castellà. Afirmar que aquest és un dèficit de l'actuació en aquests trenta anys, i que s'hi ha d'afegir la concepció de la cultura com a espectacle, en què els polítics han trobat una forma còmoda de sortir als diaris, de justificar inversions i propaganda partidista, però també que han sigut els mateixos artistes, o escriptors en el cas de la literatura, els que han estat cada vegada més pendents de vendre i promocionar que de fer art o literatura seriosament, més preocupats pel que envolta el producte que no del producte en si. Pensa que la responsabilitat dels polítics és més gran, perquè treballen amb diner públic i s'han oblidat de la funció social de la cultura i de

l'art, que no consisteix a justificar pressupostos donant quantitats de pinso a la gent perquè li agrada el pinso, i que s'ha d'exigir que es promocionin de veritat l'alta Literatura i l'Art en majúscules, no sols als grans centres metropolitans sinó arreu del territori. Exposa que la funció social de l'art ha de ser pedagògica i acaba amb una referència a l'acció de Federico García Lorca i el seu grup quan van fundar La Barraca i van anar a representar pels pobles no pas sainets sinó obres com *Yerma* o *La casa de Bernarda Alba*, una mena d'activitat cultural republicana que s'ha perdut completament, potser perquè tant els polítics com els gestors culturals creuen que la gent anirà a Barcelona per veure una obra d'art, o potser que la veurà per la televisió.

Emili Bayo considera que és evident que la cultura catalana va experimentar un procés de transformació de grans dimensions que ha tingut diferents conseqüències: una de positiva ha estat la consolidació d'una sèrie d'infraestructures culturals que afecten tots els àmbits, però sobretot el mercat del llibre i la promoció de la cultura catalana, com ara la mateixa associació organitzadora d'aquest acte, però també n'hi ha hagut algunes de molt negatives, com la institucionalització de la cultura, la difusió de la idea que la cultura es fa des de les institucions. Exposa que és negatiu, en part, perquè ha caigut en mans de gestors culturals, sovint molt mal preparats, de vegades fins i tot quasi analfabets i de vegades moguts únicament per interessos partidistes: «Afortunadament encara hi ha algunes excepcions, però aquesta institucionalització ha portat com a conseqüència una notable banalització general de la cultura en la línia que estava explicant en Pere, observable tant en el llistat de les activitats que les institucions consideren com a cultura com en la secció de cultura de les pàgines del diaris o com en la llista de llibres més venuts, que sembla que sigui la cosa més important del panorama cultural.» Tot seguit se centra en l'àmbit lleidatà: «el fet cultural d'una rellevància més gran ha estat la refundació de la Universitat de Lleida, que ha reunit ciutadans raonablement ben preparats, una bona colla d'amics de la cultura. Amb tot, la mateixa universitat no ha deixat de ser víctima dels nous temps i està lluny de ser l'agent dinamitzador i plenament integrat en la vida ciutadana. Ni tan sols ha servit per acabar d'una vegada per totes amb un vell fantasma que es va assentar còmodament a les nostres terres i que ha estat ràpidament i repetitivament desemmascarat i denunciat: el fantasma del localisme. Per diferents factors, Lleida no ha acabat d'espolsar-se aquest fantasma, ha viscut a l'ombra de la

metròpoli barcelonina i ha deixat passar una rere l'altra les oportunitats de cultivar l'autoestima.» En posa exemples: en els últims anys, han guanyat alguns del premis més importants del panorama català escriptors de Lleida i de les comarques d'influència, com Jaume Pont, Pere Rovira i Jordi Pàmies el Premi Carles Riba, Pere Pena el Premi Vicent Andrés Estellés o Xema Martínez el Premi Ciutat de Palma, però el magnífic festival de poesia de Mà Alta no emplena les sales, l'aparició d'un dels llibres de poesia catalana més importants en els darrers anys, l'obra completa de Joan Vinyoli, i l'obra de l'escriptor i professor lleidatà Xavier Macià, ni tan sols van ser recollides per la premsa local; el nombre de narradors també s'ha multiplicat però la transcendència de les seves obres, amb prou feines travessa la Panadella; el mateix passa amb pintura, amb arts plàstiques, amb música, amb cinema, etc. Subratlla que és obvi que la ciutat viu un moment raonablement bo i que en l'aspecte literari es podia qualificar fins i tot de brillant, perquè per primera vegada en segles promocions de diferents edats es troben en un moment dolç de producció, però la situació dista molt de ser òptima, en part pel costum de trobar normal que es faci passar com a important allò que hauria de ser normalment anecdòtic. Fa notar que es parla de les fires de Guadalajara o de Frankfurt però no de la ridícula dels índexs de lectura, que es parla de rànquings de vendes però mai de la qualitat literària, i que així es podria continuar amb una sèrie de qüestions que han pervertit el panorama cultural i que han conduït a una banalització preocupant.

El moderador proposa passar de la perspectiva a la prospectiva, i imaginar com estaran les coses d'aquí a trenta anys, un exercici que pot resultar interessant des del moment que els ponents, a més d'escriptors, són professors. Josep Maria Sala-Valldaura inicia aquest torn amb una nota d'optimisme, perquè, si bé és cert que hi ha una institucionalització i una banalització de la cultura, també, si es mira cap al passat, es constata que l'índex de cultura i de lectura era més baix: «només cal comparar el consum que nosaltres fem de llibres, de cinema, de teatre, amb el que feien els nostres pares, perquè amb prou feines sabien de lletra, i nosaltres, no només els escriptors sinó la majoria de la població, tenim un munt de llibres.» Afegeix que la banalització no deixa de ser un resultat de la normalització i que quan es parla del món editorial i sorgeix la queixa per la irrupció de multinacionals no es té en compte que la salut del català passa per l'entrada de les multinacionals, i que gràcies a això, grups com

el Cercle de Lectors fan tiratges de tres mil exemplars de llibres de Perejaume o Maria-Josep Balsach que d'altra manera haurien estat condemnats a tiratges de cinc-cents a tot estirar i potser a vendre'n dos-cents. Afirmar que la banalització té aquesta contrapartida, i que el prestigi que l'escriptor ha perdut també té una part bona, que cadascú ha assumit un paper diferent, el polític fa de polític, l'escriptor fa de d'escriptor. Creu que el futur depèn de l'evolució de la llengua, perquè l'escriptura és per damunt de tot llengua literària i la llengua és el pal de passer que ho sosté tot, que caldrà veure si, de la mateixa manera que ens hem sortit del franquisme o de la immigració dels anys cinquanta, seixanta i setanta, ens en sortirem ara que hi ha un quinze per cent d'immigrants del Magrib, de Romania, de Sud-amèrica, etc. També considera que el fet que hàgim entrat en l'era d'internet jugant un paper millor que el que ens pertoca –de les seixanta-vuit llengües europees som, més o menys, la trenta-quatre– i que tenim un rol més avançat en la mesura que sembla que el prestigi cultural no s'ha perdut, ni que sigui perquè les universitats continuen emprant el català i ho continuaran fent. Això ens permet no ser tan pessimistes com Quim Monzó quan afirmava que dintre de vint anys la literatura catalana ja haurà de cantar les absoltes. Creu que la literatura catalana té reptes, sobretot lingüístics, però que tots els seus processos de normalització passen per la indústria, el comerç i les institucions, perquè no són uns fenòmens estrictament catalans. Acaba amb la reflexió que no necessàriament s'ha d'anar cap a malament, perquè les estadístiques parlen de set mil llibres publicats, l'Associació té mil socis dels quals alguns dintre de trenta anys no podran opinar però alguns tindran cinquanta-cinc o seixanta anys i continuaran vius. Hi afegeix que quan algú diu que han mort els grans escriptors, ell afirma que els grans escriptors no moren mai, perquè es pot continuar llegint J. V. Foix, Salvador Espriu, Narcís Oller i evidentment Ausiàs Marc cada volta que es vulgui, i, per tant, no s'acaben d'extingir les baules anteriors de la cadena.

Pere Pena es manifesta pessimista per a dintre de trenta anys si no es produeix un canvi polític important. Creu que, en cas contrari, si la cultura catalana no va cap a la desaparició, quedarà en posició residual, perquè la banalització és real i no afecta tan sols la cultura, sinó també la política i, en general, la societat, i s'hauria de canviar el model cultural, promoure'n un que deixés de ser radial, en què es fessin coses a totes les parts del territori i es creessin xarxes culturals a llocs diferents que fossin motors civils i no institu-

cionals. Considera greu que TV3 no emeti programes de llibres, representa una mostra més de l'engreixament de la barbàrie que es promociona.

Emili Bayo es mostra preocupat pel món que reben els joves, que, en l'aspecte cultural, és molt més complicat que el de trenta anys enrere, perquè s'aplica un model cultural erroni que duu a un cul-de-sac. Es pregunta si només allò que tingui el suport de les institucions aconseguirà una sortida. Explica que l'experiència de l'ensenyament resulta decebedora, perquè els estudiants llegeixen molt poc, i sembla que d'aquí a uns anys es vendran molts pocs llibres. Creu que si no hi ha un canvi de rumb, estem abocats a una cultura catalana profundament institucionalitzada, la que es vengui des de TV3 i es promocioni des de les institucions, i que «probablement acabarem tornant a una altra mena de militància cultural que no tindrà al davant un franquisme sinó una cultura global terriblement poderosa i contra la qual serà pràcticament impossible lluitar.»

El moderador orienta el diàleg cap a la figura de l'escriptor, «personatge sotmès al centre d'un sistema de forces antagonistes entre la indústria, la crítica i el públic», ferotgement individualista però que també de vegades sent la necessitat d'associar-se. Josep Maria Sala-Valldaura es mostra convençut que un escriptor es justifica sobretot per la voluntat que té de millorar l'idioma, i que aquest requisit el compleixen els de totes les edats. Explica que en aquests anys els poetes han millorat les condicions, des del moment que abans anaven *gratis et amore* a molts llocs i ara hi ha lectures pertot i, a més a més, conviden el poeta a hotels de primera. També que s'ha aconseguit una projecció exterior del poeta català que abans no existia, i en posa exemples d'Espanya i del Quebec, on el van tractar molt bé, i ho extrapola a trenta o trenta-cinc poetes catalans. Comenta que a les més abundants lectures hi va la mateixa gent o més que anys enrere, i que potser el poeta ha perdut un prestigi polític que no li pertocava però el literari es manté i ha augmentat. Continua amb l'afirmació que en altres camps, com el de la narrativa, és possible la professionalització d'uns quants escriptors, sense luxes, una professionalització que garanteix exigència i no la dedicació de diumenge a la tarda. Fa veure que també s'ha guanyat molt en les traduccions a altres llengües, i que pel que respecta als tiratges dels llibres, no cal lamentar-se'n, perquè són molt minsos a tot arreu: «tant se val ser poeta català com anglès, a l'hora de fer difusió». Pere Pena ho veu diferent, perquè, per exemple, amb escasses excepcions, les traduccions al castellà d'obres cata-

lanes es venen poquíssim –es venen millor les basques–, o perquè molts pocs escriptors catalans poden viure normalment de la literatura i encara la majoria sobreviu gràcies a les col·laboracions periodístiques. Tanmateix, considera que la professionalització no ha de venir tant de viure de la literatura com de prendre's seriosament l'ofici. Creu que hi ha hagut avenços durant aquest anys però també que l'escriptor ha perdut pes intel·lectual, «ha entrat tot dins del sac dels opinadors professionals», i s'ha associat escriptor a intel·lectual, perquè treballen amb les mateixes eines. Reconeix que en l'actualitat s'organitzen més lectures, però també s'ha de veure com i si es publiciten prou, perquè moltes es munten per cobrir un expedient institucional i queden en posició testimonial. Recorda el congrés «La poesia a la ciutat», celebrat a Lleida el 1994, en què les aules de la Universitat estaven plenes a desbordar i es feien actes al matí i a la tarda, i creu que això avui és impensable, perquè han baixat tant els estudiants d'humanitats com l'interès cultural de la ciutat. Emili Bayo exposa que el paper de l'escriptor a la societat ha canviat, perquè abans podia ser més o menys escoltat però se li reconeixia una veu que podia tenir algun pes i ara es limita a ser una figura a exhibir, perquè el paper que tenen els escriptors per a les institucions és el d'un individu que serveix per justificar que la institució dóna suport a la cultura. Es manifesta pessimista perquè creu que la professionalització depèn molt dels periòdics i el panorama de la premsa escrita en català és molt pobre i els escriptors abundants. Albira un futur poc engrescador, un camí de subvencions, d'institucionalització i que va en contra de tot el que tradicionalment ha estat la cultura, trencadora, avançada a la seva època i dinamitzadora; en canvi, veu que la literatura catalana s'està convertint en un territori d'almoines, «és a dir, si tu et portes bé reps aquesta subvenció, però no toquis gaire els collons».

Albert Villaró, el moderador, encamina el debat cap a la salut de la llengua. Abans d'introduir-s'hi, Josep Maria Sala-Valldaura aclareix que els seus companys tenen raó, «que sempre s'ha cregut entre la joventut que les lletres estan en declivi». Sobre el paper de la política, es refereix a regidors de cultura de Lleida, Jaume Magre, Frederic Vilà, Toni Llevot, Xavier Sàez i Montse Parra, «tots ells s'estimen la cultura i no ho fan només per despesar els diners dels pressupostos: ho fan amb el mateix amor que el que tenim nosaltres», i conclou que es carrega massa contra les institucions, que no són tan contràries a la literatura. Pel que fa a la llengua, opina que, com totes les llengües, té malalties,

i que el català parteix de la circumstància que és la llengua de la meitat de la població, però que, per sort, se l'estima més gent, molts immigrants més i tot que els d'aquí, i explica que ell sempre agraeix que una persona de fora parli català. Creu que és prematur especular sobre si es pagarà o no un tribut amb aquest 15% d'immigrants, perquè cal esperar la segona generació, i que en bona part dependrà de l'actitud dels catalanoparlants. Espera que el català sobrevisqui a aquest nou repte i aventura que perdrà unes coses i en guanyarà unes altres: «el buidatge sintàctic ja s'ha produït en bona mesura, el lèxic no és preocupant perquè els passa a totes les llengües si fa o no fa igual. El percentatge, per exemple, d'anglicismes ara és prou alt a totes, o sigui que és condició a totes, com el llatí va influir sobre les llengües gòtiques, doncs això està passant ara també amb les llengües romàniques, això qualsevol filòleg us dirà que és perfectament normal. Una nova tecnologia porta incorporada una nova paraula i si el tecnòleg parla en anglès, la paraula serà anglesa.» Finalment, afirma que de prestigi social, la llengua encara en té, «perquè per trobar una feina és molt millor saber català que no pas no saber-ne, i d'això se n'adonen els immigrants que volen pujar socialment, saben que el català és un bon instrument.» Pere Pena replica que això s'esdevé a Lleida, però que no sap si la llengua té tant de prestigi a Barcelona –Sala-Valldaura afegeix que segur que no el té ni a València ni a Alacant– i pensa que no s'ha de plantejar la supervivència de la llengua, sinó la millora, i que la competència del castellà és molt forta. Això afecta la literatura, que té altres condicionants, de model cultural, «perquè s'han de fer actuacions de diferents tipus per tal de potenciar l'escriptor i la literatura catalana, entre d'altres, per exemple, que hi hagi més diaris en català.» Emili Bayo explica que ell és professor de llengua castellana i observa que els alumnes de nova incorporació aprenen abans castellà que no pas català. A criteri seu, aquest fenomen indica que «a l'escola es crea una necessitat que després la resta de la societat no demana i en la mesura que fóssim capaços de solucionar aquesta contradicció tindríem algun tipus de perspectiva, però mentre no se solucioni aquesta contradicció jo crec que la perspectiva és terrible». Similarment, molts alumnes llegeixen per obligació a l'escola i després deixen de llegir, potser perquè la societat tampoc no ho premia.

Acabat aquest torn, Albert Villaró planteja de ple la qüestió territorial, que ha sorgit repetidament en conceptes com radialitat i desequilibri, i demana als ponents que opinin sobre si en el país hi ha unes zones més privilegiades que

altres i sobre localisme i cosmopolitisme. Josep Maria Sala-Valldaura enceta les intervencions amb l'opinió que de vegades es recriminen a Barcelona coses que no són pas culpa seva, perquè compleix una funció de capitalitat, potser una mica hipertrofiada, una mica macrocefàlica, però perquè no rutllen prou ni València ni Tarragona ni Ciutat de Mallorca. Recorda la voluntat de repartiment territorial creant universitats com la Jaume I o la mateixa de Lleida, que corresponia a una voluntat d'eliminar una sensació de sempre estar al marge, i que no s'hi ha reeixit del tot, com ha dit Pere Pena, perquè les lletres estan en crisi i no hi ha prou nombre d'estudiants, però, sens dubte, la vida cultural de qualsevol de les ciutats catalanes a hores d'ara és força més bona que no pas fa uns anys. Opina que potser avui els xiquets no llegeixen, però ho fan molt més que abans, quan els llibres eren molt escassos a les cases, si n'hi havia algun. També exposa que no veu la diferència entre món rural i món urbà, qualsevol es pot culturalitzar i vitalitzar culturalment tant si viu a Gironella com a Berga, a Manresa com a Seròs o a Lleida: «les meves necessitats culturals queden perfectament cobertes amb les llibreries que conec, amb els encàrrecs que faig per internet, amb el cinema que puc veure i, de tant en tant, escapar-me al teatre. Si puc, me'n vaig a Londres i si no em quedo més a la vora, me'n vaig a Barcelona o me'n vaig a Madrid. I amb això tant se val que visqui, com visc, a Prat de la Ribera de Lleida com en un altre lloc.» Pere Pena replica que no coneix cap activitat cultural de primera plana, més enllà del folklorisme o d'una festa de matança de Sant Antoni, que es faci al Baix Segrià, tret de la trobada d'escriptors a l'Aiguabarreig, de Seròs, i el premi Temps de les Cireres. Especifica que no creu que la cultura només hagi de cobrir necessitats individuals, sinó que, a més, ha de crear models socials, i des del territori no se n'ofereix cap, com a molt, s'han d'anar a buscar a Lleida o a Barcelona. Considera que als joves dels pobles els falta algun tipus d'activitat cultural que pugui engrescar-los i discuteix que es llegís menys abans, quan hi havia més estudiants que cursaven Filologia, o abans de la guerra, quan persones analfabetes aprenien a llegir per la necessitat de conèixer textos de Bakunin o Karl Marx, per exemple, com es va esdevenir en el cas d'un home que, al capdavant d'aquest procés, va arribar a escriure unes memòries.

Emili Bayo considera un luxe viure a la ciutat de Lleida i pensa que l'oferta cultural hi ha millorat moltíssim en els últims trenta anys, i que també és una sort escriure des de Lleida perquè dona unes llibertats que el mercat i els

ambients barcelonins no proporcionen, sempre que no se li demanin determinades coses al fet d'escriure, perquè si s'aspira a una certa professionalització el referent és Barcelona, on hi ha els mitjans de comunicació i les editorials que ho fan possible i on es prenen les decisions culturals importants, exactament com passa amb Madrid si s'escriu en espanyol: «capgirar aquesta dinàmica, a hores d'ara em sembla que és completament impossible, i respon senzillament a un canvi radical del model cultural. Jo crec que s'ha de repensar completament què significa escriure en català, què significa escriure a Catalunya i, en la mesura que fóssim capaços de fer aquest pensament, aquesta reflexió, i adoptar mesures, potser canviaria una mica la perspectiva, però de moment em sembla que és bastant negra.» Pere Pena pregunta per què els ajuts culturals han de venir de Barcelona. Si hi ha Delegació de Cultura a Lleida, quan es demana una beca no hauria de caldre que es decidís a Barcelona.

El moderador ofereix la paraula al públic i Montserrat Bayà intervé per dir que la resposta a l'última qüestió potser es troba en el fet que els ajuts culturals els acostuma a donar la Institució de les Lletres Catalanes, que no té delegacions. Pere Pena insisteix que la delegació territorial de Cultura podria fer aquesta funció i que fins i tot el conseller lleidatà ha d'anar a demanar ajuts per a l'escola de música a Barcelona. Una persona del públic opina que tot respon a una crisi social, que la societat va quedar atomitzada en l'època franquista, i ara la gent estudia i està alfabetitzada però la recepció de la literatura és problemàtica, els llibre es descataloguen ràpidament i desapareixen de les llibreries a gran velocitat. Pensa que la gent no deu llegir tant, i que hi ha moltes famílies que no compren cap llibre en un any, i també que el lector corrent no s'interessa pels productes més selectes, com ara l'assaig, en molta part perquè a l'escola no s'ensenya a llegir i perquè els polítics no compleixen la seva missió, que més que no pas barallar-se, hauria de ser educar. Miquel Pueyo intervé per fer una reflexió: és molt difícil trobar explicacions globals, absolutes, sense fer un exercici de sociologia. Aporta una experiència molt concreta: en la inauguració d'un espai a Golmés, un municipi del Pla d'Urgell, amb una petita biblioteca i un petit telecentre amb nou ordinadors connectats a la xarxa, que estaven a la mateixa planta i en unes condicions pràcticament idèntiques, nens i nenes d'edats diferents se'n van anar tots cap als ordinadors, per mirar fotografies o per entrar al seu bloc. Concedeix que potser sí que en un període molt breu del segle XX es llegia més que ara, però si de cas el període

va ser molt curt i diu que, en la majoria d'ocasions, per llegir hi ha d'haver un avorriment previ, i que avui en dia és molt difícil sentir-se avorrit, «tenim un horror enorme a la possibilitat d'avorrir-nos». Pere Pena, després d'avenir-se a la conclusió que es llegeix més avui, especula sobre si molts lectors són capaços d'entendre el que han llegit. L'escriptora Rosa Fabregat observa que cada tants anys hi ha una onada d'opinió sobre la possible desaparició del català, i ella pensa que, si de cas, falta molt de temps: la immigració pot constituir una aportació i el suport paper pot ser substituït per la xarxa. Afegeix que ella és molt feliç escrivint a Lleida i publicant en una editorial de Lleida; grans escriptors i escriptores han escrit des de llocs petits i han aconseguit la posteritat.

Tot seguit, Albert Villaró agraeix les intervencions i dona pas al brindis de Josep Vallverdú.

Llengua, cultura i literatura

Barcelona

Dijous, 29 de novembre de 2007
L'Entresòl de la Pedrera

Obertura de l'acte:

Mercè Canela

Amb la participació de:

Xavier Bru de Sala, Jordi Coca, Ignasi Riera i Isabel-Clara Simó

Modera:

Oriol Izquierdo

Brindis:

Josep M. Castellet

Obre l'acte un representant de la Fundació Caixa Catalunya, propietària de la Pedrera, que excusa el director, Àlex Susanna, membre de l'AELC. Mercè Canela, vicepresidenta de l'AELC a Catalunya, explica que aquesta és l'última d'una sèrie de taules rodones que s'han celebrat en diferents llocs dels Països Catalans per celebrar aquest trentè aniversari amb una reflexió sobre la feina feta que permeti la projecció cap al futur, i passa la paraula a Oriol Izquierdo, director de la Institució de les Lletres Catalanes, que exerceix les funcions de moderador.

Oriol Izquierdo agraeix que se l'hagi convidat a moderar l'acte d'un aniversari que coincideix amb el vintè de la nova creació de la Institució de les Lletres Catalanes, una entitat del temps de la Segona República recuperada en bona part per la insistència de l'AELC, i presenta els quatre escriptors que intervenen en l'acte: Isabel-Clara Simó, novel·lista, Ignasi Riera, novel·lista i assagista, Jordi Coca, dramaturg i novel·lista i Xavier Bru de Sala, assagista i traductor; remarca que tots quatre han ocupat en algun moment càrrecs institucionals en l'àmbit de la literatura. Tot seguit planteja la primera qüestió a debatre: amb els canvis introduïts durant aquests anys, ¿quina ha de ser la funció d'una associació d'escriptors?

Isabel-Clara Simó expressa l'alegria per l'aniversari de l'AELC, recorda que en va ser vicepresidenta del Principat en una època de consolidació, amb Ignasi Riera de secretari i Guillem-Jordi Graells de tresorer, quan es discutien temes com l'IVA que havien de pagar els escriptors, en què es va aconseguir una victòria, com el contracte-marc, com els barems d'activitats literàries, com la creació de la Institució de les Lletres Catalanes. Recorda també el voluntarisme d'aleshores i que el president era Joan Fuster, a qui anaven a consultar a

Sueca. Abans d'encarar les perspectives de futur, conta tres anècdotes que hi fan referència. La primera del temps en què va ser a la Institució, quan un representant de la revista *Què leer* li va demanar diners a canvi d'incloure-hi escriptors en català, mentre que els castellans hi apareixien normalment, sense peatge. Es va establir una discussió perquè ella li va respondre que ho trobava humiliant. La segona anècdota prové d'un magnífic escriptor que va publicar una novel·la, i la premsa no en parlava. Desanimat, ho va comentar a la seva agent, que li va contestar: «a qui se li ocorre escriure una bona novel·la en català?». La tercera procedeix d'un Galeusca a Galícia, a Bayona, quan els periodistes de la televisió es burlaven del congrés amb l'expressió «Vamos a fotografiar a los nobeles estos» i la casualitat feia que qui parlava llavors era, precisament, José Saramago. Considera que per al futur l'AELC ha de fer un plantejament doble: defensar els drets dels escriptors sense arronsar-se davant de les administracions, com qualsevol altra associació d'escriptors, i demostrar que la literatura catalana existeix, i això la converteix en peculiar. Afegeix que els escriptors catalans encara han de justificar si poden anar sols pel món, com en el cas de Frankfurt, que l'ha posat de molt mal humor perquè s'ha acabat demanant per favor als escriptors en castellà que renunciessin a anar-hi, per no crear polèmica, i denuncia que algun va intentar vetar-la a ella. Lamenta que encara s'hagi de defensar que la llengua pròpia de Catalunya és el català, i que hi hagi tanta confusió mental al respecte.

Ignasi Riera comença amb l'afirmació que mai no havíem estat tan bé perquè tenim diccionaris, gramàtica i suport a internet i perquè som, o ho semblem, gairebé normals: «tenim traduccions al català i del català, una producció editorial diversificada, novel·les històriques que ens garanteixen hores de son plàcides, novel·les sobre els orígens que ens recorden els lligams de l'oasi català amb els dinosaures i amb els futurs Benets i Jornets de les telenovel·les de l'Edat Mitjana. Tenim poetes que mengen calent cada dia, ni que sigui sopeta d'haikús, però que mengen, tenim un crític assegurat per a cada època de la vida de l'Associació perquè, això sí, a Catalunya sempre hi ha d'haver un crític i només n'hi pot haver un», i continua l'enumeració amb els autors de dietaris i la constatació que a les fires de llibres, com la de Bolonya, es descobreix que Catalunya «s'ha inventat, ha vist créixer i ha exportat, i això és importantíssim, dibuixants, il·lustradors, autors de llibre infantil i juvenil», en altres, com la de Leipzig, es fa evident la diferència respecte de la resta de literatures d'àmbit

demogràfic restringit, i en altres com la de Frankfurt queda clar que continuem essent «uns pagesos com déu mana», en definitiva, «que tenim una literatura que sí que està fent un esforç, jo crec que notable, per autoexplicar-se». Considera positiva però a mig resoldre la qüestió de la unitat de la llengua, per problemes derivats de la divisió politicoadministrativa actual i explica que des del primer dia li ha interessat el Galeusca, però creu que no ha acabat de desplegar la potencialitat que té. Es manifesta preocupat per la promoció d'escriptors joves, potser una assignatura pendent de l'AELC, i perquè es pari atenció preferent a àmbits literaris menys rendibles, perquè la catalana tampoc no pot ser una cultura amb només novel·la, cal promoure l'assaig. Com a consideració final, conclou que, malgrat tot el que s'ha creat durant aquests trenta anys, malgrat les falses acusacions d'ultraprotecció, «persisteix la solitud de qui escriu, de vegades la solitud davant de l'editor, de la no-crítica, de l'agent literari que et fa de crosses però que no pot escriure».

Jordi Coca, poc amic de balanços d'aquesta mena, considera que la situació és millor que la d'abans i, per tant, que el que s'ha fet ha servit d'alguna cosa, però també que resta moltíssim per fer en els terrenys de la llengua i la unitat territorial, dèficits que poc tenen a veure amb l'Associació, sinó que s'han d'atribuir a la societat, a la política, i que, malgrat el desig d'una part de la societat, aquest és un moment menys intens que altres en aquestes batalles. Recorda que l'Associació no és un sindicat ni un col·legi professional, però també que s'espera que faci una mica aquests papers, i els ha fet, com a membre que ha estat de la junta, ho pot certificar. Un dels problemes que troba en l'actuació de l'AELC és que s'organitzen massa activitats molt petites i tancades, que no interessen a la societat, i un dels problemes de l'escriptor és la dificultat a connectar amb la societat. Això és més greu en un país on conviuen tres societats diferents: la castellanoparlant, a la qual li és indiferent el que li passa a la cultura catalana, la dels nouvinguts, que amb prou feines entenen aquest país tan complicat i que tenen problemes reals quotidians, i «nosaltres que som, segurament, en aquest paquet, en aquest conjunt, una minoria i que volem actuar com si el país continués sent totalment nostre i nosaltres tinguéssim la raó i no ens haguéssim de preocupar de gaire cosa més que de la nostra literatura i de les nostres dèries personals». En aquest context, pensa que s'haurien d'organitzar poques coses amb molt d'impacte, que arribessin a la societat, i que, a més de treballar els problemes sindicals i d'actuar com a

col·legi professional, l'Associació ha de ser la consciència del país i ha d'intentar reconnectar amb el màxim que es pugui de la societat: «L'única possibilitat que tenim, com a catalanoparlants i com a Països Catalans, és que arribem a cohesionar aquesta societat. Això, evidentment, no és una cosa que pugui passar ni en cinc anys, ni en deu anys ni en quinze anys; si passa, passarà d'aquí trenta, d'aquí quaranta, d'aquí cinquanta, però passarà o no passarà en funció del que nosaltres fem.» Proposa que s'organitzin, si cal, només dos actes a l'any però plens de gent, relacionats amb els interessos generals, i que l'AELC es converteixi en una mena de motor que contribueixi a omplir d'oxigen aquesta societat tan complexa. Considera que som el resultat d'una derrota, perquè vam perdre la guerra i als derrotats sempre els costa molt reorganitzar-se. Proposa que es passi al segon acte i que s'adopti un compromís que vagi més enllà de la literatura.

Xavier Bru de Sala comença amb l'afirmació que la cultura catalana és un dels secrets més ben guardats d'Europa, que la gent culta europea no sap que existeix, potser ho sap una mica més després de Frankfurt, però continua desconeixent Ramon Llull i Ausiàs Marc, i una de les literatures secularment de més gruix d'Europa és ignorada de manera sistemàtica perquè «l'Europa dels estats té molta por a reconèixer que hi ha realitats culturals que no casen amb les fronteres dels estats interiors». Creu que en aquest context s'ha de valorar l'èxit a la fira de Frankfurt. Així mateix, considera un mèrit de la cultura catalana que alguns dels seus escriptors siguin anticatalanistes, perquè això l'enriqueix. Per a ell, en prestació de serveis, l'Associació té bona nota, però pensa que de cara al futur s'hauria de mirar de fer un gir radical perquè els temps i les exigències són molt diferents. Reflexiona sobre el fet que les generacions anteriors havien portat, en tant que gent de cultura i escriptors, el pes de la continuïtat històrica d'un col·lectiu humà, que som els catalans, i que en temps de la fundació de l'AELC es va creure que el pes l'havien de dur els polítics i els escriptors hi havien d'ajudar, i considera que la col·laboració en la política ha restat energies a l'obra literària, de la mateixa manera que la dedicació al periodisme, imprescindible per aconseguir uns ingressos suficients, però que és un tipus d'exercici diferent del de la literatura, perquè en comptes de la preocupació per l'estètica hi domina l'obsessió per la claredat i la comprensió. Pensa que s'ha d'acabar amb la dinàmica que els escriptors sigui més coneguts per les col·laboracions als periòdics que pel valor de la pròpia obra,

i que aquesta ha de ser una preocupació de l'AELC, que el propòsit de la literatura i especialment de la narrativa en català ha de ser ocupar un espai a l'àgora, que els escriptors han ser autònomament interlocutors de la societat amb l'obra de creació. Recorda que prevalia la idea, de Joaquim Molas, que la cultura catalana té el cap molt gran i el cos petit i que s'havia de fer créixer el cos, que és la societat, «però resulta que al cap de trenta anys ens trobem que el cap no ha disminuït, està una mica més confús, no sap quins són els productes o les idees o les realitats que val més la pena de destacar i les que no, és a dir, que hi ha uns dèficits de filtres per establir una jerarquia d'estudis, la universitat bàsicament està fora de la realitat circumdant». Creu que els escriptors només seran interlocutors socials «en tant que sapiguem distingir, diferenciar i projectar aquelles obres que puguin tenir-hi una major entrada, que tinguin una capacitat més gran d'interlocució i, al mateix temps, arribin a un nivell més alt». Posa com a exemple d'aquesta mena de funcionament els escriptors nord-americans, que mai no han perdut la preocupació d'interpel·lar la seva societat amb un sentit crític i, en canvi, això no ha passat sempre a Europa. Pensa que l'obra al final ha de ser molt més autònoma i que allò que pot defensar-ne l'interès és la mirada d'artista sobre la col·lectivitat a la qual pertany, que és el més universal. Aquesta és la feina que, a criteri seu, hauria de fer l'Associació –a més de la sindical, que ja la fa bé–, en la línia del que ha dit Jordi Coca: «fer coses importants que interpel·lin de veritat i que les mirades més pertinents sobre la societat que genera avui la cultura catalana les sapiguem projectar en aquesta societat, i sapiguem obligar els mitjans de comunicació a fer-se'n ressò».

Oriol Izquierdo obre una segona ronda, amb la participació del públic, que inicia Ignasi Riera per recordar els tres primers presidents de l'AELC, Josep Maria Castellet, Josep Maria Llompart i Joan Fuster, de tres territoris dels Països Catalans. Joan Agut explica que en els deu anys que fa que assisteix a les assemblees de l'AELC l'ha sorprès la poca assistència a les reunions i que no és conseqüent que alguns que no hi participen mai reclamin unes actuacions determinades. Encoratja els presents a la participació i a donar suport als representants. Dit això, exposa que creu que la junta de l'Associació hauria de fer sentir la seva veu davant els problemes del país, fins i tot amb els que no són literaris, com les infraestructures. Josep Sabater, soci resident al Canadà, fa una aportació subjectiva de la situació d'un escriptor en llengua catalana a

l'estranger, on la solitud és absoluta. Explica que escriure en català és una opció personal que ell ha pres i això l'ha dut al Canadà. Demana als presents una mica de suport i d'ànims, encara que només sigui amb la tramesa d'un e-mail. Oriol Izquierdo recull la demanda amb la idea per a la junta de crear un espai-fòrum a la pàgina web perquè escriptors d'espais remots puguin dialogar entre ells i també la proposta de creació d'una revista de les lletres catalanes on es parli dels llibres que surten i opinin els escriptors, més enllà de la informació dispersa i fragmentària dels suplementes dels diaris, i que la lideri l'Associació, si convé en col·laboració amb la Institució de les Lletres Catalanes.

Guillem-Jordi Graells, com a president de l'AELC, agraeix les opinions i les propostes dels ponents i del públic, i explica que aquest era el propòsit a l'hora d'organitzar aquestes taules rodones, i que per això entre Lluïsa Julià i ell han assistit a totes les celebrades, de punta a punta dels Països Catalans. Creu que algunes de les coses que es demanen a l'Associació desborden les seves atribucions, però que això significa que hi ha coses mal estructurades, mal resoltes, en general al país i a la societat, i que d'això es tractava, i agraeix totes les aportacions, que han de servir de base de reflexió per engegar una nova etapa o unes noves línies. Isabel-Clara Simó opina sobre el distanciament que hi ha entre l'AELC i la societat, diu que és un tema que s'arrossega des de fa molt temps, i que d'alguns temes, com les aturades a rodalies potser no li pertoca l'Associació d'ocupar-se'n, però sí que hauria de ser una mica més perepinyetes, tenir més presència pública reclamant als diaris i als seus directors culturals la manca d'espai dedicat a la literatura catalana. Sap que s'està treballant en aquesta direcció, però creu que, de tant en tant, també s'hauria de protestar, per exemple, del fet que els premis valencians i mallorquins tinguin un ressò tan irrisori al Principat. Lluïsa Julià també agraeix les aportacions i explica que l'AELC des d'un principi es va preocupar d'organitzar l'aspecte sindical, que ara s'hi vol incidir de manera més important, que està d'acord amb la voluntat de ser al centre de l'àgora i que s'han emprès accions en aquest sentit. Remarca que en totes les taules ha emergit la preocupació per la regionalització de la cultura catalana, que afecta de manera decisiva la literatura.

Oriol Izquierdo tanca l'acte amb l'anunci de la cloenda de la celebració en el sopar a l'hotel Casa Fuster, on Josep Maria Castellet llegirà un brindis literari.

Llengua, cultura i literatura

Perpinçà

Dilluns, 5 de maig de 2008
Centre Cultural Català, Casal Jaume I

Obertura de l'acte:

Cristina Badosa (qui actua també de moderadora)

Amb la participació de:

Jordi-Pere Cerdà, Guillem-Jordi Graells, Maria Grau i Gerard Jacquet

La moderadora, Cristina Badosa, fa la presentació dels participants a la taula rodona: Jordi-Pere Cerdà, Gerard Jacquet, Maria Grau i el president de l'AELC, Guillem-Jordi Graells, i explica que s'ha escollit la ciutat de Perpinyà per fer el darrer dels nou actes que l'AELC ha organitzat, al llarg del territori dels Països Catalans, per celebrar el seu 30è aniversari. S'explica que és el primer acte que l'AELC organitza a Catalunya Nord, i l'oportunitat que significa poder plantejar la situació del català així com de les seves manifestacions culturals. Tanmateix es remarca que l'acte d'avui no podrà fer res més que presentar un breu esbós i encetar un primer diàleg, conscients com som que la qüestió mereixeria un estudi a fons. Es presenta la personalitat artística del primer participant, Gerard Jacquet, poeta, cantant i compositor de rock, pintor, narrador, actor i recopilador de teatre popular de Catalunya Nord, i també la seva personalitat professional com a locutor de la ràdio pública France Bleu Roussillon.

Gerard Jacquet comenta el seu darrer llibre, tot just acabat de sortir, *Le Petit Dico d'Aquí*, publicat per l'editorial Trabucaire. El llibre és una compilació del programa radiofònic que emet cada matí. Compta amb 270 mots, expressions o girs catalans i creu que a hores d'ara podria afegir-hi 50 pàgines més. Aquestes formes són d'ús vigent en el francès parlat a alguns pobles de Catalunya Nord. Integrades en la parla francesa, van comentades també en francès. Gerard Jacquet explica que el recull no s'ha fet amb pretensions científiques ni acadèmiques. És evident que tant la imatge de la llengua parlada al Rosselló que es desprèn del llibre, com els comentaris, de forma deliberadament divertida i popular, podrien suscitar molts comentaris. Però Jacquet no vol entrar en consideracions sociolingüístiques, ni pretén fer res més que el seu ofici

d'home de ràdio català, això el porta a fer present la llengua catalana tant com pot en una emissora nacional francesa. Anys enrere feia un programa completament en català amb contes, cançons, acudits i sainets... que anava recollint ell mateix. N'ha publicat una mostra en dues cassetts. Per qüestions exclusivament de gestió, aquesta emissió es va haver de suspendre: hem de tenir en compte que un 50% del públic de Jacquet a France-Bleu Roussillon no entén el català.

La nova experiència i el llibre que ara n'ha tret, no són en cap manera una mostra d'autoodi, sinó que el seu èxit demostra com una part important de la població, tant «catalanoentenent» com no, valora la llengua vernacle. Jacquet explica que la seva intenció és la de «retornar la dignitat a una llengua» que per als catalans del nord és, d'una manera molt sensible i profunda, la llengua de les arrels, dels sentiments i del cor, i que ho fa mitjançant la forma que convé tant al propi geni de «contaire» com a la «sentimentalitat» del públic. El llibre també s'adreça als no catalanoparlants en els quals vol despertar l'interès pel català, d'una manera semblant com ho havia fet amb la recopilació del cançoner i del teatre popular. La combinació de tots aquests elements és el que ha donat com a resultat una obra desinhibida i divertida, i n'explica la bona acceptació. L'arcaisme d'alguns dels mots li ve del llegat familiar, de la pagesia de Sant Feliu d'Amunt. Però també de *Les catalanades* d'Un Tal (Albert Saisset), i de la seva recol·lecció de contalles, de la tradició oral recollida pels pobles. Com diu ell mateix, «deixar-les als arxius radiofònics hauria estat enterrar-les».

Intervé Maria Grau, bibliotecària de la Universitat de Perpinyà. Proposa considerar el llibre de Gerard Jacquet com una obra d'un escriptor dotat d'una notable sensibilitat per a la llengua, tal com ho fou en el seu temps Carles Grandó, poeta, autor de monòlegs i sainets, qui finalment, com a majoral de felibritge i secretari perpetu dels Jocs Florals de la Ginesta d'Or, és un dels personatges clau de la vida cultural de Catalunya Nord entre els anys 1930 i 1960. Tant Jacquet com Grandó tenen el mateix sentit llaminer pels mots, la mateixa percepció gustativa de la llengua, el plaer de parlar-la i de dir-la, fins i tot en públic, sigui en una escena radiofònica o teatral, i d'establir una connivència emotiva amb el públic. Més que no pas «retornar la dignitat a la llengua» es tractaria més aviat de «retornar la dignitat al sentiment que continua lligant els catalans del nord a llur llengua».

La qüestió de l'oralitat ens porta al tema de la cultura popular, i més concretament del teatre popular. L'obra i el treball artístic de Gerard Jacquet es poden enfocar a partir d'una «tradició» molt viva a Catalunya Nord, que es podria dir genèricament «teatre popular». Maria Grau fa un repàs ràpid d'aquesta tradició ben arrelada en certs pobles, com ara Illa de Tet (amb Llúcia Bartre), Ceret (els Farriolets de Gustau Violet, el grup Fontfreda de Renat Botet), Sureda (grup Ultrera de J. Llong), per citar els pobles amb tradició més llarga i consistent. L'equivalent perpinyanès d'aquest model teatral el trobem abans de la guerra del 14 en obres d'Un Tal, o, més tard, de Carles Grandó, que van de la *catalanada* a un teatre d'ambient costumista, decididament «dialectal», sempre amb una sucosa riquesa lexical. Continua després, durant els anys 50, amb la Compagnie des Tréteaux, aquesta vegada en francès barrejat de català o bilingüe. Un teatre de revista, on també els actors cantaven i ballaven, que es representava a Perpinyà davant un públic essencialment urbà, petitburgès, menestral, ambientat en la quotidianitat del poble, del grup, que jugava amb les particularitats de la llengua parlada, col·loquial, i amb la complicitat que aquest llenguatge creava instantàniament amb el públic. Jacquet efectivament confirma la bona acollida que ha tingut sempre el teatre popular que ell ha portat pels diferents pobles de Catalunya Nord.

Davant la pregunta de si a Catalunya del sud ha existit un teatre de revista com el dels Tréteaux, Guillem-Jordi Graells explica que la revista és una tradició que existia al Principat al segle XIX o, en tot cas, vers el 1914, com per exemple *Monterograft*, revista cinematogràfica comicolírica, satírica amb llibret i música de Joaquim Montero i amb la col·laboració musical de Cassià Casademont. Fa referència a les petites representacions que es fan encara avui dia en alguns pobles, que fan una sàtira d'esdeveniments a l'entorn de la política local, que només són comprensibles per als seus veïns..., com per exemple a Manresa on es fa una funció puntual cada any.

El teatre popular ens porta a parlar del teatre de text i del tercer tema de la taula rodona, és a dir de la literatura. Maria Grau esmenta el teatre de Jordi Pere Cerdà, com el que podríem entendre per teatre culte, en el sentit de teatre escrit, poètic, que es pot llegir. Explica com Antoni Cayrol va escriure vers els anys quaranta uns sainets, com ell mateix els anomena, o sigui un teatre que correspon a la definició que acabem de donar de «teatre popular». En aquell moment, al seu poble de Sallagosa el català era la llengua normal de comuni-

cació, i els actors, jovent de la seva edat que simplement eren incapaçs de dir un text en francès amb l'entonació i l'expressivitat adients. La trajectòria teatral de Cerdà que va de l'anomenat «teatre popular» al «teatre de text», és única al Rosselló. Altres autors com Josep-Sebastià Pons fan del teatre una forma poètica i Josep Tolzà, malgrat la seva ambició, va passar-se al francès quan va voler expressar-se en un registre més dramàtic.

Sobre la qüestió del contrast/relacions oral/escrit, teatre de paraula/teatre de text, Cerdà remarca com és la primera vegada que es planteja la qüestió en tota la seva complexitat i en tots els nivells. Mai no s'havia fet una anàlisi de l'època en què vivim. Segons ell al Rosselló sempre hi ha hagut la temptació de confinar la llengua catalana a l'oralitat, alhora que es feia un gran esforç per fer una cultura en llengua catalana, o sigui sortir de l'oralitat per anar cap a l'escrit. També els que van venir del sud després de la guerra van haver de tornar a l'oralitat. Els exiliats de la guerra civil, que es van instal·lar a Catalunya Nord, van tenir un paper molt important en el manteniment de la llengua catalana, i en certa manera també en la seva recuperació. Segons Cerdà sempre s'ha de tenir en compte dos o tres nivells diferents d'escriptura; la societat de Catalunya Nord està formada per una població dividida en estrats i cada estrat té la seva sensibilitat formada. Fer pujar una cultura ha estat sempre un acte d'individualitats. A principis del segle XX, quan es va engegar el moviment de l'anomenada «segona renaixença rossellonesa» l'oralitat va ser dignificada i absorbida pel nivell més culte, per homes de geni com el poeta Josep-Sebastià Pons, o el lingüista i pedagog Lluís Pastre. A Catalunya Nord no existeix un *milieu* cultural literari, no només en català sinó tampoc en francès, prou ampli i estructurat que permeti a un escriptor progressar, ni que permeti a una «cultura catalana» prendre cos i perdurar. Considera que la literatura és una producció social, un escriptor, i en conseqüència la llengua, progressen perquè estan sostinguts per una tensió intel·lectual que ha d'emanar de la societat a la qual l'escriptor ha de donar resposta.

Confessa que sovint s'ha sentit molt aïllat i avançant a cegues, que mai no ha existit una discussió entre les diferents generacions i els diferents estrats i això representa un fre. I era precisament en les tres generacions que allí es donaven que es podia arribar a tenir una idea prou completa de l'evolució i el canvi que s'estava operant en la llengua i la cultura a Catalunya Nord. Aquestes

tres generacions són la del propi Cerdà, gent nascuda abans de la guerra, en un ambient absolutament català; la generació dels 70, com per exemple la de Maria Grau o Patrick Gifreu, és a dir una generació que té la consciència de la represa de la llengua catalana i de la literatura en l'àmbit universitari, i també de la reivindicació política, i que en el camp de la creació es poden adherir a l'experimentació avantguardista; i la generació dels «joves» escriptors d'ara, com Joan-Lluís Lluís, Joan-Daniel Bezsonoff o Gerard Jacquet. Tres generacions entre les quals creu que la comunicació va ser i és escassa. Les grans ciutats estan formades per gent que, tres o quatre generacions enrere, eren pagesos i que fugen de la cultura rural perquè la consideren grollera i arcaica. D'aquesta manera la gent de la ciutat s'han creat una personalitat artificial. Perquè la societat urbana és «homogeneïtzadora», construeix la seva coherència refusant tot allò que no és com ella: com per exemple el món rural. En aquest sentit Barcelona, en tant que capital cultural, és poc apta per comprendre les complexitats de la societat nord-catalana, la seva mirada és simplificadora.

Maria Grau i Cristina Badosa comenten que la seva obra *Quatre dones i el sol* va ser rebuda com si fos una obra de parla grollera i molt localista, quan en realitat estava parlant de la condició femenina. Encara avui als joves que la veuen els fa pensar en la vida de les seves mares o àvies. Maria Grau comenta la recepció que del seu teatre ha tingut Catalunya del sud, com per exemple el fet que la seva obra més coneguda encara sigui *Quatre dones i el sol*, i de les diverses escenificacions i edicions per les quals ha passat. I posen l'exemple de com algun director de teatre de la comarca d'Osona la va desestimar, després de diferents mesos d'assaig, dient que estava mal escrita i que era massa rural per al gust barceloní. Quan de fet és una obra que vol distància, que el temps la despulli dels aspectes costumistes i dialectals: que el públic estigui prou allunyat del seu univers per no relacionar-la a un record concret. Tant a París com a Catalunya Nord la traducció francesa arriba de dues maneres, d'una banda els joves magribins que diuen que els parla de llur mare i per l'altra el públic que la rep com una abstracció, com es pot rebre una tragèdia grega o el teatre de García Lorca.

Guillem-Jordi Graells explica, recollint la darrera observació sobre el ruralisme, que més aviat el problema de la cultura catalana és que s'ha creat un canó oficial, que forçosament passa pel noucentisme, ideologia de cultura

urbana, de dreta petitburgesa, i que en aquest sentit ha estat un moviment nefast. Durant tots aquests anys ha fet molt mal, perquè no ha acceptat cap alternativa. Ha vingut a ser una plaga que episòdicament ha anat reapareixent, reproduint-se posada al dia, en diverses onades de neo-neo...-noucentisme, establint el que era convenient escriure i el que no, i exclouent les formes i expressions fora de la norma. Per aquesta raó s'havia menystingut tot allò que no encaixava amb aquest ideal: com era el modernisme, el ruralisme, i és així que una escriptora del nivell de Caterina Albert havia estat relegada a la seva perifèria de l'Escala. I en canvi s'havien enaltit fins a l'extenuació figures més urbanes com la de Mercè Rodoreda. Tot el que s'allunyava d'aquest ideal urbà era ignorat. Segons aquest criteri no és difícil que autors que pertanyien a una perifèria massa estranya o rural, fossin completament absents del seu cànon. A la *Poesia catalana del segle xx*, de Joaquim Molas i Josep Maria Castellet, autors com Joan Brossa, Rosa Leveroni, Anna Murià, o el mateix Antoni Cayrol, són ignorats, i en canvi Carles Riba ocupa un lloc central i cabdal. Malgrat que la cultura rossellonesa venia de França, com que no era valorada per París, de retruc no podia ser valorada per Barcelona, un criteri més sociològic, que no pas literari, per no dir provincial. D'altra banda la cultura popular només fou valorada per Joaquim Molas, i encara obligat per l'evidència de la seva implantació i el seu abast, com a fenomen social. Per a Jordi-Pere Cerdà el més important és la comprensió d'un recorregut històric i d'una manera de reaccionar instintiva de cara a la cultura. Guillem-Jordi Graells explica la deriva que hi ha al Principat d'una cultura de resistència contra una cultura comercial de la qual en seria un exemple emblemàtic la diada de Sant Jordi, amb la festa del llibre.

S'ha intentat engegar el debat sobre el paper de les *sociétés savantes*, però la discussió deriva sobre el teixit associatiu. Una característica en la història de la cultura a Catalunya Nord és l'existència d'associacions dedicades a la recerca i l'estudi, que comparteix amb la resta de camps, on el nombre d'associacions és remarcable. Les *sociétés savantes*, sovint bilingües, han dut a terme, durant anys i fins a la creació de la universitat, una tasca acadèmica en tots els camps del saber sobre Catalunya Nord. Des de la Renaixença, amb la Société d'Études Catalanes, o la Colla del Rosselló que creen els Jocs Florals de la Ginesta d'Or, fins als anys de 1930 amb Nostra Terra, o després de la segona gran guerra a l'entorn de la revista *Tramontane*, i el Grup Rossellonès d'Estudis Catalans

creat a principis dels anys seixanta. Sovint eren associacions que tenien com a nucli revistes que servien per dur a terme un treball de recerca, d'ordenació i de continuïtat en l'estudi del patrimoni literari, històric i artístic del país.

Guillem-Jordi Graells assenyala que és normal que, en una societat mancada d'institucions que vetllin pel seu desenvolupament, sigui la societat civil que les creï, com també havia passat al Principat durant el franquisme...

La conclusió la dona Gerard Jacquet explicant que una vegada a Prada, a l'UCE, Joan-Lluís Lluís va dir en una taula rodona sobre la nova narrativa a Catalunya Nord, que eren «bordegassos en un desert», i eren realment això, al marge del cànon, aïllats i dels quals ningú es preocupava, ni d'ells ni del que es feia al seu territori. Això tenia una contrapartida positiva i era la gran llibertat que com a artistes tenien per fer el que volien... *Pour vivre heureux (et libres!) vivons cachés!!*

Al torn de preguntes Renada-Laura Portet reivindica la seva condició de reunir en ella les tres generacions que Jordi-Pere Cerdà havia esmentat anteriorment. Miquel Mayol, exdiputat al parlament europeu, afegeix unes precisions sobre el tema del teatre popular.

Podem concloure, a partir dels comentaris que es van produir posteriorment, que els assistents van sortir satisfets, però també frustrats, perquè el diàleg nord/sud només s'havia pogut esbossar.

(*Ressenya a càrrec de Cristina Badosa*)

Conclusions

9 conclusions de 9 taules rodones

1. Trenta anys de l'AELC i de la cultura catalana

Com correspon a un aniversari, bona part de les intervencions (en particular les de Josep Piera, Gaspar Jaén i Isabel-Clara Simó) dediquen un espai a l'evocació dels orígens i a la fundació de l'Associació –Josep Ballester recorda els antecedents de la Segona República– en els anys setanta, com a conseqüència de les conclusions del Congrés de Cultura Catalana. Josep Ballester i Antònia Vicens en recorden els primers presidents i d'aquella època Josep Piera destaca el Primer Encontre d'Escriptors dels Països Catalans de Gandia i Àngel Terron l'Encontre d'Escriptors Joves celebrat a Elx. Hi ha una coincidència entre els que ho van viure a destacar la vitalitat d'aquell moment, i també en la constatació del canvi que ben aviat es va produir. Tal com explica Montserrat Palau, es va passar de la resistència i el combat a les lleis del mercat, d'una situació amb uns intel·lectuals molt actius en la construcció de la identitat nacional a la pèrdua de protagonisme dels escriptors, que van ser apartats de la planificació de la cultura catalana, en un procés que va comportar, en paraules de Vicent Usó, Pere Pena i Emili Bayo, una pèrdua de funcions de l'escriptor i un afluirament del compromís amb el país.

Josep Ballester explica que l'AELC va assumir una triple funció: la defensa dels interessos professionals dels escriptors, la promoció interior i exterior de la literatura catalana i l'organització d'actes de trobada, d'estudi i de reflexió a l'entorn del fet literari. Gaspar Jaén, Ponç Pons i Antoni Serra recorden que a partir de la constitució dels ajuntaments democràtics i de la creació de la Institució de les Lletres Catalanes –aquesta darrera, iniciativa de l'AELC– es reforça el primer aspecte. Josep Piera i Vicent Pallarés, entre altres, consideren molt positiu el desenvolupament d'aquesta funció pels resultats que ha acon-

seguit: el servei gratuït d'assessorament jurídic, l'elaboració de la llei de la propietat intel·lectual i d'un conveni marc amb els sectors editorials sobre els models de contracte d'edició i la participació a CEDRO, positiva tant per la gestió dels drets reprogràfics com pel finançament que aporta. També es valoren de manera molt positiva estudis com el recent «Escriure en català, estat de la professionalització». Antoni Prats, Ignasi Riera i Joan Baptista Campos destaquen la constitució i l'activitat del Galeusca com un actiu de l'Associació que s'ha de desenvolupar més. L'actuació de l'AELC ha propiciat, com remarca Vicent Pallarés, que ara la majoria de llibres s'editin prèvia signatura d'un contracte que regula aspectes econòmics i de drets i el reconeixement internacional de l'existència dels escriptors com a col·lectiu. Àngel Terron destaca el paper que l'Associació ha exercit com a enllaç entre els escriptors dels Països Catalans; també Vicent Pallarés, que valora positivament les activitats que organitza a tot el territori, i conclou que, si bé no s'han acomplert tots els objectius inicials, el panorama seria molt pitjor si l'AELC no existís. La tasca de relacionar persones que exerceixen una activitat aïllada i promoure un punt de trobada per intentar posar solucions als problemes comuns és una de les més importants per a Núria Cadenes.

Montserrat Palau fa balanç d'aquests trenta anys: s'ha aconseguit una normalització en alguns aspectes però no que la catalana sigui la cultura i la literatura del país, s'ha produït una negació dels models literaris immediats, un descrèdit de les humanitats, una nova relació entre escriptors i editorials i una reducció de l'estudi de la literatura i de la crítica literària a la mínima expressió. A la taula rodona de Lleida, aquest tema esdevé centre preferent de debat. Pere Pena considera que han estat uns anys fructífers perquè s'ha progressat en llibres publicats i en l'organització d'activitats literàries. Emili Bayo valora com un guany la transformació de grans dimensions que s'ha operat en el món cultural, que ha consolidat una sèrie d'infraestructures culturals que afecten molts àmbits, però sobretot el mercat del llibre, i com un defecte la institucionalització de la cultura. Josep Maria Sala-Valldaura insisteix en aquest darrer concepte i n'hi afegeix un altre, la banalització, però n'extreu una lectura positiva, perquè la considera un resultat de la normalització; també fa notar que avui l'índex de cultura i de lectura és més alt que mai. Des del públic s'exposa que durant el franquisme la societat va quedar atomitzada i ara la recepció de la literatura resulta problemàtica.

Joan Baptista Campos parla de l'existència de veus dissidents de la línia oficial de l'Associació, punt que provoca un debat a la taula rodona de Mallorca, quan Antoni Serra exposa que se'n va donar de baixa perquè estava preocupat perquè es vegés afectada per un possible elitisme que classifiqués els escriptors en categories, perquè ell pensava que tothom havia de ser igual a l'AELC; també opina que l'Associació hauria hagut de fer sentir més la seva veu en el procés de tria d'escriptors per a la Fira de Frankfurt. Antònia Vicens discrepa de l'opinió de Serra i diu que en el temps que va ser de junta no va notar mai que aquest elitisme existís, al contrari, va conviure amb unes persones que perdien molt de temps per promoure l'obra d'altres escriptors. També li contesta Guillem-Jordi Graells amb l'argument que la influència de l'AELC és relativa, que en el cas de Frankfurt va ser l'entitat que va reclamar que només hi anessin escriptors catalans, i de tot el territori, però es va trobar el programa fet. Afegeix que l'AELC sempre és a l'oposició, fins i tot a la Institució de les Lletres Catalanes, i que es fa antipàtica a tots els governs perquè reivindica drets i que la junta actual creu que la Institució i l'Institut d'Estudis Baleàrics s'haurien d'ocupar de la promoció de la cultura catalana i l'AELC s'hauria de centrar en la defensa dels drets dels escriptors. Ponç Pons considera que si a l'Associació hi ha discrepàncies és perquè està viva.

2. La literatura

La literatura és motiu central de debat, com és lògic en una associació d'escriptors. Joan Baptista Campos n'enumera les funcions: proporcionar plaer estètic, constituir un factor de cohesió social i de reivindicació nacional i contribuir al patrimoni de la tribu. Josep Maria Sala-Valldaura constata que durant aquests anys s'han perdut gèneres de novel·la, com l'eròtic, però que ha augmentat el ventall narratiu. La narrativa i la producció per a lector infantil i juvenil són les modalitats que propicien el debat sobre la professionalització, molt present en el conjunt de les taules rodones, però també es manifesta una certa preocupació per les formes menys comercials de la literatura. Pere Pena ho expressa, i Ignasi Riera i Josep Maria Sala-Valldaura ho focalitzen en l'assaig, que no s'ha vist beneficiat per l'impuls donat a la poesia per internet, perquè la xarxa proporciona un interessant canal per a la promoció però no ajuda a la reflexió ni a l'especulació. Jordi Pere Cerdà exposa el problema que suposa que a la Catalunya Nord no existeixi un *milieu* cultural literari, ni en català ni en francès, que permeti a un escriptor progressar i a la literatura catalana prendre cos i perdurar, i descriu les tres generacions d'escriptors catalans actives en l'actualitat. A Perpinyà, també es destaca el paper que hi han desenvolupat les *sociétés savantes*, substitutes de les institucions oficials fins a la implantació de la Universitat. De manera monogràfica, Joaquim Mallafrè s'ocupa de la traducció. Repassa i sintetitza els darrers trenta anys a partir de les dades fornides per estudis de la Institució de les Lletres Catalanes, de l'Institut Ramon Llull, del Govern Balear, de les universitats valencianes i de notícies de l'activitat a la Catalunya Nord; analitza col·leccions significatives i molt divulgades, n'extreu conclusions; proporciona xifres de traduccions i la llista d'autors catalans més traduïts; fa notar que les dificultats amb què topa la literatura catalana per ser

coneguda al món són similars a les de les altres llengües minoritàries, i que la cultura catalana no destaca perquè tradueixi més obres d'aquestes literatures menys poderoses; defensa que totes les traduccions, arreu, necessiten subvencions i acaba amb una menció de la notable activitat de l'AELC en matèria de traducció. També monogràficament, Joan Cavallé resumeix l'evolució del teatre en aquestes tres dècades com el pas d'un país sense estructura teatral a un país amb una xarxa cada cop més extensa de teatres, que s'ha professionalitzat, s'ha diversificat i ha constituït un *star system* local. Explica que no s'ha produït una evolució ascendent uniforme, sinó una travessia del desert per al dramaturg que ha durat més d'una dècada, després de la qual no s'han recuperat els autors i directors que havien estat deixats enrere sinó que la nova etapa s'ha basat en els valors de la joventut i la renúncia a tot el que duia l'empremta de vell. Presenta un país teatralment polaritzat entre uns teatres públics molt ben dotats econòmicament i les sales alternatives, amb les grans empreses privades entremig i considera que la dramaturgia catalana viu un bon moment pel nombre d'autors en actiu, per les obres que s'estrenen o publiquen, per la connexió d'alguns d'aquests autors amb el gran públic, per la penetració en altres mercats i per la capacitat de renovar el llenguatge teatral d'alguns autors i que la cara negativa ve donada per la deriva cap a un teatre sense substància ni profunditat, purament formal, per l'empobriment del llenguatge literari i per la manca de col·leccions de teatre. A Perpinyà, Maria Grau explica la tradició de teatre popular, ben viva a la Catalunya Nord, i també es refereix al teatre de text de Jordi-Pere Cerdà.

3. L'edició i els lectors

S'ha esdevingut un canvi important en la indústria editorial, la qual, en opinió de Joan Baptista Campos, aposta per la quantitat i dubtosament per la literatura. S'enregistra que els llibres desapareixen de seguida de les llibreries. Tanmateix, Josep Maria Sala-Valldaura opina que la salut de la llengua catalana passa per l'entrada de les multinacionals, que, al costat de la banalització, també té efectes positius. Josep Piera constata que l'edició a València és molt superior a la de trenta anys enrere però que ha perdut impacte, presència mediàtica i a les llibreries, en clau local i nacional. Es parla de regnes de taifes i d'insuficiència de lectors. Jesús Moncho considera que el País Valencià està ben servit d'editorials, però que no és tan feliç la relació entre editorials i escriptors en català, perquè els premis es fan imprescindibles per publicar. En el diàleg d'Alacant se suscita el tema de la multiplicitat d'associacions d'editors, tant al País Valencià i al Principat, i les rivalitats entre elles, que, tanmateix, no impedeixen que disposin d'una patronal conjunta per discutir dels temes que els afecten.

S'exposa la problemàtica de l'escassetat de lectors. Vicent Usó retreu un estudi sobre hàbits de lectura que mostra que són extraordinàriament baixos als Països Catalans. S'hi distingeixen dos grups clarament diferenciats: el d'infants i joves, que constitueix mercat, i el d'adults, molt escàs. Aquesta escassetat provoca l'esmentada política de moltes editorials de no publicar si no hi ha un premi com a suport, i Jesús Moncho afegeix que aquesta situació acaba condicionant la creació.

4. Els premis literaris

És Jesús Moncho qui protesta per la pràctica que els premis facin constar a les bases que guanyar-lo implica la pèrdua dels drets d'autor per part dels escriptors, que comporta una desviació del premi cap a les editorials. Guillem-Jordi Graells explica que l'AELC ha emprès accions per evitar aquestes irregularitats en els premis literaris, amb una circular ja enviada als convocants que denuncia aquesta habitud fraudulenta, i, per donar exemple, a partir de l'any que ve deixarà de distribuir les convocatòries de les entitats que no atenguin aquesta condició. En canvi, es mostra contundent davant una queixa des del públic sobre la falta de retribució de la feina de jurat de premis, perquè l'AELC té clarament fixades la postura al respecte i les retribucions que s'han de rebre, i acceptar unes altres condicions és una opció personal. Per altra part, queda clar que al País Valencià, els premis, tal com recreen Jesús Moncho i Joan Baptista Campos, s'han convertit en imprescindibles per publicar. Antoni Prats valora molt positivament el paper dels premis de la Marina.

5. La professionalització de l'escriptor

El debat se centra en el comentari de l'estudi publicat per l'AELC, del qual Núria Cadenes i Vicent Pallarés destaquen el baix grau de professionalització de l'escriptor en català. Josep Maria Sala-Valldaura parteix de la consideració que només és possible la professionalització d'alguns narradors, però que l'escriptor es justifica per la voluntat de millorar l'idioma i que les condicions dels poetes, en la promoció exterior, han millorat. Qui centra la intervenció en l'estudi és Jordi Tiñena, amb una anàlisi de les dades que arriba a la conclusió que la literatura catalana està a nivell europeu, o sigui, en situació precària i en dependència dels ajuts públics. Explica que, sense negar els arguments que condueixen al pessimisme, considera insuficient la reducció de la literatura a mercat. Planteja que el 6% de professionals que es dedueix de l'enquesta potser és raonable, i que som davant d'una nova situació en què pocs autors vendran força i s'hi apostarà en la distribució i molts autors vendran poc i tindran una presència testimonial a les llibreries. En aquestes circumstàncies, la professionalitat s'haurà de deslligar de l'explotació comercial, com un acte d'autoexigència, comptat i debatut com ha estat sempre, aquí i fora. En aquesta conclusió coincideixen altres escriptors de taules rodones diferents, com Antoni Serra, Pere Pena i Ponç Pons.

6. Llengua i política

Explícitament i implícita, la salut de la llengua catalana apareix en totes les taules rodones, des de la convicció que, com sentència Núria Cadenes, el futur de la literatura va lligat al de la llengua, el qual va lligat al de la política. En ocasions, el debat se centra en la normalització lingüística, com en la intervenció de Francesc Serés, que considera positiva la feina de les escoles –tot i que denuncia que s’amaga que al cinturó industrial de Barcelona es fa un 40% de les classes en castellà–, però després la ciutadania i els serveis públics s’adrecen als immigrants en castellà. Anna Casassas, Josep Maria Sala-Valldaura i Albert Villaró creuen que la integració dels nouvinguts dependrà dels catalanoparlants, i Emili Bayo que la societat no demana la llengua als immigrants. Joan-Lluís Lluís utilitza la imatge de vaixell que s’enfonsa per referir-se a la situació de la llengua a la Catalunya Nord –Francesc Serés la generalitza per a tot el territori– i avisa sobre el greu perill d’irlandització que amenaça Catalunya. Josep Maria Fonalleras també opina que el català s’està morint. Josep Maria Sala-Valldaura, en canvi, és optimista perquè pensa que s’ha entrat molt bé a internet i que el prestigi cultural de la llengua no s’ha perdut. Pere Pena dubta que la llengua tingui prestigi a Barcelona i Sala-Valldaura afirma que segur que no el té ni a València ni a Alacant. Albert Villaró creu que sí que conserva unes cotes de prestigi, i que inevitablement perdrà trets genuïns –ja s’ha produït un buidatge sintàctic– però que això també passa en les altres llengües romàniques per la pressió de l’anglès. Rosa Fabregat opina que si la llengua desapareix serà dintre de molt de temps. Jordi Pere Cerdà explica que al Rosselló la temptació de confinar la llengua catalana a l’oralitat sempre hi és present, i que representa un gran esforç superar aquest estadi. Per al País Valencià, Vicent Pallarés no veu un clar ambient de normalització, depèn de les zones. Dins la mateixa

temàtica, Ignasi Riera constata que el reconeixement de la unitat de la llengua està a mig resoldre, i Antònia Vicens recorda l'oposició decidida de l'AELC als intents de trossejar la llengua i al bilingüisme dels premis ciutat de Palma.

Precisament el bilingüisme suscita una discussió a Girona, quan Joan-Lluís Lluís i Josep Maria Fonalleras es declaren bilingües i Francesc Serés, no, perquè diu que no ha pensat mai en castellà. Joan-Lluís Lluís continua amb l'afirmació que no existeix una societat bilingüe, on convisquin dues llengües, una es menja l'altra, i que si els catalans continuen fidels a l'Estat espanyol, desapareixerà la llengua. Josep Maria Fonalleras replica que lligar la independència a la supervivència de la llengua és un error, que un país independent no en garantiria la pervivència. En el fracàs de l'acció política rauen els problemes de la llengua, la literatura i l'escola catalanes, segons Josep Piera, i Montserrat Bayà reforça l'argumentació: la manca d'un Estat propi és a l'origen de bona part dels mals que afecten la literatura i la llengua, no el multiculturalisme i el multilingüisme de la societat. Vicent Usó denuncia l'hostilitat manifesta de la Generalitat valenciana cap a la cultura catalana, resultat d'una transició inacabada. Les raons polítiques també són les adduïdes a l'hora d'analitzar la feina feta per l'escola valenciana. Josep Piera i Núria Cadenes en destaquen els beneficis que ha generat: ha tingut un paper fonamental en l'avenç en la normalització i ha educat una generació amb una notable vitalitat que ha fet possible el fenomen de la cançó al País Valencià. Piera assenyala que li falta una empena, aire nou, però que això és conseqüència del fracàs polític: no ha fracassat l'escola, sinó la política.

7. Els mitjans de comunicació

És general la constatació del pobre paper que els mitjans de comunicació juguen en la promoció del llibre català, i es considera particularment dolorosa la falta de sensibilitat sobre el tema de Televisió de Catalunya. Així ho manifesten Sebastià Serra, Pere Pena, Jesús Moncho, Vicent Usó i Jordi Tiñena. Aquest darrer especula sobre les possibilitats, molt embrionàries en l'actualitat, que ofereixen les noves eines de promoció d'internet: blocs, webs, etc. En la taula rodona de Girona s'hi dedica atenció monogràfica. Francesc Serés exposa que només els mitjans de comunicació públics són rendibles, que les empreses comunicacionals no poden projectar a llarg termini i que la majoria de diaris han acabat en mans de grups d'expressió castellana, com s'ha esdevingut amb l'*Avui*, i com passaria amb *El Punt* si no rebés fortes subvencions. També que fins fa poc TV3 no tenia un programa de llibres i que el percentatge de llibres en castellà recomanats en els programes no literaris és altíssim. Josep Maria Fonalleras discrepa en un aspecte: empreses de comunicació espanyoles o d'expressió espanyola són les que han rebut injeccions més importants de diners de la Generalitat. Miquel Pairoli exposa que a Girona hi ha dos diaris en català rendibles al marge de les subvencions, i passa el mateix amb revistes d'àmbits diversos, i que, en canvi, el diari més subvencionat per la Generalitat és *La Vanguardia*. Jaume Fabre afegeix que l'experiència d'*El Periódico* mostra que hi ha uns lectors de diaris en català, i que a aquests s'hi han d'afegir els de l'*Avui* i els d'*El Punt*. Anna Casassas opina que les dobles edicions d'*El Periódico* estan molt mal traduïdes. Tot seguit introdueix el tema de la desaparició de Catalunya Cultura, contra la qual pensa que no es va reaccionar amb força. Josep Maria Fonalleras creu que s'ha d'introduir la cultura a tota l'emissora, no crear una emissora només de cultura. Anna Casassas replica que una emis-

sora específica hauria de jugar el paper de fer sentir l'opinió de l'elit intel·lectual, i que això és important per a un país. Francesc Serés i Joan-Lluís Lluís estan d'acord amb Anna Casassas i el segon explica que el model de Catalunya Cultura es va copiar de France Culture, que té molt poca audiència però està molt mimada perquè s'hi expressa la plana major de la intel·lectualitat francesa; els polítics tenen clar que s'ha de preservar, i la gent que no l'escolta n'està igualment orgullosa. Fa notar que la quota d'un 25% de cançó en català, a França també existeix per al francès, i que és d'un 50% per a una llengua potent i amb Estat que la protegeix, i ningú no se n'escandalitza. Francesc Serés lamenta la uniformitat dels mitjans i la falta de crítica. A la taula rodona de Perpinyà, Gerard Jaquet explica els seus esforços per fer present la llengua catalana a la ràdio pública France Bleu Roussillon, primer amb un programa completament en català i en l'actualitat amb la voluntat d'interessar per la llengua els no catalanoparlants.

8. El territori

La definició de l'AELC com a entitat de Països Catalans es considera vertebral. Ho subratllen molts dels ponents, i Ponç Pons afegeix que el repte final és la independència. Josep Piera recorda que l'Associació es va inscriure com a entitat espanyola per no haver-se de limitar a una autonomia. Núria Cadenes exposa que l'Estat de les Autonomies ha procurat una fragmentació normativa, editorial, de mercat, mediàtica, mental, de la cultura catalana, i que en bona part ho ha aconseguit. Sebastià Serra manifesta preocupació per la distribució de productes culturals a tot arreu dels Països Catalans i molts dels que intervenen en totes les taules rodones fixen com a prioritat que l'AELC continuï treballant per la interacció entre tots els indrets del territori, que hi insisteixi i intensifiqui els esforços en aquesta direcció. La qüestió territorial ocupa una de les línies de debat a la taula rodona de Lleida. Josep Maria Sala-Valldaura assenyala que la sintonia entre els Països Catalans ha quallat des d'un plantejament utòpic i ideològic però no des del polític, perquè el socialisme valencià va ser molt tou en aquest aspecte. Pere Pena introdueix un altre aspecte, el de la asimetria entre Barcelona i la resta de Catalunya i entre les ciutats i la ruralia, opina que l'administració de cultura s'hauria de descentralitzar molt més i que als pobles no hi ha activitat cultural de primer nivell i no s'hi creen models socials. Josep Maria Sala-Valldaura matisa que les recriminacions a Barcelona són resultat de la seva funció com a capital, massa macrocefàlica perquè les altres ciutats del país no rutllen prou, que la creació d'universitats fora de Barcelona ho volia solucionar i que si no s'ha aconseguit del tot és perquè les lletres estan en crisi, però que la vida cultural d'aquestes ciutats és força millor que abans. També comenta que en l'actualitat no veu tanta diferència entre el camp i la ciutat a l'hora d'accedir a la cultura. Més específicament, Emili Bayo

exposa que l'oferta cultural lleidatana ha millorat molt en trenta anys, però que per a la professionalització el referent és Barcelona, i que Lleida està amenaçada pel fantasma del localisme; n'és un exemple la poca valoració que hi reben els escriptors locals que han aconseguit fites importants en el món cultural català.

9. El futur de l'AELC

Entre les conclusions que han de proporcionar orientació per a l'actuació futura de l'Associació, destaca la demanda generalitzada que continuï exercint de connexió entre els escriptors de tots els indrets dels Països Catalans, contra l'acció disgregadora que ha propiciat l'Estat de les Autonomies. Josep Piera dubta que l'AELC sigui tan eficaç com al principi per generar contactes entre escriptors, i opina que són els escriptors joves els que han de buscar fites noves. Vicent Usó esbossa un catàleg de funcions: ha de denunciar les situacions anòmales, defensar els drets dels escriptors i la relació entre escriptors i promoure la reflexió sobre l'ofici d'escriure i la realització d'estudis que diguin on som i com hem de millorar. Sobre les atribucions de l'AELC i els límits que no ha de traspasar, Ponç Pons considera que no ha de demanar el vot per cap opció ni per cap orientació política i que no ha de ser servil amb cap institució. Joan Agut creu que l'Associació hauria de fer sentir la seva veu fins i tot en assumptes no literaris, com la crisi d'infraestructures. Isabel-Clara Simó pensa que potser no s'ha d'arribar a aquest extrem, però que s'ha d'evitar el distanciament amb la societat, ser més incisiu, aconseguir més presència als mitjans de comunicació. Antònia Vicens recorda el compromís de l'AELC amb la societat, amb accions costoses, difícils, com l'oposició a la política lingüística del Partit Popular a les Illes, al preu de renunciar a cobrar subvencions. Isabel-Clara Simó resumeix la comesa de l'AELC: ha de defensar els drets dels escriptors davant de les administracions i demostrar que la literatura catalana existeix. Jordi Coca exposa ni que no sigui ni un sindicat ni un col·legi professional, s'espera que exerceixi aquests papers, que s'hauria de convertir en la consciència del país, amb un compromís que vagi més enllà de la literatura, i que hauria de reduir la quantitat d'actes que organitza i fer-ne pocs amb molt

d'impacte per connectar més amb la societat; interpel·lar la societat amb sentit crític, afegeix Xavier Bru de Sala. Ignasi Riera es mostra preocupat per la promoció d'escriptors joves, potser assignatura pendent de l'AELC; Josep Piera, en canvi, no creu que aquesta sigui una tasca de l'Associació. Des del públic de Barcelona es proposa que es creï una revista de lletres catalanes i Oriol Izquierdo recull la idea. Joan Agut i Antònia Vicens lamenten l'escassa participació dels socis en les assemblees. A la taula rodona de Lleida, tant Pere Pena com Emili Bayo es mostren descoratjats davant el futur per la institucionalització de la cultura, que es pot preveure que conduirà la literatura catalana a una posició residual. Guillem-Jordi Graells expressa la voluntat de l'AELC de tenir una major presència a tot el territori.

Alguns brindis

Un brindis per l'AELC

[amb els inconvenients de remenar massa els diccionaris]

0. Vull afirmar d'entrada que és per a mi un gran honor llegir ara aquestes paraules amb motiu dels trenta anys de la nostra associació; una commemoració dedicada a tots nosaltres, a tots els escriptors de l'AELC, perquè nosaltres l'hem feta possible i els esforços i la literatura dels seus associats són i seran la millor garantia del seu futur. Un brindis o, millor encara, vuit brindis que s'alçaran als vuit centres més representatius d'aquest llarg i ample país nostre.

1. He de confessar que mai no m'havia sentit a gust amb aquestes paraules: brindis o brindar. Probablement perquè, com la de tants altres en aquella època, la meua infantesa, lluny dels refinaments de la ciutat, va transcórrer –com deia l'escriptor Joan Monjo–, botant marges i sèquies en tots els sentits, i perquè el meu inconscient les associava amb un to castellanitzant, un encarcament o una certa altisonància relacionats, potser, amb els brindis operístics o sarsuelers de *La Traviata* o *Marina*, posem per cas. Els vuit brindis que ara acaba d'iniciar l'AELC m'han reconciliat necessàriament amb el terme. Amb tot, he volgut recórrer al Coromines, que mai no sol fallar, esperant en secret una divertida història que m'inspirés per a aquest petit discurs. Tanmateix, només he trobat una referència clara i succinta: **brindis**, «mots que es pronuncien quan trinquem a la salut d'algú, acció de trincar». L'origen és castellà, derivat de l'alemany *Ich bring dir's*, «t'ho ofereixo, t'ho porto». Coromines mostra una evident animadversió envers el verb «brindar», de regust acastellanat, acceptable en català només en el sentit de «trincar a la salut d'algú» i no tant en el sentit d'«oferir», que considera un «lleig castellanisme», per bé que «figuri en passatges del *Calaix de Sastre* del Baró de Maldà».

2. Com que trincar en el sentit de beure no és una paraula massa corrent entre els valencians –encara que Manuel Baixauli l’usa pròdigament i amb encert en la seua novel·la *L’home manuscrit*– i com que, a més a més, m’ha fet pensar en un possible origen anglosaxó o germànic, he continuat la meua indagació entre els diccionaris. L’*Etimològic* de Coromines no en diu res, curiosament; el *Diccionari general de la llengua catalana*, de Pompeu Fabra, en la 5a edició (1968), ens diu: **trincar** *v. intr.* «Bevent amb algú, fer xocar els veires. *Trinquem a la salut del nostre amic!*»; mentre que el *Diccionari valencià*, de la Generalitat valenciana, publicat per Bromera el 1995 fa el següent: **trincar** *v. intr.* «Bevent amb algú, fer xocar els gots, les copes, etc. *Trinquem a la nostra salut!*». Oi que hi ha un ressò més que evident pel que fa a aquest vocable entre un diccionari i l’altre? Vaig pensar en allò que en literatura, o en la vida quotidiana, es diu influència; o en la intertextualitat, concepte bakhtinià que Julia Kristeva va posar en circulació sense referir-se a Bakhtin quan aquest encara no era conegut al món occidental; o potser en l’angoixa de la influència, de Bloom. Coses de lexicògrafs i lingüistes, vaig dir-me al capdavant, les preocupacions acadèmiques i científiques dels quals no els deixen temps per reflexionar sobre temes tan vulgars com influència, còpia, plagí o drets d’autor, per exemple.

3. No satisfet, tanmateix, vaig tornar al *Diccionari valencià* per tal de llegir el Pròleg a càrrec de l’Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana: «Els treballs de lexicografia no tenen pretensions d’originalitat», escriuen. I tot seguit mencionen els textos inspiradors de la seua obra: *Llibre de concordances* (1371) de Jaume March, *Liber elegantiarum* (1489) de Joan Esteve, *Diccionario valenciano-castellano* (1764) de Carles Ros, *Diccionario valenciano-castellano* (1887) de Josep Escrig, *Novísimo diccionario general valenciano-castellano* (1891) de Joaquim Martí i Gadea, *Vocabulari ortogràfic valencià-castellà* (1921) de Lluís Fullana, *Diccionari de la rima* (1956) de Francesc Ferrer i Pastor i Josep Giner, *Diccionari castellà-valencià, valencià-castellà* (1987) de Vicent Pascual, *Vocabulari escolar de la llengua* (1989) d’Enric Valor, *Diccionari català, valencià-balear*, d’Alcover, Moll i Sanchis Guarner i «les nombroses aportacions de Pompeu Fabra, Joan Coromines i Germà Colon.» Però, ni pruna dels grans diccionaris dels dos lingüistes catalans, la qual cosa vol dir que les evidents semblances que s’hi poden trobar són simplement pura coincidència.

4. La no pretensió d'originalitat dels treballs de lexicografia gairebé em va convèncer. Amb tot i això, vaig fer una darrera mirada a la paraula trincar, ara al *Diccionari català-valencià-balear*, vol X, Palma de Mallorca, 1977: **trincar**. v. // 1. Beure molt, en llenguatge vulgar o d'argot (Empordà). (...) 2. Fer topar els vasos bevent a la salut d'algú (Empordà, Garrotxa, Barc.); cast. *brindar*. (...) del germànic *trinken*, «beure». La meua sospita sobre l'etimologia de trincar es va veure confirmada, però, a més a més, vaig poder constatar que Alcover, Moll i Sanchis Guarner sí que semblaven tenir en compte l'originalitat en la redacció del seu diccionari, tal com també ho havien fet o ho feien Pompeu Fabra i Joan Coromines.

5. Dos exemples més:

a) *Diccionari català-valencià-balear*: **dringar**. v. intr. Fer dring; sonar vivament com el vidre o els metalls.

Diccionari general de la llengua catalana: **dringar** v. intr. Sonar, un objecte de metall o vidre, en rebre un xoc. *Fer dringar una moneda* (tirant-la amb força a terra, contra un marbre, etc.) *per conèixer si és bona*.

Diccionari valencià: **dringar** v. intr. 1. Sonar, un objecte de metall o vidre, en rebre un xoc. 2. **fer dringar** (una moneda) Rebotre-la amb força a terra, contra un marbre, etc., per conèixer si és bona.

b) *Diccionari català-valencià-balear*: **brindar** v. // 1. intr. Beure a la salut d'algú (...) // 2. Oferir una cosa a algú perquè en faci ús (...) // 3. Convidar; donar facilitats per alguna cosa.

Diccionari general de la llengua catalana: **brindar** v. intr. i tr. Intr. Beure a la salut d'algú // Tr. Oferir (alguna cosa) a algú.

Diccionari valencià: **brindar** v. 1. intr. Beure a la salut d'algú o en honor d'alguna cosa, d'algun esdeveniment, etc. 2. a. tr. Oferir (alguna cosa) a algú. Li brindà la seua mà i no la va estrényer. b. pron. Ell mateix s'ha brindat a fer-ho.

6. M'he estès excessivament amb aquestes reflexions d'anar per casa al voltant del camp semàntic relacionat amb el brindis, paraula que m'ha deixat enredat en les pàgines dels diccionaris. I cal tornar a l'inici, perquè allò que en el fons importa i té sentit ara és el brindis per l'AELC. Permeteu-me, amb tot, una darrera i breu constatació: crec que el *Diccionari valencià* copia en molts

moments de manera bastant descarada el *Diccionari general de la llengua catalana*, cosa que potser no tinga massa importància, si tenim en compte la manca d'originalitat que, segons diuen, caracteritza el treball dels lexicògrafs. El que clama al cel, tanmateix, és l'oblit, no sé ben bé si intencionat, dels llibres que més directament han pogut influir en la redacció del *Diccionari valencià*, l'oblit vergonyant, propi de la nostra esquizofrènia lingüística, de tot el que puga sonar a llengua catalana. En el fons, ja ho sabem, amenitats que caracteritzen des de fa anys, per obra dels que manen i no deixen viure en pau, la vida d'aquesta ciutat que nega les seues arrels i el seu futur, que ignora els seus poetes i escriptors i prohibeix les emissions de televisió en català amb la intenció d'anorrear la llengua pròpia.

7. Sembla que m'he perdut entre els mots i les accepcions dels diccionaris; o, potser, m'he deixat extraviar a partir de la idea del brindis. I, tanmateix, hi ha un clar sentit que, a pesar de les aparences, lliga aquest breu discurs dedicat a la realitat de l'AELC, les paraules dels diccionaris i la dedicació constant de l'escriptor. Els escriptors sempre han estat els principals valedors de la llengua; Espriu o Estellés, de manera explícita i gairebé programàtica, i tots nosaltres pel fet mateix de la nostra elecció i dedicació. De manera especial ací, al País Valencià, on cal reivindicar constantment el que és clar i evident. I junt als escriptors, l'AELC, l'associació que ells van voler donar-se per defensar els seus interessos, per defensar, també, la seua llengua. Per totes aquestes raons i per moltes altres cal celebrar l'encert de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana d'iniciar, precisament a València, la commemoració del seu trentè aniversari. Llarga vida a l'AELC; un brindis per l'AELC que és un brindis pel futur de la cultura, pel futur de la nostra llengua i la nostra literatura.

Jaume Pérez Montaner

Hotel Reina Victòria. València, 6 de novembre de 2007

Versets del brindis d'honor

«¿Vols fer un brindis?», em van dir
persones de molt respecte.
«I que tingui un toc festiu»,
tot seguit van afegir.
Com ja és de suposar
en persona ben trempada,
no els vaig gosar contradir.

«I, ¿quin tema tocarem?»
«De tocar, ni el pentagrama,
ni el violí ni la gralla,
perquè es tracta d'escriptors,
que són una fauna rara.»

¿Què voldran els escriptors,
als que escoltar no els agrada,
però que els escoltin, sí,
sobretot quan diuen versos
amanits amb salsifi ?
Ho dic per aquells que pouen
al diccionari més fi.

Es tracta d'una festassa
—no de Frankfurt, no foteu,
que allò va ser més sonat

que la Capona, els armats
o la tronada de Reus.

La nostra Associació
d'Escriptors en llengua clara,
és a dir, la Catalana,
celebra l'aniversari
amb empena i decisió.

Són trenta anys, que Déu n'hi do,
i són tants els seus miracles,
amb alguna aparició,
que el mantell de santa Úrsula,
que protegí onze mil verges,
ara acull els escriptors,
que no sé si tots en són
—dic de verges, malpensats—,
per dur-los amb una brúixola
i acostar-los a bon port.
amb permís dels editors
i altra gent de diner fort.

L'AELC reuneix nois i noies
dels Països Catalans:
allà, el regne de Mallorca,
on va néixer en un bon any.
Més al sud, el de València,
i aquí, amb menys categoria,
perquè som un Principat.

L'AELC respon les pregàries,
i ens vetlla aquell interès
per les coses monetàries,
perquè l'escriptor, cal dir-ho
tret de nobles excepcions

les passa el que es diu precàries.
(Menys alguns, molt envejats,
que es folren fins els... faldons.)

Els drets i també els esquerres,
que mai l'Associació
abandona aquelles guerres
que aclaparen l'escriptor,
i l'igualen pel cantó
dels interessos comuns,
en els quals sí que som uns.
Ho dic perquè l'escriptor
porta el seu reiet al cor,
i aquella torre de vori
que el fa creure el més diví:
ja fa segles que és així.

*

Deia aquell gran bibliòfil
de cognom Miquel i Planas,
referint-se a gent de lletres:

«És un goig molt gran escriure
per a qui no n'ha de viure.

.

Qui de les lletres fa ofici,
té sempre un peu a l'hospici.

.

Sempre els escriptors novells
pensen valdre més que els vells.

.

Si no ets un mestre escrivint,
fill meu, conforma't llegint.»

*

Sàvies paraules, Teòfil,
«Aforismes del bibliòfil».
Us recomano aquest llibre
que entre consells fa somriure.

*

Aquests consells i molts d'altres
ens podrà donar l'AELC,
que amb persistència i perícia
mirarà de fer justícia
dins d'un gremi tan excels
com el de la gent de lletres
que, tenint el peu a terra
vivim de l'aire del cel.
(*cum júbilo*)

;; FELICITEM-NOS, AMICS!!
;; EXULTEM, OH BONS COMPANYS!!
TINDREM ELS FUTURS BRILLANTS,
PERQUÈ HO CONFIRMA I DEMOSTRA
;; L'HAVER RESISTIT TRENTA ANYS!!

Olga Xirinacs
(Lo Gayter del Balcó)
Octubre-novembre 07

Estimada AELC. Aquí em tens, davant d'alguns i d'algunes dels qui et conformam, disposada a fer un brindis per tu i, per tant, per tots nosaltres.

Trenta anys són, segons com es miri, molt de temps o molt poc temps. Mirat des del nostre punt de vista de mortals, és molt de temps, i durant aquests trenta anys, t'han passat moltes de coses, has passat moltes vicissituds; t'has fet gran, benvolguda associació, i has posat experiència... i barra. Des d'aquell dia de l'any 1977 que et vàrem parir oficialment a Lluc, t'hem estimat, t'hem odiat, t'hem oblidat, t'hem exigit, ens hem desviscut per tu, també ens hem desinteressat de tu, alguns s'han aprofitat de tu, ens hem discutit amb tu i ens hem barallat per tu, i, en moments de desànim, ens hem preguntat si valies la pena o, encara pitjor, ni tan sols ens hem recordat de pensar que tu existies.

Però sí, que existeixes. I hi ha unes persones que, al llarg de la teva vida, t'han fet i et fan rutllar. Cada dia millor que ahir. Vull donar les gràcies a totes i a tots els que, en qualque moment, t'han ajudat, senyora associació, perquè ara puguis complir, i ho facis amb tota la dignitat, els trenta anys; molt especialment a la Montserrat Bayà, senyora i majora teva, que sempre ha estat remant, amb bonança o amb tempestat, i mai no ha defallit malgrat les envestides. Per acabar, vull pensar en tots els escriptors i escriptores que se'ns han mort en aquests trenta anys, alguns quan encara no tocava, i entre els quals hi ha quatre presidents: en Tísner, en Llompart, i els dos Fusters, en Joan i en Jaume. (Per cert: ¿quan hi haurà una presidenta? Graells, no és que et vulgui fer fora, rei meu, però ara tocava aquest puntet de feminisme, oi?)

Bé, brind per l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i desig que es faci més gran i més sàvia. Molts d'anys, AELC!

Maria-Antònia Oliver

Ciutat, novembre 2007

Associació
descriptors
en llengua
catalana

30 anys

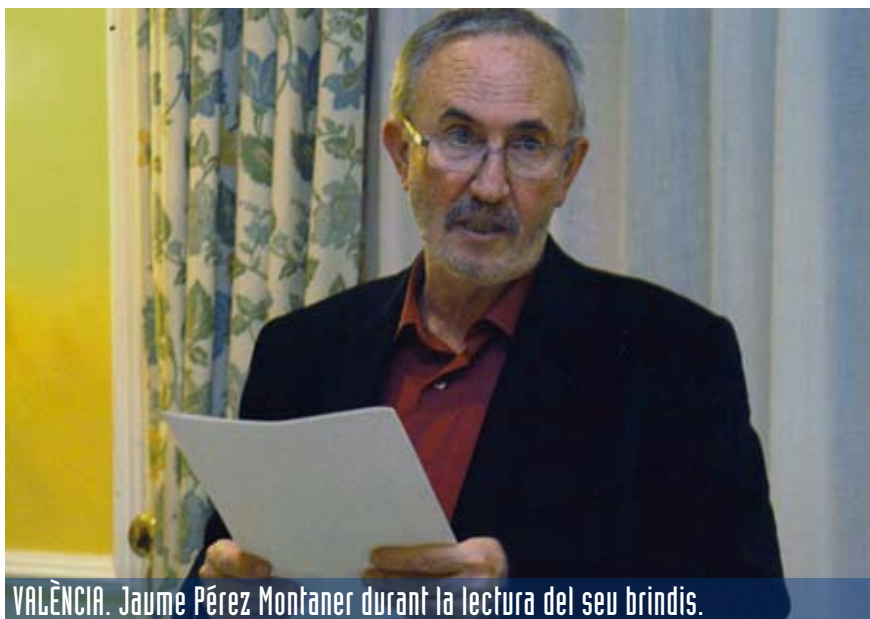
1977-2007

Antoni Rosanas

Pàgina anterior: Cartell realitzat per Albert Ràfols Casamada, soci d'honor de l'AELEC, i cedit gentilmente per commemorar el trentè aniversari.

VALÈNCIA. D'esquerra a dreta: Josep Piera, Josep Ballester, Núria Cadenes, Isabel Robles i Ramon Guillem.

VALÈNCIA. Jaume Pérez Montaner durant la lectura del seu brindis.

© CARMÉ ESTEVE

© CARMÉ ESTEVE

TARRAGONA. Olga Xirinacs brinda per l'AELC.

© PRATSCAMPS

© PRATSCAMPS

ALACANT. Brindis de Lluís Alpera.

© PRATSCAMPS

© PRATSCAMPS

GIRONA. Josep M. Fonalleras, Joan-Lluís Lluís, Anna Casassas, Jaume Fabre i Francesc Serés.

GIRONA. Dolors Bramon en un moment del brindis.

© CARMÉ ESTEVE

© CARMÉ ESTEVE

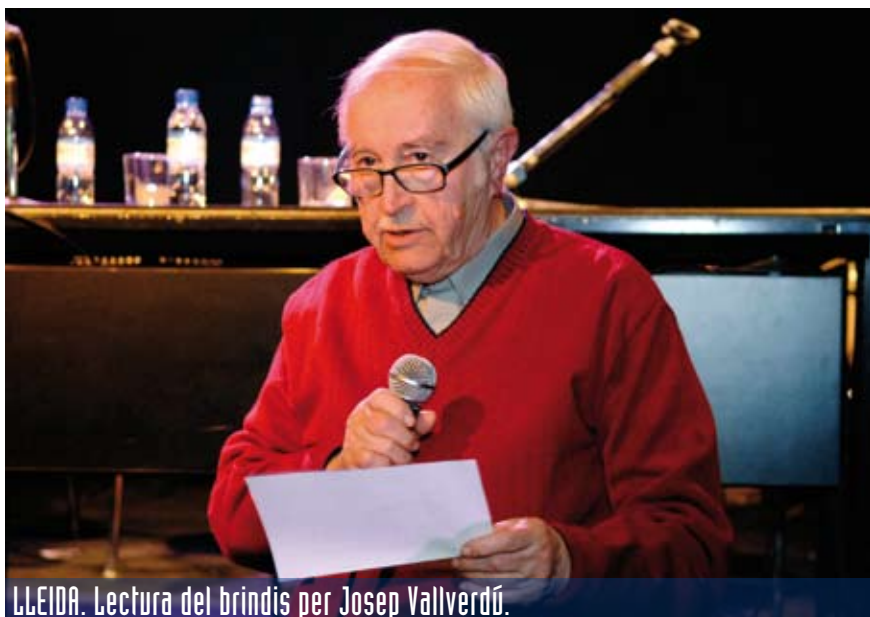

PALMA. Maria-Antònia Oliver llegeix el seu brindis.

© CARMÉ ESTEVE

LLEIDA. Els participants de la taula rodona. D'esquerra a dreta: Pere Pena, Emili Bayo, Albert Villaró i Josep M. Sala-Valldaura.

© CARMÉ ESTEVE

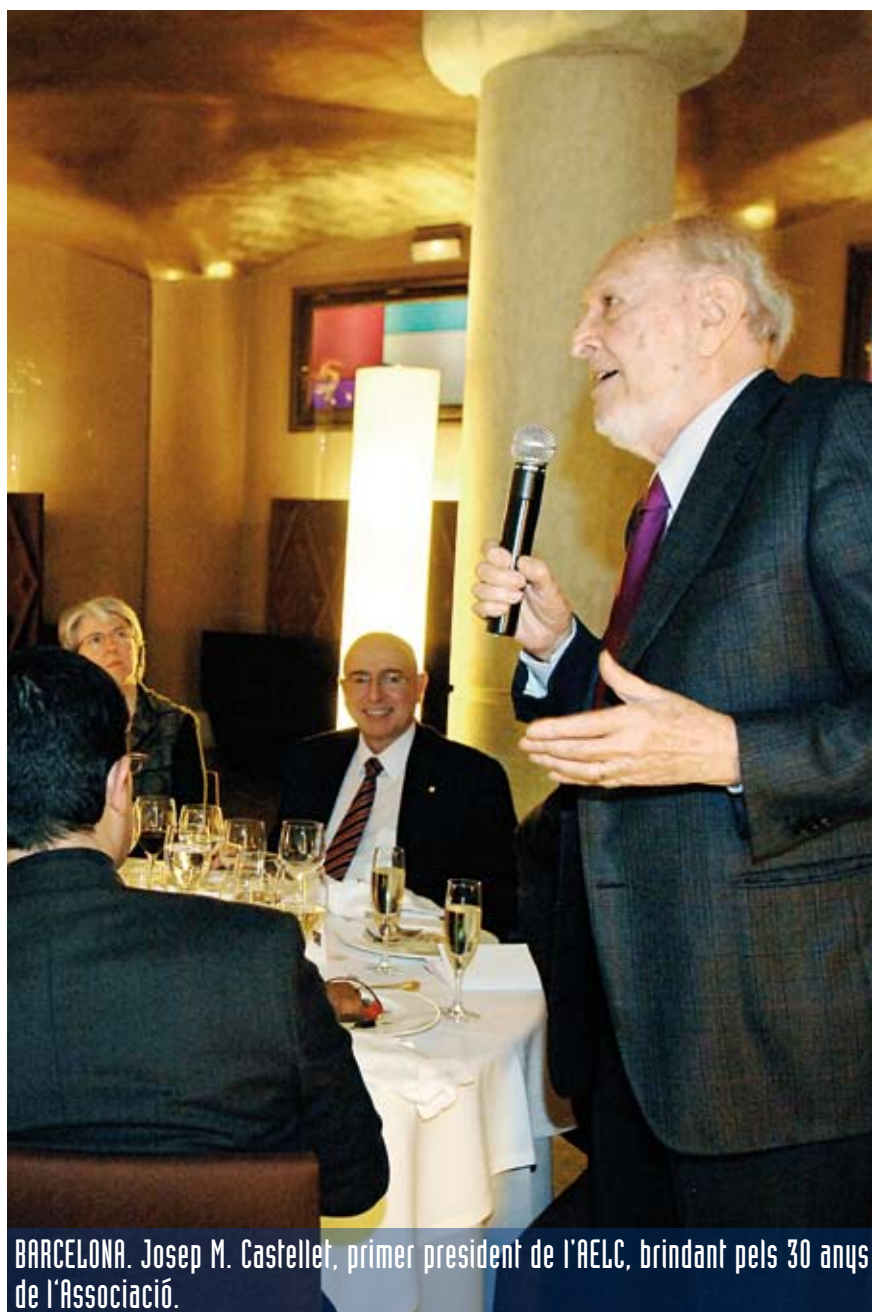
LLEIDA. Lectura del brindis per Josep Vallverdú.

© CARMÉ ESTEVE

© CARMÉ ESTEVE

BARCELONA. Josep M. Castellet, primer president de l'AELC, brindant pels 30 anys de l'Associació.

© CARMÉ ESTEVE

© CARMÉ ESTEVE

ASSOCIACIÓ
D'EScriptors
EN LLENGUA
CATALANA
30 ANIVERSARI